224.564

TOLDY

SZENT
KATALIN

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

224564

906 d

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

VERSES

LEGENDÁJA

UGYANAZON SZENTNEK KÉT KISEBB PRÓZAI ÉLETÉVEL

EGYÜTT.

REGI CODEXEKBÓL, NYELVJEGYZETEKKEL

KIADTA

TOLDY FERENC.

PESTEN.

EGGENBERGER FERDINÁND, AKADEMIAI

.. hung.
906d

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár

A.M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Országos Széchényi Könyvtár

PROLOGUS

Istennek kegyelmessege
ees o neky dwczosege igē
nagy o zenty kozet me-
rt nekyk anny iot zewr-
zot hogy mynt zent pal
meg yelenty halo eem-
ber nem erthety mertg
mynt fenes menyorzag
ban gezodelmes zent egy-
hazban eelnek mennyey et
kekwel monthatatlan orew
mekel azonkeppen ez wylag-
ban wytezkodo zent egyhaz
ban mygh wilagh uilaghwl

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

VERSES

LEGENDÁJA

UGYANAZON SZENTNEK KÉT KISEBB PRÓZAI ÉLETÉVEL EGYÜTT.

RÉGI CODEXEKBŐL, NYELVJEGYZETEKKEL

KIADTA

TOLDY FERENC.

ÓSZK
Országos Széchényi Könyvtár

PEST.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNÁL.

MDCCCLV.

L. Hung
906 d

A. M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

HORVÁT ÁRPÁD KÖNYVTÁRA
Szentiváni Dr. Mészáros Károly ajándéka 1896.

R 2

224564

R 1965

BÉVEZETÉS.

NAGYMÉLTÓSÁGU

RANOLDER JÁNOS UR,

HITTUDOR, Ő CS. KIR. AP. FELSÉGE VAL. BELSŐ TITKOS TANÁCSA, VESZPRÉMI PÜSPÖK, A FELS. MAGYAR KIRÁLYNÉ UDV. CANCELLÁRJA Ő EXCELLENTIÁJÁHOZ.

I. Középkori irodalmunknak egyik ágát, Kegyelmes Uram, mely a többiek felett sok tekintetben jeles figyelmet érdemel, a legendák teszik. Bármit tartson rólok, vagy azok egyes vonásairól, a történeti kritika, mely a Bollandisták előtt is kezdett, egyes pontok körül legalább, kételkedve és igazgatva jelentkezni, s mely a nagyszerű Acta SS.

szerzői által is gyakoroltatott, bár mindig azon tisztelettel és ovakodással, melyet a vallásos tárgy s a szent monda jelentősége követelt, míg a nagy hitujítás azt szigorún, s még sem teljes birászati következékességgel érvényesítve, a szent mondákat eredeti természetökből kivette : magok a reformátorok elismerték azoknak vallásos és erkölcsi építő hatásukat, s ez irányban eleinte fel is használták; sőt Georgius Maior egyenesen Luther megbizásából eszközlötte a szent Jeromos neve alatt ismeretes Vitae Patrumnak a maga álláspontja szerint castigált kiadását, melynek előszavában a híres reformátor megvallja, miszerint „sunt in eo libro multa egregia dicta et facta, quae ut fragmenta Evangelicae mensae colligere oportet.“

II. De van, a vallási céltól eltekintve, egy más fontos oldala is a szent legendának : t. i. része az a historiának, s mint a régi és középkori gyermeteg hit tárgya, egyszersmind tanuja az időknek, melyre nem illik lenézéssel tekintenünk, mint hogy az hatalmas emeltyűje volt erkölcsiségnek és belső boldogságnak oly időkben, midőn az erénynek sokszor

nem volt egyéb menhelye és jutalma a vallásos meggyőződésnél. Végre, ki ez emlékekben, a mennyire magyarúl irattak, csak is irodalmi emlékeket lát és becsül, az is, az ó és új szövetség könyveinek számtalan szépségekkel és sokféle tanulsággal díszlő fordításai után, nem lel középkori irodalmunkban nyelvészeti és irályi tekintetből változatosabb és tanulságosb anyagot az ómagyar legendáknál.

III. Ehez képest régtől fogva ohajtottam öszves kézirati irodalmunk azon legendáit, mik az úgy nevezett Debreceni és Érdy-codexekbeli nagy, és összefüggő egészeket képző, legendáriumokon kivül, számos kéziratokban, külön korokbeli külön szerzőktől, elszórva tartattak fenn, s e szerint a leggyümölcsözőbb nyelv- s irodalmi tanulmányokra nyújtanak anyagot, egy testben köz használatuakká tehetni. Hogy tehát egyrészt lássam, mennyiben számíthatok ez ügyben a közönség részvételére; másrészt hogy ezt, a mennyire lehet, felébreszszem : előleg szent Katalin azon költői legendájával kivántam kisérletet tenni, mely az akademiának úgy

nevezett Érsekujvári codexében észrevétlenűl rejtezve, (s először általam ismertetve [1]), az említett érdekpontokon túl még költői formájával is köti le figyelmünket, s minőségét tekintve nem elszigetelt unicum, hanem egy, némi terjedelemmel birt eposi irodalomnak nem előzmény nélküli, s tán *csak eddig* egyetlen, maradványa gyanánt tünik fel; melyhez még két más azon tárgyu, de más-más tárgyalásu prózai legendát azért kapcsoltam, hogy mind tartalmi, mind nyelvészeti tekintetben az összehasonlító birászatra módot nyújtsak. Részvétre szólító körleveleim azonban igen csekély eredményt mutattak; s mármár le kivántam, bár nem fájdalom nélkül, tenni a szándékról, mikor Excellentiád, általam meg sem kéretve, az ügyet felkarolni, s fölötte a „Legyen“ szót kimondani méltóztatott.

Kettős kötelességem tehát most kifejteni, mennyiben érdemelték meg e művek az előleges bevezettetést irodalmunkba, s különösen

---

[1]) Magyar Irodalom-Történetem első (1851-ki) kiadásában már, a II. kötet 101. l.

Excellentiád pártolását : mi, részben, az ezek genesisére vonatkozó vizsgálatokból fog kitűnni.

IV. Ezek nyomán első helyt a *magyar* Katalin-legendák világirodalmi érdekessége lesz kiemelendő, mely végre mindenek előtt a Katalin-legenda egyetemes történetéről kell néhány szót előre bocsátanom. Eusebiusnál, szentünk kortársánál, találtatik a legrégibb említés egy előkelő alexandriai nőről, ki Maximinus császár kéjvágyainak bátran ellent állván, általa száműzetett és vagyonától megfosztatott [1]); mely előadást Baronius hajlandó volt szent Katalinra érteni, kinek Eusebius csak szenvedései első részét érintette volna [2]), mit ujabban Assemani bizonyosnak is vett [3]), de véleményem szerint nem elég erős alapon, mert Maximinus császár szerelmes csábitásairól, a szentnek számüzetéséről s vagyona elkoboztatásáról, tehát épen azokról,

---

[1]) L. *Eusebiust* VIII. 27. *Baroniusnál* : Annal. Eccl. Aug. Vind. 1738. To. III. l. 28.

[2]) L. *ugyanott* a 29. l.

[3]) L. *Ios. Sim. Assemani* Kalendaria Eccl. Vniv. Romae, 1755. 4r. To. V. l. 378.

miket Eusebius beszél, a legbővebb legendákban sincs semmi is. S már Papebroch jegyzette meg Katalinról, hogy nincs szent, kinek híre és tisztelete a keresztyének üldözéseit követett századokban ismeretlenebb, a későbbiekben pedig, nem csak a keleti, hanem a nyugati egyházban is, nagyobb és buzgóbb volt volna [1]); mit azonban nem épen, ővele, isteni elrendelésnek [2]) vagyunk kénytelenek tulajdonítani, hanem életrajza hosszas lappangásának. Hogy pedig ily egykoru és nagyjában hiteles életrajz valóban létezett, most már bizonyos, miután Leo Allatius Katalin görög actáit meglelte, mik ezek szerzőjét is fölfedezték, ki nem volt más, mint a királyi szűznek saját írnoka [3]). Innen meríthe-

---

[1]) *Papebrochius* ad graecum Novembrem, in Actis SS. (Bolland.)

[2]) Quid enim, si nomen eius et sepulcrum seculis aliquot primis a martyrio occultum habere voluit Deus? stb ugyanott.

[3]) A hely *Assemani*nál *az id.h.* így adatik: „Haec *ego Athanasius* scriba, famulus dominae meae Aecaterinae, composui commentaria ipsius, in omni sapientia.“

tett a, leghihetőbben a tizedik században élt, Simeon Mataphrastes, kit aztán valamennyi utódai híven fordítottak s utánírtak : így a XIII. században készült úgy nevezett Arany Legenda, a XV. században florenci érsek Antoninus, majd Surius, Lippomanus, s a többiek. De a régi breviáriumok is már e nyomon indúltak mind a dologra, mind egyes helyek szerkezetére, sőt kifejezésekre nézve is, mint különösen nálunk az 1399-ben írt szigeti breviárium [1]), az esztergami már 1524-ben (434—6. lev.), teljesben a zágrábi 1688-ban (494—503. l.); de a romai is [2]). *Mind ezek*, valamint Katalin-énekeink is, milyeket a Kisdi Benedek Énekeskönyvében (1651.), a csíkiban (Kajonitól 1719.) s a Szentmihályiéban (1797.) találunk; s hitszónokaink Telegdi Miklós (1580.) óta, *a szentnek kínszenvedésére szorítkoznak*, s okom van hinni, hogy már Me-

---

[1]) L. *Szilágyi Istvánt* : a marmaros-szigeti falfestésekről, a M. Acad. Értesítőben, 1850. 240 sk. ll.

[2]) Az előttem levők közt már a X. Leo pápa által megerősített Officium Gabrielis Archangeli-vel megtoldott 1515-ből (melyet a példány csonkasága miatt közelebbről nem jellemezhetek).

taphrastes nyomán, kinek kiadatlan munkájához magam nem fértem.

V. Egy más családját a Katalin-legendáknak azok képezik, melyek *a szentnek keresztyén-lételére vonatkozó visióit is* előadják, a többiben az elébbiekkel szorosan egyezve. Ilyen a spanyol Ribadeneira, ki azt Equilinus püspökre hivatkozva beszéli el [1]), s kit számos népszerű feldolgozói a szentek életeinek követtek, nálunk különösen a derék Illyés András erdélyi püspök a „Szentek Életében" (1682.).

VI. A harmadik, és legteljesb, családot azon legendák képviselik, melyek először sz. Katalin *csodás fogantatását és első ifjuságát*, továbbá *országlása közbeni* szinte csodálatos *megtérését*, és csak ezek után adják elő kínszenvedését. S íme itt eszközök hiánya miatt nem mehetek feljebb Temesvári Pelbárt XV. századbeli híres ferenci-barát irónknál, ki

---

[1]) L. *Petri Ribadeneirae* Flos Sanctorum . . nunc latine traductae . . a Iac. Canisio. Colon. Agripp. 1741. fol. „Author est Episcopus Equilinus" u. mond a 609. l.

Pomeriuma illető helyén [1]) az első beszédben teljesen mondja el szent Katalin életét, de csak általában hivatkozva irott forrásra („*legitur* de ortu . . .“). Volt tehát Pelbárt kezében egy teljes Katalin-legenda, még pedig kétség kivül deák, talán épen azon Equilinus püspöké, kit idézve beszéli el a vísiókat Ribadeneira. Ez mennyire lehetett röviden tárgyalván életrajzait, rövidség okaért hagyhatta el a szűznek születésére, mint nem annak tetteire, vonatkozókat : de e forrást sem azok, kik azóta e tárgyban vizsgálódtak, nem említik, sem én nem ismerem. De bárhonnan merített Pelbárt, ki Ribadeneiránál régibb s többet tud, alig tévedek, ha azt gyanítom, miszerint Pelbárt forrása közvetlenebb összefüggésben állott Athanasius actáival, ki a szentnek titkára levén, mindenek felett birhatott tudomással annak szüléi, országlása, keresztyénné létele s vísióiról, vagy legalább teljesben bírta azt mint Simeon Metaphrastes,

---

[1]) L. Sermones Pomerii de SS. comportati per fratrem *Pelbartum de Themesvár* . . Argentinae, 1505. fol. Pars estivalis. Sermo XCIX.

ki, ha bevallott fordítóinak hiszünk, ezeket nem ismerte, s így, haugyan Anastasiust használta, ennek valamely csonka példányát birhatta, mely t. i. csak a kínszenvedéssel kezdődött: különben ezen, költői szépségekben oly gazdag részt, mely épen az ő képzelő módjával annyira egyezett, semmi módon nem mellőzte volna. És e legteljesb versióját a legendának adja, Pelbártra hivatkozva, de őt csak a kínszenvedést megelőző dolgokban követve, azon prózai legendánk, melyet egy névtelen barát írt 1519-ben; ezt a carthausi barát csonka legendája is 1527-ből: mik e kötetben másod és harmad helyt közöltetvén, reájok alább még visszatérek; végre ezzel egyezik verses legendánk is, melyről fontosságához képest már most bővebben kell szólanom.

VII. Eredetét illetőleg, az általános praesumtión kivűl, e legenda *deák* forrás után készülte mellett a szakaszok deák címei, a deák idézetek; a sok helyt mintegy zárjelesen beszórt (általam a lapok alján adott) deák versek pedig egyenesen valamely deák, szinte *verses*, legenda mellett látszottak tanuskodni.

S ilyennek, legalább egykor, léteztét sejteték velem a breviáriumi lectiókba beszőtt hexameterek [1]), s bizonyosságra emelte Endlicher

---

[1]) Kiírom azokat az előttem levő verses legenda illető helyeivel összehasonlítás végett. A *szigeti breviáriumból*, Szilágyi István után *az id. h.* ezeket adom:

— Hec quinquagenos oratores superatos
Dirigit ad celos aurum velud igne probatos.
Efficiens test*is* (-es) fidei quos pertulit hostes.
— Non cedens monitis mactatur verbere . . .
— Carcera dampnatur, nec virgo sic superatur.
— Caesar ut invictam penitus vidit Katherinam
Ut leo crudelis iubet hanc discerpere . .
— Virginis ex oleo quod manat corpore . .
— Angelus interea descendens, virgo beata
Ne timeas, inquit, non te pia gratia linquit.
— Confortans teneram Michael splendore puellam.
— Purus in etherea cum sancti spiritus aula.
— Corpus virgineum christi venerabile templum,
Monte syna angelico conditur obsequio.
— Nobilis et pulchra virgo Katherina beata
Flagrat amore dei, spernit vaga gaudia mundi.
Cui rex carne pater fuerat, reginaque mater.

A felebbi 1515-*ki breviáriumból:*

Lect. I. Nobilis et pulchra, *prudens* catherina *puella*
Flagrat amore dei, spernit *vana* gaudia mundi.
Cui rex carne pater fuerat, reginaque mater.

tudósítása egy ily, a cs. udvari könyvtárban őrzött, hexameteres deák legendát tartalmazó, XIV. századbeli hártya codexről, de mely

---

Lect. II. Martyrium sitiens libamina cesaris horrens
Exclamat christum, propter quem nil venerandum.
Demoniis plena sunt hec (ait) idola muta.
Lect. III. Hec quinquagenos oratores superatos
Dirigit ad celos, aurum *velut* igne probatos.
Efficiens test*es* fidei, quos pertulit hostes.
Lect. IIII. O quam felices per te, sanctissima, plures:
Quos iubet occidi pro christo turbidus hostis.
Cum duce porphyrio : fit martyr cesaris vxor.
Lect. V. Impius hanc cesar sisti iubet ante tribunal.
Hanc ut pervertat sicut draco vel leo certat.
Illa manet constans, nec blanda, nec aspera curans.
Lect. VI. Virgo flagellatur, crucianda fame relegatur,
Carcere clausa manet, lux celica fusa refulget.
Flagrat odor, dulces cantant celi agmina laudes.
Sponsus amat sponsam : salvator visitat illam.
Lect. VII. Horrendo subdenda rotarum machinamento
Virgo deum clamat, de celis angelus astat.
Ecce repentinam dant plebs roteque ruinam.
Tanquam caldeis quondam fornax babylonis.
Lect. VIII. Percussa gladio dat lac pro sanguine collo.
Quam manus angelica sepelivit vertice syna.
Membris virgineis olei fluit unda salubris.

már címe szerint is (Incipit *passio* beate katerine virginis) a kínszenvedésre szorítkozik [1]), s ezt, Birk Ernő cs. udv. könyvtári őr szíves levele szerint mintegy kétszáz versben meríti ki; holott a mienkben a passio az 1435—4067. versig terjed, tehát, versei rövidebbségét s az előadás bővebbségét is számba vevén, még is jóval hosszabb amannál. De egészen eltérő fogalmazatot mutat a kezdetnek és végnek összevetése is, mikből Birk úr negyvenkét verset volt szíves velem közleni. Számos kézirati deák legendája találtatik e szentnek a külföld könyvtáraiban is, miképen az Haenel Gusztáv lajstromaiból látható [2]), de azok címeik szerint szinte egyedül a martiromságot tárgyalják, négyet kivéve: és pedig kettőt a bázeli köz könyvtárban, melyek

---

[1]) L. Catalogus Codicum Manuscriptorum Bibliothecae Palatinae Vindobonensis. Pars I. Codd. Philol. latini, digessit *Stephanus Endlicher*. Vind. 1836. a 159. l.

[2]) L. Catalogi Librorum Manuscriptorum, qui in bibliothecis Galliae, Helvetiae, Belgii, Britanniae M., Hisp., Lusitaniae asservantur, nunc primum editi a D. *Gustavo Haenel*. Lips. 1830. 4r.

az általánosabb „Legenda“ és „Vita“ címet viselik, de sem előadási formájok (próza vagy vers) sem kiterjedésök nem levén feljegyezve, sőt az sem, Alexandriai, vagy tán Sienai sz. Katalinéi-e, hasonlitásunkba be nem vonathatnak; egyet a rheinaui klastrom könyvtárában (Schweizban), mely világosan „Vita *et* passio S. Cath.“ címet visel, de ismét minden közelebbi jellemzés nélkül, valamint egy negyediket, Middlehillben Sir Thomas Phillipps könyvtárában, mely „*Vita* S. Cathar.“ alatt hozatik fel, s XIII. századbeli levén, a mi Katalinunkra vonatkozik : de ennek is mibenlétök a nagyon általános lajstromból szinte fel nem ismerhető [1]).

Német nyelven is léteznek verses legendái alexandriai sz. Katalinnak, különösen a cs. udvari könyvtárban, melyeket Hoffmann von Fallersleben lajstromozott [2]). Egy van közöt-

---

[1]) L. *ugyan ott*, a 608. 739. és 825. ll.

[2]) L. Verzeichniss der altdeutschen Handschriften der k. k. Hofbibliothek zu Wien. Leipzig, 1841. a 25. 86. 119. 333. ll. — V. ö. Geschichte d. deutschen Litteratur. Ein Handbuch von *Wilh. Wackernagel*. Basel, 1848. a 169. l. 113. jegyz.

tök, melly a többinél bővebb levén (az illető hártyacodex 75—118. lapjait, tehát 53-at, töltve be), az összehasonlítást meg látszott kivánni, s azt Dr. Pachler Faust úr, udv. könyvtári alőr, ki különben is barátja és ismerője nyelvünk s irodalmunknak, sőt némely költői műveink fordítója, legalább nagyjában szíves is volt eszközölni. Tudósitása szerint „az érdekelt kézirati legenda nincs feliratos fejezetekre osztva mint a mienk, s egyedűl a veres kezdőbetűk szolgálnak benne megkülönböztetésül; hiányzanak azon deák helyek is, mik a magyarba beszórattak; magát a történeti elbeszélést egy, több hasábot töltő hosszadalmas vallásos prológ előzi meg. Onnantól fogva, hol a sajátképi passio kezdődik, a német és magyar dolgozat mind inkább hasonlít ugyan egymáshoz, de anélkül, hogy helyenként több mint két-három vers árulná el a fordítást. Lehet, folytatja, hogy mind a két legenda azonegy eredeti után készült, vagy hogy egyik a másiknak átdolgozása: minden esetre érdemes volna a kettőt szorosan egybe hasonlítani. Lehet az is, hogy a magyar verselő egy deák eredetit s egy német átdolgozást

tartott szem előtt, s egyik- vagy másikhoz azon mértékben csatlakozott, melyben neki érdekesbnek tetszett. Innen lehetnek a kezdetnek kihagyásai vagy röviditései, s a legenda folyamatában észrevehető módositások. Így véleményez egy laicus a két szöveg futólagos összevetése után.“ Nekem addig is, míg a szorosb összehasonlitást magam megtehetném; azon tekintetekből, hogy a német legendában hosszu vallásos prológ találtatik, mely a magyarban nincs; továbbá hogy ugyan abban a kínszenvedést megelőző egész élete a szentnek, melly nálunk a II—XXXIV. fejezetekben 1394 versben tárgyaltatik, hiányzik, s ehez képest a németnek címe is így hangzik: „Daz buoch heizzet sande Kathreinen *marter*“; hogy továbbá ebben a deák helyek s a felosztások hiányzanak; hogy a találkozás csak egyes helyekre szorítkozik, mely tisztán tárgybeli s mindennemű Katalin-legendákkal közös lehet (ilyek az általunk közlött mind három, egymástól független, szerkezetben is vannak); végre, hogy régi irodalmunkban még eddig németbőli vagy német utáni dolgozatok nem ismertettek fel: azon meg-

győződésben kell maradnom, miszerint verses legendánk a szóban levő német szerkezettel semmi származási rokonságban nincsen.

VIII. Ezek után tehát *véleményem* a magyar verses legendáról most is az, melyet róla több év előtt következőkép nyilvánítottam: „A költő, tárgyához képest, szorosan az életrajzi rendet követi, elbeszélése sebes, természetes menetelű, az előadás, távol az utóbbi idők vizenyősségétől, elég nyomos és eleven, verselése folyó és hangzatos. A szerzőnek szabad és könnyü bánása tárgyával azt hagyja hinnünk, hogy itt nem forditással, hanem eredeti művel van dolgunk: amint-hogy mind eddig nem is sikerült oly eredetit találnom, melyet költőnk szem előtt tartott volna“ [1]). Mert a deák feliratok, ha újabb vizsgálatok ellenkezőt nem bizonyítandnak, a kor szokásának is betudathatók, mely népi nyelveken írt munkák, s munkák részei elibe is deák címeket szeretett rakni; a deák he-

---

[1]) L. A Magyar Nemzeti Irodalom Történetét, második kötet. Pest, 1851. a 101. lapon, v. a második kiadásban (Pest, 1852.) a 108. lapon.

lyek pedig, igen is, valamely deák szövegből vétethettek, milyen nélkül a szerző úgy sem lehetett, habár azt csak nagyjában s egész szabadsággal követte.

IX. E becses maradványa hajdani vallásos epikánknak — mert, hogy, mikép érintettem már, e mű nem volt az egyetlen és első magyar verses legendánk, épen a tárgyalási gyakorlottság bizonyítja, mely *csak* egyéni nem lehet — a magyar akademia könyvtárában őrzött, úgy nevezett *Érsekujvári codex* 893—1020. lapjain áll [1]), Sövényházy Márta (hihetőleg sz. Ferenc rendi clarissza) apáca által 1530-ban szilárd szép kézzel leírva [2]), de nem kevés hibákkal mind a deák címek és sokszor megrövidített deák közbeiktatásokban,

---

[1]) E codex első, rövid, ismertetését l. ugyan itt a II. kötet 78—80. (a második kiadás 84—6.) ll. 31. szám alatt.

[2]) A 620. lap végén álló kolophon szerint: Ez irasnak wege wagon vr fyw zyletethnek wtanna ezer 9th zaz harmincz eztendewben wyz kerezt ottawayan sewenhazy soror marta keze miath (által) dyczertessek az wr istennek az ew aldot zenth newe am.

miket soror Márta nem értett, s miket, a menynyire lehetett, megigazítottam, miután ezeknek diplomatikai hűséggel adása semmi tanulságot nem igért; mind a magyar szövegben is, a leirókat gyakran meglepő gyarlóságból. De e szöveget más baj is érte. A versek, akkori szokás szerint, próza gyanánt egyfolytában levén írva, a vers zenéje iránt kevesbbé fogékony leírók gyakran oly toldásokkal másolgatták azokat, melyekkel a kifejezést nyomosabbá vélték tenni, vagy milyek kényelmes terjeszkedést szerető érzéköknek megfeleltek; majd ismét egyes szókat nekik szokottabb formában írtak le [1]) — mire azon

---

[1]) Hogy ilyesmik a jámbor soror Mártán is megestek, nem egy oly hely bizonyítja, hol hűtelenségét ómaga észrevevén, az ily, tollából mintegy akaratlanul kicsuszott, toldásait utóbb maga kitörlötte, ahol t. i. toldásai nem csak meghosszabbították a verset, de a rímet is elrontották (törléseit *dölt* betűkkel adom). Péld. a 950. verset így toldotta meg: Kinek oly nagy királysága | *vagyon;* az 1102-ket: Hogy ő fiát megmutatná | *őneki*; az 1162-ket: Hogy az te hited tévelygés | *legyen*; az 1165-ket: Sok isteneket vallotok | *ti*; az 1215-diket: S isten harag-

prózai darabok összevetése számtalan példát mutat fel, melyek több codexekben, többféle vagy néha azonegy kéz által is, leírva találtatnak; csakhogy a mi legendánkban ezek által a versalkat correctiója szenvedett, melyre ők rendszerint nem sokat ügyeltek. Találunk ugyan más codexekben is verssorokat, melyek már eredetileg hibásan alkottattak, hol t. i. a szerző nem elég ügyes az általa választott kifejezéseket más, a versbe beférőkkel, vagy jobban rímlőkkel felváltani; s ilyek találtatnak, bár ritkábban, a Katalin-legenda névtelen költőjénél is [1]); de van számtalan oly romlott vers, melynek eredeti correct alakja oly világosan és kézzel foghatólag kiösmerszik, hogy azt, a mily könnyű visszaállítani,

---

jában ejté | *őtet*; az 1352-diket: En jó fiam, azon kérlek | *tegedet*, Hogy tüled ilyet érdemljek | *Venni*, *Hogy* Katerinát hozjád vegyed, És jegyösöddé szerezjed | *őtet* stb stb.

[1]) Péld. ilyen a 19. vers: De mint mutatá igazsága; vagy a 127,28-dik:

Ez meglevén, igaz ügy levén,
Királnak ebben kedve levén —

vagy a 153-dik: Erre nekünk kételenségünk — stb.

épen oly sérelmes volna a szerzőre nézve vissza *nem* állítani [1]). Ezt bátorkodtam tehát

---

[1]) Különösen sok van oly pleonasticus toldás, mely nem a vers végére esvén, a rímet nem takarja, de igen is hosszabbá s rendetlenné teszi a verset; melyet tehát a kritikának nehezebb bár, de azért nem kevesbbé szoros kötelessége eltávolítani. Ilyek péld. a következők, hol a dőlt betüvel irott szótagok és szók, mint kétségtelenül nem a szerző rovására esők, mellőzendők voltak: A 18-dik vers a codexben így áll: Dicsőséges *és igen* drágalátos *legyen*. E sor rímes társ nélkül levén, azt vélhetnők, hogy inkább csonkult verspárnak maradványa:

Dicsőséges és *igen*
Drágalátos *legyen*:

de e feltét ellen szól a mérték rendetlensége s a logikai vágány nem léte, melyet szerzőnk nem könnyen hanyagol el. Ilyen: a 31. versben: Még oly*an* nagynak ő sérelmét, hol az *ő* is lehetne a beszúrt felesleges szótag, de ez esetben viszont a lejtés volna roszabb; a 42-d. versben: Mikor*on* bő vala pogánság; a 98-dikban: Arra minden *ember* felkészülvén (másutt is elnyomja szerző e határozatlan számnév után az „ember"t, péld. a 168-d. versben igy ír: Lén *mindennek* parancsolat, minden *embernek* helyett); a 114-dikben: Hogy ott*an* az levelet látván; a 131-dikben: Nagy sok ajándékot

tenni én is, de ovatosan, és szem előtt tartva a következő vezérpontokat: Első: A mű kétlábu choriambusokban, vagy inkább choriambicus

---

vivének : a vers lejtése mutatja, hogy a toldás nem a „nagy“ban, hanem az igében van, melynek régibb félmúltbeli formáját (vínek; vagy a rím tekintetéből a régiségben helyette gyakran használt vének) mint már avulót szokottabbal cserélt fel a leiró; a 146-ban: Minden *kencsbeli* kazdagságunk vagyon; a 156-ban : Kérvén hogy *rejánk* tekentsenek; a 170, 171-ben : Hogy *kiki* mint jobban tudnája Az kő bábat *ugy* imádnája; a 178-ban : *És* az *ő* törvényeknek módjára; a 180-ban : *És* indojtának vigaságos *ujságot;* a 203-ban : Mert Alphorabius *nevő* vala; a 204. és 205-ben : *És* ennek nagy bölcs tudománya *vala, Hogy* mind ez világot megfolyá; a 206-ban : És *az ő* hire *Costus* királhoz juta; a 211-ben : És jevendőket *sokat* mondana; a 253-b.: És *ezt* bizonysággal megtudtok; a 256-b. : *És* kik teged nagy bölcscsé tesznek : hol a kötszónak értelmileg sincs helye, azonkivül hogy a verslejtést elrontja s a sort meghosszítja; a 278-b. : *És* száz anni jót vészsz mitülünk; a 308-b. : Megmondá, *és őtet* csak azon kéré; a 391-b. : Félelem őket *meg*ieszté stb. stb. Különösen az *es* vagy *és* szerepel soror Márta másolatában mint meghosszabbitója a verssoroknak, hol az értelmet zavarva, hol, s legtöbbnyire az apokopált *s* helyett.

lejtésü, nyolc tagu sorokban (—vv—|—vv—) iratván, a mely sorok, ki levén bővítve, e mértéket meg nem ütik, gyanúsak; ennél fogva azt kell nyomozni, nincsenek-e benne oly bővebb formák, heverő vagy nyomosító segédszók és synonymumok (pleonasmusok), mik szükségtelenségök s feleslegességöknél fogva, ha a költőnek tolla alá lopúltak volna is, általa, ki természetesen csak szorúltságból véthetett a felvett szchema ellen, könnyen s első szemre mellőzhetők s azért általa egyáltalában meg nem hagyhatók voltak? Az ilyek bátran interpoláltaknak tekinthetők, és szükségkép kitörlendők. Az ily igazítás nincs ugyan mindig nehézség nélkül, mert nem mindig meghatározható: melyik legyen, kivált hol synonymumok találtatnak, a beszúrt, s melyik a szerző által alkalmazott szó? — De ily esetben is kisebb baj, s a szerzőre nézve kisebb sérelem, ha nem az ő, hanem az interpoláló leíró szava marad meg, csak épen úgy oda illjék ez mint amaz, az értelmet s a kifejezés jellemét egyaránt tekintve: mint ha a toldás mellett a szerző sajátja is, de ezzel együtt a megtoldott vers is megmarad, mely

nem kevéssé zavarja a célba vett dallamos folyamatot.

A második vezérpont ez: Vannak rövidebb sorok is, melyek néha szinte a szerzőé lehetnek, de néha a leiró kihagyásától vannak: itt, hacsak valamely könnyen kitalálható szó vagy szótag kimaradása nem ismertethetik fel, nem tanácsos az ily vershez nyúlni, mert pótló igazítás által könnyen inkább javítókká, mint az eredeti olvasás visszaállitóivá lehetnénk. Ugyan ezért, nehogy valami idegenszerűt csusztassak be a szerző szövegébe, az igazítás e nemét a legnagyobb ovatossággal gyakorlottam [1]).

Ezeken kivül fordúlnak elő, bár ritkán, valóságos és világos hibái is a codexnek, hol a szókban [2]), hol a szórendben, mik biztosan

---

[1]) Ilyek a következők: 134. vers: Kiben nem sok nap *el*telék; 190. v. De mint *az* szent Dávid irja; 241. v. Népeinek hiedelme; 273. v. És mostan *mi* búnkról tenned; 296. v. S külemb-külemb*féle* jóság; 307. v. És akaratját *ő* nyilván Megmondá . . . 356. v. Hatalmokat hogy *mi* tudnók.

[2]) Így a 165. és 171. versben a codex kő *l*ábat ír *b*áb, azaz bálvány, szobor helyett; a 2849. vers-

csak ott felismerhetők, hol általok a rím szenved: ilyenkor az eredeti szerkezet szinte viszsza volt állítandó [1]). A leirási pontatlanság gyakran a rímszók nem egyező hangzóiban is észrevehető, de itt nehéz, sőt többnyire le-

---

ben *egyetlent* kétségtelenül „*egyiglen*" helyett. Így a 112. versben *valókra* áll *levőkre* helyett, mert csak így rímlik e sor, megelőző társával; a 222-ben *lenne, volna* helyett; a 381-ben: Mester kezéhez ada*ta*, ada*tott* helyett, mely szónak a rá következő aranyat vagy aranyot-tal kellett (úgy a hogy) rímlenie stb. Másutt is megtörtént ez a leirón, de hol észrevevén a hibát, kijavította, péld. az 1347. versben, hol *nekem* helyett elébb *ennálam* állt (magában véve nem roszúl).

[1]) Péld. a 298. 299. versek így állanak:

Kik nem *egyébért* teszik vala
Hanem királnak *kedvéért*,

világosan e helyett:

S nem teszik vala egyébért
Hanem királnak kedvéért.

Így az 1167. versnek is (mint már nyomtatás után vettem észre) így kellene állnia: Mert kenyvedben *vagyon írván* (írván vagyon helyett) hogy a megelőzővel egyezzék: Ez kediglen hamis *nyilván*; s ugy látszik azért törlötte is ki a leiró az irván-t s tett egy pontot a *vagyon* után (kulcsul, mint nevezzük).

hetetlen levén az eredeti forma meghatározása, mert az egyik is, a másik is lehet az, s különben e változó formák nyelvjárási tekintetben tanulságosak levén, azokat illetni nem mertem [1]).

Midőn tehát a szerző eredeti szerkezetét ily szabályok szerint, de illő tartózkodással s a kritika azon általános követeléséhez képest, hogy a kor, a nyelvállapot s az író egyénisége minden lépten szem előtt tartassék, igyekeztem visszaállítani, nem tettem többet, s nem egyebet, mint a mit a philologusok a classicusok correctiójában régóta gyakorolnak.

X. A mű korát illetve, minden külső adat híában, a nyelv és előadás minőségére levén mint kriterionra szorítva; csak annyit állíthatni, miszerint az, irodalmunk harmadik, vagyis a Mátyás és Jagyellók koránál régiebbre nem mutat; a XVI. század nyelvéhez hasonlítva mindazáltal, a codex-iroda-

---

[1]) Ilyek péld. : köz*ett* és szörz*ött*, dicséret*öt* és dicsőség*et*, bölcs és erkülcs, mondhatj*uk* és : nem tudj*ok* stb stb.

lomban hagyományosan kifejlett és szívósan megőrzött régies színt, mely a nyomdászatnak nálunk elterjedésével s irodalmunk új források általi változásával, oly hamar változott, jellemzőleg viseli.

XI. Az *első prózai legenda*, mely a versest követi, a Debreceni codex negyedik részét teszi, s abban a 491—557. lapokat foglalja el. Első és második része, mik ott az 529. lapig (a jelen kiadásban a 203. laptól a 233-dikig) folynak, sz. Katalinnak csodálatos fogantatásától a martiromságig terjedő dolgokat tárgyalják, nyomról nyomra Temesvári Pelbárt után, kire a névtelen szerző hivatkozik is [1]), s ezeket a következő sorokkal fejezi be : „Ez idében kediglen országol vala Maxencius császár, és ez idébe, hogy ez vala, írnak vala uronk Jézusnak az ő sziletésének utánna *há-*

---

[1]) „Ugy olvastatik őróla néminemő irásba, kit Pelbárt atyánk szedegetett az ő predikációjában“ (l. a 203. l.); s ismét : „miképpen olvastatik ugyan azon irásban, kit Pelbárt atyánk szedegetett“ (214. l.). Pelbárt itt felhítt szent beszéde pedig áll a Pomoerium de Sanctisban, *az id. h.*

romszáz tíz esztendébe [1]); és imáran, óh ajtatos lélek, ha meg akarod tudnod, hogy hány esztendeje vagyon, hogy szent Katerinát megölték, és mártiromságot szenvedett, rivídeden reá feleltetik, hogy *ezer két száz és kelenc esztendeje* vagyon, hogy őtet megölték.“ A két szám összeadása, mint már Cornides jegyzé meg 1787-ben Sinaihoz intézett levelében [2]), 1519. évet adja, Cornides szerint, ki e legendát homiliának nézi mi soha sem volt, az elmondatás évét, de helyesben az irását vagy leirását, mi a mű kora kérdésére nézve igen mindegyre megy, miután a Pomerium illető része 1489-ben jelenvén meg először, ez év kéttelen határvonalúl szolgál a szerke-

---

[1]) A legenda legvégén ezzel ellenkezöleg, de kétség kivül hibásan is, ez áll: Az kínt kedeg ez dicséséges szíz szent Katerina szenvedé pintek napon, harmad hórán, Maxencius császárnak alatta uronk Jézus Krisztusnak sziletésének utánna háromszáz és *egy* esztendőbe“ 256. l.

[2]) L. Tudom. Gyűjt. 1836, VII. 107. l.: „Jam si ad 310 addas 1209, prodit annus 1519, quo *homilia* haec pro concione dicta fuit, serius postea in volumen collecta.“

zet régiségére nézve. A legenda harmadik része, vagyis a kínszenvedés, a cod. 529—557. (kiadásunk 233—56.) lapjain áll, e szókkal kezdődik : Mikoron ez Maxencius császár..., s mikép az első két rész Pélbárt, úgy ez, az Arany legenda szerint készült, de a kifejezést s az előadást tekintve nagy szabadsággal. T. i. a magyar iró mindkét eredetiét irtóztatókép kiszélesíti, az elbeszélést gyakran beszélgető alakra veszi, mi által viszont élénkebbé lesz; néha interpolálja szentirási helyekkel, apró magyarázatokkal, de a kor erkölcseire vonatkozó intésekkel is [1]). Az Arany legenda „Példái“ közől csak az elsőt adja; a

---

[1]) Így a 217—8. lapon, hol Katalinról írja: „hogy bement volna ez vénnek ő cellájába, kezdé őtet nagy erésen kilenbel-kilembel kérdezni és beszéddel fogdosni, *miképpen igen megszokkák némely nemes leányok ezt tenni confessoroknak*“; vagy a 233—4. ll. : „ki, maga (ámbár) egyéb heuságokat tehet vala, *miképpen mastan es szoktanak tenni az nemes asszonyok és leányok, jelesől kik kazdagok és magokkal szabadok :* demaga“ stb.; vagy a 254-ken : „kész lén az kilemb-kilemb kénokra és szernyő halálra, *kit mastani idében nem tennének ez velági szűzek.*“

másodikat, és hosszabbat, teli levén philosophiai műszókkal, a jó barát nem merte fordítani.

XII. A *második prózai legenda*, mely e kötet 259—85. lapjain áll, a névtelen némabarát muzeumi nagy homiliáriumában, az úgy nevezett Érdy-codex 665—675. lapjain találtatik, a 656. lapon kezdődő homiliához „Dicsőséges szíz szent Katerina asszonnak kegyes innepéről" csatlakozó. Ez forrásait így említi meg: „szent Katerina asszonnak emleközetire lássok meg, mint lén *sziletése, élete* es halála ez halandó világon, *mint krónikákban s egyeb régi irásokban találtatik.*" Mely krónikák s egyéb régi irásokat kelljen ez általános hivatkozás alatt érteni, nem tudom meghatározni: annyi bizonyos, hogy a némabarát legendája nyomról nyomra megfelel a Debreceni codexének, csakhogy ennél sokkal rövidebb, tömöttebb, minden szélességeket kerülő. Közepett nagy hézagra akadunk, mely miatt az elbeszélés azon része hiányzik, mi a Debreceni legenda 225. lapjától, az [5]) jegyzéstől a 244. lap aljáig terjedő résznek felel meg. Ellenben az „ötödik capitulumot" képző

„Példák“ amabban nem találtatnak. E legenda korát a kolophon hitelesen határozza meg; szerinte e homiliárium 1527. Kelemen napján, vagyis nov. 23., fejeztetett be; s akár a szerző saját keze, akár másolat legyen e codex, ez év alkalmasan az elkészülés évének vehető be, miután a munka bevezetése is a „Luteriana haeresisről“ úgy emlékezik, mint a mely „novissime et in electam hungarorum gentem pervenit.“

Nyelvtörténeti tekintetben mindkét prózai legenda, bár a középkor vég éveiből való, mégis felette tanulságos; szépségre nézve a carthausi érdemli — hihetőleg szentferenci — társa felett az elsőséget.

Három üres lap maradván e darabok után (286—8), jónak láttam ívpótlékul a Telegdi Miklós pécsi püspök homíliáiból, a Katalinét befejező kis legendát, mely az első családbeliek közé (l. f. IV.) tartozik, oda csatolni. Vétetett az e nagy hitszónok predikációi harmadik kötetéből, melynek eredeti (1580-ki) kiadása szerint adatott, s tanulságos hasonlitási anyagúl szolgálhat azon időbül, midőn a nyomdászat s a nagy hitujítás elterjedése ha-

zánkban alig hatott még félszázad óta nyelv- s irodalmunkra.

XIII. A közlés módját tekintve, ahoz tartottam magamat, melyet magyar nyelvemlékeink ismertetése, s a mívelt nyelvbarátok közt általánosb megkedveltetésére legcélszerűbbnek tartva, Példatáramban s Immaculátámban követtem: t. i. a szerint írván le a *hangokat*, mikép azokat a *régi iró* ejtetni kivánta [1]).

---

[1]) A mily tartózkodó vagyok valamely, a maitól eltérő, kiejtés- és olvasásmód elfogadásában; tekintetbe vevén a régi irásmódnak gyakori szabatossághiányát és ingadozásait: mind Példatáramban, mind a jelen, 1853. novemberben sajtó alá ment, könyvben az *és* kötszót, mely *néha* a régiebbeknél is már ez éles formájában fordul elé, állandóan így írtam. Azóta teljesen meggyőződtem, hogy annak eredeti formája, a közép e-s *es*, majdnem kirekesztőleg uralkodott, nagyobbrészt dunántuli, irodalmunkban egész a XVI. század végeig, midőn az új hitnek többnyire tiszai irói az é-t terjeszteni kezdék, míg a bihari Pázmány Péter az *és*-t örökre megállapította. Helyesben állana tehát verses legendánkban általjában az *es*, csak ritkán levén az a codexben, s akkor is alkalmasint a sor betöltése végett, két e-vel irva, miképen azt egyéb kéttelenül rövid e-vel

A nyelvjegyzetek célja részben az érthetőséget könnyíteni — s reménylem, a figyelmes olvasó elég folyón fogja e saját kedvességgel biró, gyermeteg emlékeket élvezni —, részben az eltérő sajátságokra kivántam figyelmeztetni; s ha ezeket tudományosan nem fejtegetve itt-

---

ejtendő szókban számtalanszor találjuk. A Debreceni legendában is állandóan *es* olvasandó. A névtelen carthausiéban, ki e kötszót *elül* állandóan *es*-nek, *utol*, hol ma *is*-nek ejtjük, állandóan *és*-nek (ees) irja, régibb, még félénkebb álláspontomról sem volt okom az *est*ől idegenkednem, melyet mai nap is öntudatlanul mindennap kiejtünk ezekben: leg-*es*-leg, *es*-mét (és-még), söt ez *e*-t folyton folyvást el is nyeljük ('s). — Nem mellőzhetem annak bevallását is, hogy az igen gondos javítás dacára, néhány hiba maradt, melyet olvasás előtt megigazítni kérek. A 182. vers így olvasandó: Nékik lelkest (állatot, animal) *vág*nak vala; a 880-dik így: Mind így legyen az*mint* mondo*d*; a 74. l. [3]) jegyzetében: hasonlit*á*. Ezeken kivül maradt néhány csekély jelentésü hiba, melyek közől kijegyzendők ezek: a 8. versben kell: gy*é*zödelmes; a 14-ben: les*zön*; a 20-ben: b*ó*dogsága; a 30. és 31-ben: szerelm*ét*, sérelm*ét*; a 67-ben: ha*d*ná; a 88-ban: Napszámmal-*és* (is); a 98-ban: id*ő*ben; a 273-ban: m*a*stan; a 254. l. 7. sorában: hivatta*tá*; s a 256. l. 10. sorában: szenetle*n*.

ott csak útmutatásokra szorítkoztam, azért tettem azt, mert nem nyelvvizsgálóknak, hanem egyedűl nyelvünk felvilágosodott barátjainak írtam, későbbre hagyva mindezeknek összefüggő, oknyomozó s bebizonyító tárgyalását, midőn, egyebek után, mikkel a közönségnek még tartozom, Ómagyar Nyelvtanom és Szótáram kidolgozásához foghatok.

XIV. Az első emléket az akademia, a harmadikat a nemzeti muzeum könyvtáraiban levő eredeti codexekből adtam; a másodikat, bár az akademia a Debreceni codex másolatát bírja, az én igen tisztelt barátom, Lugossy József úr, a debreceni collegium könyvtárnoka, szíves volt az eredetiből sajátkezüleg okmánytani hűséggel leírva velem közölni; a miért neki, annyi sok szívességei után újra, s a legszorosabban, le vagyok kötelezve.

XV. EXCELLENTIÁD pedig engedje meg, hogy a mivel e lapokat kezdettem, azzal be is fejezzem: mély hálám kifejezésével azon segedelemnyújtásért, mely nélkül ezen emlékek — most legalább, s általam — világra nem léphettek volna. Meg vagyok győződve, miszerint az én hálakifejezésemet a jelen- és

utókor sok lelkes magyarja, szivében, utánam fogja hangoztatni. Mert köz érdeke az a nemzetnek, hogy régi irodalmának minél több emléke világot lásson; *becsületügy* t. i., hogy a világnak mind több s több régi mű kiadásával bebizonyítsuk, miszerint egyedül tudatlanság vagy felonia kiálthatja, mit koronként most is olvashatni, hogy Mátyás király idejében nem írtak még magyarúl, hogy a magyar egyedűl kardhoz tudott, s a míveltséggel mit sem gondolván, csak a legújabb időben kezd egy nemzeti irodalmat alkotni; továbbá *a tudomány ügye*: mert nyelvemlékeink ismerete nélkül lehetetlen a történeti nyelvtudomány, lehetetlen csak egy biztos lépés is a nyelv tudományos vizsgálatában; de az *irodalom ügye* is, mert ez eredeti sajátosság, gazdagság, és azon szépségek, melyeket a régi nyelv őrzött meg, nélkülözhetlen forrásai nyelvbeli előadásunk sajátságos és még is új szépségeinek; sőt végre az egyházi irodalom tekintetéből *erkölcsi ügy* is: mert egyesek minden vallásossága dacára, a birászat által költői feltétlenségétől megfosztott, s így megrendűlt hit kedélyesebb, éltetőbb táplá-

latot középkori irodalmunknál nem találhat. Ily ügy az, melynek pártolásaért a haza előtt Excellentiádnak őszinte mély hálát mondok.

Pesten, augustus 15., 1855.

TOLDY FERENC.

A. M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM.

Lap

Bévezetés . . . . . III—XXXVIII

Szent Katalin verses legendája . . . 1

Prologus, I. fejezet . . . . . 3—5

Első rész, II—XXXIV. fej. . . . . 5—72

Második rész, XXXV—CXVII. fej. . 72—200

Szent Katalin első prózai legendája 201

Első rész . . . . . 203—230

Második rész . . . . . 230—256

Szent Katalin második prózai legendája 257

Első rész . . . . . 259—263

Második rész . . . . . 263—267

Negyedik rész . . . . . 267—273

Ötödik rész : Példák . . . . . 273—285

Szent Katalin élete Telegdi Miklóstól 286—7

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

VERSES

LEGENDÁJA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

PROLOGUS.

Istennek kegyelmessége
És őneki dücsősége
Igen nagy ő szenti közett[1]),
Mert nekik anni[2]) jót szörzött
Hogy, mint Szent Pál megjelenti, 5
Haló ember nem értheti;
Mert mint fényes mennyországban,
Gyözedelmes szentegyházban
Élnek mennyei étkekvel,
Mondhatatlan örömekkel: 10
Azonképpen ez világban,
Vitézködő szentegyházban,
Míg világ világúl leszen,
Nevek dicsőséges leszen.

---

[1]) Között. [2]) Annyi.

És jóllehet uristennek 15
Minden szentinek halála
És nevéért vallott kénja
Dicsőséges, drágalátos :
De mint mutatá igazsága,
Bévebben[1]) áll boldogsága 20
Az oly szentihez jelenvén,
Kik itt ez világban élvén,
Őtet sebösben szerették,
Kemémb[2]) kénokkal kevették[3]).
Ha kediglen[4]) meggondoljok[5]) 25
Ez ő nemes jegyösének
Katerina nevő[6]) síznek[7])
Isteni szent szeretetit,
Kemény kénnal végezetit :
Nagynak leljek[8]) ő szerelmit. 30
Még oly nagynak[9]) ő sérelmit.
Azért okosság jelenti,
Hogy ő szent mivelkedeti
Földen vének[10]) dicséretöt,
Mennyországban dicsőséget, 35

---

[1]) Bövebben. [2]) Keményb. [3]) Követték. [4]) Pediglen. [5]) Gondoljuk. [6]) Nevü. [7]) Szüznek. [8]) Leljük. [9]) Még nagyobbnak. [10]) Vevének.

Nagyobbat egyéb szenteknél,
Fényesbet egyéb szizeknél.
Kinek csoda foganatját[1]),
Ez világban nagy jól laktát,
Halálával egyben tévén 40
Lássuk meg ez irásnak alatta.

Explicit prologus.

II. INCIPIT EXECUTIO.

Mikor bő vala pogánság,
Köztek vala egy királyság[2]),
Costus névvel neveztetött,
Sok jóval dicsőültetött. 45
Kazdag vala nagy sok kencscsel,
Hatalmas szántalan[3]) néppel;
Nagyobb vala szomszédinál,
Környül való királyoknál.
Jószágosnak[4]) nem mondhatom, 50
Demint[5]) őt jámbornak mondom:
„Mert, mint szent Ágoston mondja:
Bölcs ember minden jól látja:

---

[1]) Fogantatását, eredetét. [2]) Király (mint uraság néha = úr). [3]) Számtalan. [4]) Malasztos. [5]) Ámbár.

Nincsen jószág isten nekül,
S az ő ismereti nékül. *) 55
Ő kediglen pogán vala,
S istent nem ismeri vala.
Földön vala bódogsága,
Mert nagy vala nyugodalma :
De mind ez nagy uraságban 60
Él vala szomoruságban,
Mert, ki kencsnél jobb mindennél,
Küssebb csak az idvességnél :
Magzatbeli gyenyerűség[1]),
Nála vala csak ez szükség, 65
Nem bír vala oly magzatot,
Kinek hagyná az országot.
Azért foga[2]) tudakozni,
Hogy miképpen az lehetne
Hogy magzatot nevelhetne ; 70
Képzé[3]) hogy alkolmas lenne

---

*) Nam ut dicit beatus Augustinus : Omnis, inquiens vita infidelium peccatum est ; nec valet bonum, quod fit absque Deo ; ubi enim deest agnitio aeternae et incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. Haec ille.

[1]) Gyönyörűség. [2]) Kezde. [3]) Képzelé.

Hogy ő imezképpen tenne :
Hogy szolgáit reá fogná,
És őtőlök ezt megtudná,
Mit kellene neki tenni, 75
És miképpen azt szörzeni,
Hogy halálának utána,
Országa jól megmaradna.
És ha[1]) mi úttal lehetne
Hogy ő magzatot vehetne, 80
Avagy kedig az nem lévén,
Kit tenne magzattá, élvén.
Szolgái bölcsek valának,
Nagy sok tanácsot tartának,
Kiki mind hozzá mond vala, 85
Ki egyet, ki mást mond vala;
De közülek egy fű[1]) vitéz,
Napszámmal es elég idés[2])
Bőcseséggel megékesült
Kazdagsággal es[3]) bévesült, 90
Egy ily jó tanácsot ada,
Kivel az királnak monda :
Hogy leveleket irasson,

---

[1]) Vajjon. [2]) Fő. [3]) Napok számára nézve is elég idős. [3]) Is.

Kikben fenjen parancsoljon
Mind ő széles országának, 95
Mind szegénynek mind bódognak,
Hogy egy napot megjegyezvén
Arra minden felkészülvén
Fű városában gyülnének,
Nagy áldozatot tennének 100
A hatalmas isteneknek,
Kik jót tesznek mindeneknek;
Talántan azt elfogadnák,
Király kevánságát adnák,
Látnák meg[1]) ily ajándékkal, 105
Hogy szeretnék egy magzattal[2]).
Ez tanács mert jó lön,
Királnak kellemetes lön.
Irata sok leveleket,
Kikkel kölde[3]) követöket 110
Országokra, vidékökre,
Birtoka alatt levőkre,
Mindeneknek parancsolván,
Hogy ott az levelet látván
Minden ember felkészülne, 115

---

[1]) Látogatnák meg. [2]) Ajándékoznák meg egy magzattal. [3]) Külde.

Oly ajándékot szerzene,
Kit senki meg ne mevetne[1]),
De isteneket illetne;
S jűne Alexandriában,
S Rhodis nevő városában, 120
Mert valaki ezt nem tenné,
Magát menteni kezdené,
Megválva[2]) nyilván csak attúl
Ha ki tartatnék kórságtúl :
Hát királnak bizonyában 125
Maradna nagy haragjában.
Ez meglevén, igaz ügy levén
Királnak ebben kedve levén,
Hagyott napra hát jutának[3])
Mind fottig[4]) fellázadának[5]), 130
Nagy sok ajándékot vének[6]),
Az városban béjevének[7]);
Kiben nem sok nap eltelék,
Hogy az város megrakodék. 135
Az király hogy azt meglátá,
Ő nagy kencsét megnyittatá,

---

[1]) Nevetne. [2]) Kivévén ha . . [3]) Jövének. [4]) Fogytig. [5]) Felkelének, készülének. [6]) Vivének. [7]) Jövének.

Reá vőn királi ruhát,
Fejében ékes koronát,
Poroszkájára ültepék[1]), 140
És az nép keziben[2]) lépék,
Vesztegséget parancsola,
Nagy felszóval ím így monda:
„En szerető barátim,
S bizodalmas hiveim! 145
Minden kazdagságunk vagyon
S kedvünkre belőle élünk;
Ellenségtül sincs félelmünk,
Mert vagyon szántalan népünk
Kik fegyverekben fényessek, 150
És vitézségben erősek;
Csak magzatbeli szükségünk:
Erre nekünk kételenségünk[3])
Hogy titöket kihivassunk,
És isteneknek áldozjunk, 155
Kérvén hogy ránk tekentsenek,
S nekünk fiat engedjenek;
És hogy mikor kimulandonk,
Istenök közé jutandonk,
Ez hozjánk hallgató ország 160

---

[1]) Ülepék, üle. [2]) Közibe. [3]) Kénytelenek vagyunk.

S mind ez közenséges jószág,
Veszedelmet ne szenvedjen
De őneki ura legyen.“
Ezt megmondván, igy tetete
Hogy kűbábat szöreztete[1]), 165
Az piacon felállatá[2])
És istennek hivattatá.
Lén mindennek parancsolat,
És nagy szörnyü halál alatt,
Hogy ki mint jobban tudnája, 170
Az kőbábat imádnája[3])
Nagy térdhajtással áldozjon,
Nagy vigasággal tapsoljon;
Esedözés csak az legyen
Hogy királnak fia legyen. 175
Menne[4]) az nép ezt meghallá,
Mind fottiglan jónak vallá,
S az törvényeknek módjára,
Kiki mind álla dolgára,
S indojtának[5]) vigaságot 180
S elkezdék az áldozatot.
Nékik[6]) lelkest vagynak vala,

---

[1]) Tudná, imádná. [2]) Egy kő állványt, szobrot, készíttete. [3]) Állíttata. [4]) Mihelyt. [5]) Inditának. [6]) Némelyek.

Nékik kedig sírnak vala,
Nékik vigadoznak vala,
Nékik csak bömbölnek vala; 185
Igy egy hétig minden napon
Kétszer lűnek áldozaton.
Ez meglevén bulcsut vének[1])
És el házokhoz menének.
De, mint az szent Dávid irja, 190
És kenyvében irva hatta:
„Omnes, inquiens, Dii gentium Demonia:
‚Az pogánoknak isteni ördögök‘:
Kik embert nem segélhetnek,
Könyörgést nem engedhetnek:
Király semmit nem használa,
Mert magzat nekül marada. 195
Maga[2]) nagy sok időt vára:
De hejában lőn munkája.

III. DE VOCATIONE et ACTIBUS ALPHORABII.

Az időkben és napokban
Hatalmas Geregországban

---

[1]) Vevének. [2]) Ámbár.

Oly bölcseség bévelkedék; 200
Egy bölcs mester hirdetteték,
Kinek neve es[1]) jó vala,
Mert Alphorabius vala.
S ennek nagy bölcs tudománya
Mind ez világot megfolyá. 205
És hire királhoz juta,
Ugy hogy csak egyedül volna
Ki halandó népek közzül
Ki-vált volna igen messől,
Ki az ég forgását tudná, 210
És jevendőket mondana.
Kinek hirét hogy meghallá,
Ő szivében ezt gondolá:
Ha istenek ezt nem bánnák,
És nehezzé nem tartanák[2]), 215
Ez mesternek en megirnám
En születésemet nyilván;
És asszonynak sziletését,
Hogy ő vetné reá eszét,
Hogy ő nekünk azt meglelné, 220
És meglelvén megizenné:

---

[1]) Is. [2]) Nem neheztelnék.

Hogy mi oka ennek volna?
Ha természetinktül volna,
Vagy istenink akaratja
Ez magzatnak nem adatja? 225
Jóllehet hogy ezt titkolá,
De oztán késén[1]) kiszólá
Ő szivének akaratját,
És megmondott kevánatját.
Tanácsából im ezt lelé, 230
Mind tétemény nyel es tevé,
Hogy szörzete egy levelet,
Nagy kencset az levél mellett,
És az bölcs mesternek küldé.
Az levelet im igy szörzé: 235

IV. TENOR LITERARUM COSTI AD ALPHORABIUM.

„Costus ki vagyok szépséggel,
Isteneknek szörzésével
Alexandriának ura,
Göregországnak királya,
Cypriának fejedelme, 240
Népeinek hiedelme,

---

[1]) Késön, végre.

Neked Alphorabiusnak,
Bölcseségben nagy tanultnak,
Istenektűl választottnak,
S minekünk jó barátunknak, 245
Írunk királyi kegyelmet,
És barátságos szerelmet!
Tudjad nyilván, jó barátunk,
Felőled sok jót hallottunk;
Halljok, hogy vagy igen nagy bölcs, 250
Kinél vagyon nagy jó erkülcs;
De jelesben azt hallottuk,
És bizonysággal megtudtok,
Hogy, ha akarod, megmondod
Idő folytában mik lesznek, 255
Kik[1]) teged nagy bölcsecsé tesznek.
Azt es tudjad bizonysággal,
Hogy élünk nagy bódogsággal,
Valamit ember kevánhat,
És kevánsága aíthat[2]), 260
Mind fottiglan vagyon nálunk,
Szükséget többet nem vallunk,
Hanem csak hogy nincs gyermekenk[3]),

---

[1]) Mik, azaz: miknek tudása. [2]) Ohajt. [3]) Gyermekünk.

Ez sok jóra maradékunk;
És nem tudjok honnat legyen : 265
Vagy legyen minen magunktúl,
Hogy szükölkedünk magzattúl?
Azért teged azon kérünk,
Akarj ilyet tenned értünk :
Vedd fel terhét bánatunknak, 270
Hogy vedd javát országunknak :
Siess el-ki hozjánk jünned
És mostan mi búnkról tenned.
Ne gondoljad fáradságod,
Költséged vagy lankadságod, 275
Mert neked úgy megtérítjek[1])
Hogy veled elfeledtetjek[2]),
Száz anni jót vészsz mitűlünk
Mene[3]) munkát vallasz értünk."
Ezt hogy az bölcs mester látá, 280
Nagy tisztességgel fogadá;
Háza táját hogy megszörzé[4]),
Utát legottan elkezdé,
Az királhoz siet menni,
Kedvének eleget tenni. 285

---

[1]) Megtéritjük. [2]) Feledtetjük [3]) Mennyi. [4]) Házát, s mi hozzá való, rendbe hozá.

Mikoron eljutott volna,
Király őt nagy tisztességgel
Fogadá, és nagy eremmel[1])
Bevivé az palotában,
Vendégli nagy vigaságban. 290
Nagy fejedelmek eljűnek,
Neki tisztességet tesznek,
Hercegek jobbágyok jutnak,
Sok ajándékot mutatnak.
Mondhatatlan az nagy vigság, 295
S külemb-külembféle jószág,
Kit az urak ott jelentnek,
S nem teszik vala egyébért
Hanem királnak kedvéért.
Ebben nagy sok idő telék 300
Mert oly öröm jelenteték,
Kihez képest tetszik vala,
Hogy esztendő egy nap volna.
Ez után az király egy[2]) tön,
Hogy tanácsival egybe lön, 305
Az mestert oda hivatván
És akaratját ő nyilván
Megmondá, s csak azon kéré,

---

[1]) Örömmel. [2]) Igy.

Hogy őneki azt meglelné:
Ha volna ég forgásától 310
Avagy ő természetektűl
Hogy magzatot nem birnának?
Alphorabius ezt hogy hallá,
Égforgását jól meglátá,
Az királra es tekinte, 315
Természeti mit követne,
Az asszonyt es kihivatá,
Természetit jól meglátá,
Indítta sok cseleködést
S e dologról mesterködést, 320
Bölcseségének miatta[1]);
Ő lettek napjára[2]) juta,
S a csillagot jól meglátá
Ki azkoron uralkodott;
Mind ezökben kétség nekül 325
Im igy lelé vétök nekül:
Hogy ég forgása azt tartja,
Természetök es mutatja,
Hogy lehetne magzat tűlek
Mert nincs vétök őfelőlek.[3]) 330

---

[1]) Általa. [2]) Születések napjára. [3]) Az ő részökröl.

Azért az mester fölkele,
Az királnak igy felele :
„Uram, beszédemet halljad,
És kétség nekül azt tudjad :
Nem esmerek oly csillagot, 335
Sem felőletek oly dolgot,
Ki tőletek azt kivánná,
Hogy magzattúl megtiltana ;
De bizonynyal en úgy képzöm,
S mesterségemmel intézöm[1]), 340
Hogy valamely isten legyen,
Ki ily meddüségöt tegyön ;
Ki mielőtt azt engedné,
Hogy ti kedvetökre tenne,
Keván jeles ajándékot 345
Tisztességes áldozatot.
Az király hogy ezt meghallá,
Ezt régön meglöttnek vallá,
De még sem lött volna fia
Az oly áldozat miatt. 350
Alphorabius felele,
Imilyen szerrel[2]) beszéle :

---

[1]) Arányzom, látom, tartom. [2]) Renddel.

„Számtalan az sok istenség,
És egymásnál nagyobb felség;
Nem engedi gyarlóságunk 355
Hatalmokat hogy mi tudnók*),
Mert mindenhatóknak látjuk;
De ezt mi hitünkkel hiszjük,
Hogy ezek közül egy legyen
Ki mind az többin úr legyen. 360
Azt kedig meg nem mondhatjuk,
Ki legyen az, mert nem tudjok.
Azért fogadd tanácsomat,
Nyittassad meg tárházadat,
Adj aranyat kémélletlen, 365
És ne légy ebben hitetlen.
Egy nagy bölcs mestert kerestess,
És egy arany képet öttess[1]):
Azt hirdessed mindeneknek,
Ez istene isteneknek, 370
Ennek tisztességet tetess
És áldozatot szereztess,

---

*) Scimus infinitum esse deorum numerum, et unum prae ceteris habere principatum.

Nostrae autem infirmitatis non est deorum potentiae dare differentiam ect.

[1]) Öntess.

Kivel neki kedvét lelöd,
S kivel kevánságod veszöd :
Mert ez ő maga talántál[1]), 375
Kinek még te nem szolgáltál,
És ki az istenek közzül
Tehet neked szükségedről.“
Ezt az király megtetété,
Kencsét el-kiemelteté, 380
Mester kezéhez adatott
Kémélletlen sok aranyat,
Ki az példát felállatá,
És mint bálványt faragtatá.
Sőt az képet ha[2]) megötté 385
Az kép őtet nem keveté[3]),
Mert nem lön bálvány szabásu,
De cricifixom ábrázu.
Ez dolog hogy megláttaték,
Rajta az nép csodálkodék, 390
Félelem őket ieszté,
Nagy bánat megkernyiközé.
Elámúla az királság,
Megréműle mind az ország,

---

[1]) Talántán. [2]) Midön. [3]) Azaz : nem az ő eszméje szerint formálódott.

S valaki ez képhez megyen, 395
Senki nem tudja mi legyen.
Alphorabius ezt látván,
És az királnak ezt mondá :
„Uram kerály ! meghallgassad,
És tennen elmédben ne alóhad[1]) 400
Hogy ez képnek csoda volta
Az mester vétkétől volna,
De ezt az isten szerezte,
Ki ez ábrázt megkedvelte;
Ha ez ábrázt megkedvelte 405
Alkoszik[2]) hogy te szeressed,
És mindennek meghirdessed,
Hogy minden ember eljőjen,
S neki áldozatot tegyen :
Talántán kenyerűl[3]) rajtad, 410
És ugy leszen mint akartad.
Mene[4]) e szót elvégezé,
Király ottan csak elkezdé
Az áldozatot tetetni,
S az isten kedvét keresni; 415
Áldozék nagy tisztességgel

---

[1]) Alítsad, azaz véld. [2]) Teszi, hogy . . . [3]) Könyörűl. [4]) Mihent, mihelyt.

Mind ő temerdök népével ;
Azután az képet vevé,
És önnen vállára tevé,
Erede az templom felé, 420
És az ő isteni felé.
De mert hasonlat[1]) nem esett
Krisztus közett s ördeg kezett,
És mert az szőllő illatját
Kégyók nem illatozhatják*)[2]) : 425
Mene[3]) az képet bevivé
És az templomba letevé,
Ingyen ottan[4]) lehullának
Az bálványok s elromlának,
És okát[5]) soha nem lelék, 430
Hogy őket még feltehetnék,
Mert nem szenvedé továbbá
Bálvánt látni az templomba.
Mikoron mind ez készűle,
Az asszony megterhesűle. 435

---

*) Sed nulla comparatis Christi ad Belial, nec serpentes florentes vineae odorem vellent sustinere.

[1]) Egyesülés. [2]) Szolgálhatják. [3]) Mihent. [4]) Legott [5]) Módját.

V. NATIVITAS KATHERINAE.

Kilenc hónap hogy begyűle,
Nagy szépségő lejánt szüle;
De ez lejány ha[1]) születék,
Király honn nem leletteték.
Mert mind az mestörrel öszve[2]) 440
Egy várba vala nem messze.
De az mester szokta vala,
Hogy ő éjjel fölkel vala,
Meglát vala csillagokat,
S úgy mond vala jevendőket. 445
Azért es éjjerre[3]) hogy juta,
Királnak hivséget mutata,
Előálomkor[4]) felkele,
Mert akkor igaz lőn helye,
Csillagokra föltekinte, 450
S az ég forgása lőn inte[5]);
Őrizőket megköveté,
És az királhoz siete,
Kinek nagy vigságot monda,
Ilyetén nagy jó hírt hoza: 455

---

[1]) Mikor. [2]) Együtt. [3]) Éjjelre. [4]) Első álom idején. [5]) Intő, mint : szülő : szüle.

VI. ALPHORABIUS DECLARAT NOVA etc.

„Kerály, ha vigyászsz es[1]), víg légy,
Ha aluszsz es, örömet végy :
Oka vagyon öremednek,
Mert ezt mondom felségednek :
Ez éjjel lőn egy leányod, 460
Kire marad te országod,
Kinek, ugy mond ég forgása,
Hogy nagy leszen országlása,
Mert mesterségemből tudom
És bizonsággal azt látom, 465
Égben mene[2]) csillag vagyon,
Neki mind javára vagyon :
Minden csillag azt jelenti,
Hogy őtet sok jó követi.“

VII. ALIUS NUNCIUS etc.

Még hogy mester ezt mondaná, 470
A hírmondó ott dobbana,
Nagyon foga[3]) ivőteni[4])
És az várban kéretezni[5]),

---

[1]) Is. [2]) Mennyi, a hány, [3]) Kezde. [4]) Üvölteni, kiáltani. [5]) Kérdezni (Révai-cod).

Kit mene[1]) beeresztének,
Tűle ottan jó hírt vének, 475
Mert királnak vígan mondja,
Hogy lett igen szép leánya.

VIII. DEO COSTUS COMMENDAT FILIAM MAGNO.

Kit azt király hogy meghalla,
És ily bizonynyal megtuda,
Álmát ottan hátra hagyá, 480
És ágyából felszökellék,
Ingyen ottan [2]) letérdeplék,
Az nagy istennek ad hálát,
S neki ajánlja leányát,
Kérvén, hogy őt ótalmazja, 485
S országában magasztassa[3]),
Kit adott vala csodásul
Mert csak ő ajándékából.

IX. REX ACCELERAT VIDERE FACTUM.

De mene a nap felkele,
Király ottan felkészőle; 490

---

[1]) Mihent. [2]) Legott. [3]) Felmagasztalja.

Siet menni udvarában,
Szépségű palotájában
Hogy meglássa feleségét,
És leánya nagy szépségét.
Látá azt a mit kivána, 495
És meglelé mit aíta[1]);
Lőn igen nagy bódogságba,
Mondhatatlan nagy vigságban.

X. ALPHORABIUS COMMENDAT NATIVITATEM.

Alphorabius es felkele,
És az leány látni[2]) jöve, 500
Kiül[3]) látván imigy monda :
„Azt mind a sok isten tudja,
Hogy mind éltemben nem láttam,
Irásba es nem olvastam,
Hogy mind egeknek folyása 505
Csillagoknak mutatása
Valaha ily jó volt volna,
Vagy anni[4]) jót hozott volna,
Mint ez lejány születésén,
És ő nemes természetin.“ 510

---

[1]) Ahíta, ohajta. [2]) Leányt látni. [3]) Kivül. [4]) Annyi,

XI. CONSILIA DE INPOSITIONE NOMINIS.

Ennek utánna imigy lőn :
Erről Costus tanácsot tön,
Az leányt kinek nevezné,
Hogy méltó névvel illetné,
Ki kellene isteneknek 515
S kedves lenne embereknek.
Ehez mind hozzá mondának,
De jó nevet nem adának.

XII. CONSILIUM ALPHORABII.

Ezt látván Alphorabius,
Az királnak imezt mondá : 520
„Király! ezt te nyilván látod,
Bizonsággal tapasztalod,
Hogy az nagy istent,
Mikort az templomba szörzéd,
Az istenek lehullának, 525
Csodaképpen elromlának ;
Azért erről hivattassék,
S e romlásról neveztessék,
Neve Katerina legyen,
Nagy istentül sok jót vegyen. 530

Katalennak magyarsága[1]) :
‚Mind isteneknek romlása‘:
Hogy az nagy isten ezt tegye,
Őt örekké hozjá vegye,
És őtet erőssen tartsa, 535
Ki isteneket hullata,
Őt vigye birodalmára.“
Ez tanácsot az kik hallák,
Mind fottiglan jóra hagyák,
Azért tizenharmad napon 540
Születése után, azon
Ők mind megegyesülének,
S nagy örömet hirdetének;
Pogánul megkeresztelék,
S Katerinának nevezék. 545
Kezde testben öregedni[3]),
Jó erkölcsben nevekedni,
Nagy szépséggel ékesűlni,
S mindeneknél kedvesűlni.

Amen.

---

[1]) Magyarázata, jelentése. [2]) Öregbedni.

XIII. TRADITUR INBUENDA.

Mikort lén hét esztendeje, 550
Mert immár vala ideje,
Atyja nagy sok helre kölde,
Bölcs mestereket kerese,
Kiknek ad ajándékokat
S kiknek monda ilyen szókat : 555
„Leányomat tanóhátok[1]),
S jutalmát tülem várjátok,
S őtet oly bölcscsé tegyétek,
Hogy velem azt értessétek,
Hogy őt istenek szeressék, 560
És őt jámborok kedveljék,
Kiben[2]) nekem nagy jót tesztek,
Kiért[3]) tűlem sok jót vesztek.“
Ezt az mesterek hogy hallák,
Costus királnak fogadák. 565
Hogy őt öremest tanitják,
Tétemény nyél bizonyitják.
Megállák az mit mondának,
S megtevék mit fogadának,

---

[1]) Tanítsátok. [2]) Mi által. [3]) A miért.

Mert őt oly nagyon tanitták, 570
Fényes gyengynek hivattaták.
Valamit ő meghall vala,
Azt mind megtanulja vala,
Soha nem feledi vala
El azt a mit tanul vala. 575
Hamar lön oly nagy mesterré,
És tudományban oly bölcsesé,
Hogy széles Geregországban
Nevezteték tudományban
Bölcsességnek szépségének, 580
És mestereknek gyengyének.

XIV. PATER INFIRMATUR, ET CONVOCATIS REGNICOLIS FILIAM INSTITUIT HAEREDEM REGNI.

De időnek folyásában
Atyja esék nagy kórságban.
Megesmeré állatjából[1])
Hogy kimúlnék ez világból. 585
Mind országát behivatá,
Akaratját így megmondá :

---

[1]) Természetéből.

„En szerető jó barátim,
Bizonyságos jó híveim!
Esmerem természetemből, 590
Lelkem megválik testemtűl.
En jó híveim, tudjátok,
Mert bizonysággal láttátok,
Hogy míg ez világba voltam,
Országomat jól tartottam, 595
Mert jó voltam mindeneknek,
Kemény tőr ellenségeknek.
Továbbá ezt es akarnám,
Hogy tűletek ha megválnám,
Országom békében lenne, 600
Ellenség miatt ne veszne:
Azért nektek ím ezt mondom:
Leányomat urrá hagyom,
S mindennemő jószágomat.
Ne nézjétek leány voltát, 605
De lássátok nagy tanultát;
Az mit ő hadban nem tehet,
Bölcs tanácscsal megszerezhet,
Azonba az nagy isten hozjá lát,
És őneki jó férjet ád.“ 610

Amen.

XV. TESTATUR PATER KATHERINAE.

Ezt megmondván elbocsátá,
S leányát hozjá hivatá,
És őt elejbe állatá,
Az képöt es kihozatá.
Katerinára tekinte, 615
S neki sírva igy beszélle :
„Tudom, szerető[1]) leányom,
Hogy elközelít halálom,
Azért fogadd tanácsomat,
És en testamentomomat : 620
Ím ez képöt neköd adom,
S neköd erőssen es hagyom,
Hogy csak ez istent imádjad,
És az többit mind elhagyjad,
Mert csak ez az bizony isten, 625
Kinél senki egyéb nincsen,
Ez engemet meghallgata,
És tegedet nekem ada,
Szépséggel tön nagy ékessé,
Tudománynyal ily nagy bölcsesé. 630

---

[1]) Szeretett.

És jóllehet ezt igy ejté[1]),
Hogy magát tűlem elrejté,
Mert en őt meg nem lelhetém
S ki-voltát nem esmerhetém;
De talám neked ezt teszi, 635
Hogy ő magát megjelenti,
Mert teged igen kedvele
És minden jóval szerete.
Továbbá azt es kevánom,
Kérlek tarts meg[2]) jó leányom: 640
Mikoron az terténendik[3])
Hogy idő reá telendik,
Hogy tegedet kevetendnek[4])
És házasságra kérendnek:
Hát soha ne menj egyébhez 645
Hanem ilyen széphez,
Ily kazdaghoz, ilyen bölcshez,
És nemmel ilyen felséghez[5]),
Mely bölcs te vagy, mely szép, kazdag,
S mely felségnek teged tudlak. 650

---

[1]) Igy intézte, rendelte. [2]) Tartsd meg. [3]) Történendik. [4]) Azaz kérendenek (mondatik ma is: megkövetem, de szükebb értelemben). [5]) Nemre, születésre ily magas állásuhoz.

Im neked hagyom országomat,
Rád szállítom királyságomat.
Ez országnak légy ótalma,
Bölcseséggel diadalma.
Az nagy isten rád tekintsen, 655
Szerelméért hozjá vegyen."
Azután hozjá szorittá,
S nagy édes kenyhullatással megapolgatá[1]).
Bizony elég kevessé gyenyerkedék
Szép leányával s így ez világból kimulék. 660
Nem sok idő reá telék,
Anyja es megbetegödék,
Halál miá[2]) meggyézteték[3]);
Igy az es eltemetteték.
Katerina megmarada, 665
Az királyság reá szálla,
Élni kezde igazsággal,
Igen jól birá országát,
Ö hatalmas királyságát,
Jobban birá bölcseséggel 670
És eszességgel.
Mert Plato mester ugy monda :

---

[1]) Csókolgatá. [2]) Által. [3]) Meggyőzeték.

„Ez világ hát bódog vala,
Mikort bölcsek országlának
Vagy királyok tanúlának.“*) 675
Mert Vegetius es ugy mond :
„Bizony nincs abban hamis gond,
Senki nincsen kit illessen
Hogy tebbet vagy jobbat értsen,
Mint az ki felségben vagyon 680
Hogy mindeneknek használjon“**).
Ezt Katerina jól tudá,
Azért országát jól birá,
Mert szörze nagy békeséget,
Megbira [1]) sok ellenséget, 685
Az országhoz hallgat vala,
Mindent bölcsen szerez[2]) vala.

---

*) Tunc enim, ait Plato, beatum orbem fuisse, cum sapientes regnare vel reges sapere cepissent. Quemadmodum recitat Valerius Maximus Libr. VII., et Boethius primo de consolatione philosophiae.

**) Nullus est enim quem oporteat vel plura vel meliora scire quam principem, cujus doctrina debet omnibus subiectis (prodesse), ut dicit Vegetius de re militari.

[1]) Meggyőze.

[2]) Rendel.

Ha országlását meglátjok,
Bizonsággal azt vallhatjok,
Hogy országa vétek nekől : 690
Bölcsessége tanunk erről.

XVI. SEQUITUR MODUS CONVERSIONIS SUAE.

Az időben ha ez történék,
Ennek ugy lenni kelleték :
Felkele ő seregével,
És jelennen[1]) vén népével, 695
Hogy ez önnen jószágának
Végső határira menne,
Nagy dolgokat megszerezne;
De ez nem lön ő vétkétől,
Hanem isteni szörzéstől : 700
Igaz utat elvesztének,
Egy erdőn setétülének[2]).
Az nap már elnyugodt vala,
Ők még es búdosnak vala.
Utat nem találhatának, 705
Azért nagy búban valának,

---

[1]) Jelesen. [2]) Elestveledtek, mondanók ma.

Igen sokat tévelygének,
De mind az éjjel[1]) ott lőnek.
Ez sziznek szokása vala
Hogy egyedül nem jár vala; 710
Vala huszonnégy leánynyal,
És meg anne[2]) vén asszonynyal,
Vala kezel[3]) száz lovaggal,
És nagy sok vén jámborokkal.
Ezt hogy látá Katerina, 715
Hogy szerencse vele vína,
Atyja szavát megemlitté,
Tanácsát el nem feledé,
Az nagy istent kezdé kérni,
És őt azon reményleni[4]), 720
Hogy őt búdosni ne hadná,
De igaz útra juttatná.
Mind ezenbe[5]) megvirada,
És fényes nap feltámada,
Esmég[6]) el kezdének menni, 725
Csak igaz utat keresni:
Hát Katerina felálla,
És távol egy cellát láta;

---

[1]) Egész éjjel. [2]) Annyi. [3]) Közel. [4]) Esdeni, most is mondjuk: neki reménykedni. [5]) Ez alatt. [6]) Ismét.

Szolgáit hozjá hivatá,
És nekik ezt parancsolá : 730
„Ám némi hajlokat látok,
Bizony ott embert alittok[1]),
Azért ti oda menjetek,
Ha kit leltek megkérdjétek
Hogy minemü ember volna, 735
És igaz út holott volna?“
Ő szolgái elmenének,
Ott egy vén embert lelének,
És őt bolondnak ismerék,
Mert nagy sokról megkérdözék, 740
De úgy nem szól mint egy vad lúd.
Katerina hogy ezt hallá,
Ő szolgáinak ezt mondá :
„Kétség nekül ezt jól tudom,
Mert bizonyságát es látom : 745
Ketten egy istent imádunk,
En s az ember kik mi vagyunk,
Azért en hozjá megyek,
És vele erről beszéllek,
Hogy éltét eszemben vegyem, 750

---

[1]) Vélek lenni.

És ő hitit megkérdezzem.
Ti engem itt megvárjatok,
Sohova ne búdossatok.“

XVII. KATHERINA VADIT ALLOQUI HEREMIT.

Így Katerina felkele,
És bemene az cellába. 755
Ott ő egy vén embert láta,
Kinek ilyen kérdést monda:
„Jó bátyám! mi oka annak,
Hogy ily bolond vagy magadnak,
Hogy nem lakozol városban, 760
Mire jüttél ez pusztában?
Te vénséged ezt kevánja,
Hogy lenne már nyugodalma;
Mire fogtad ily nagy kénra,
És ily nagy nyomoruságra? 765
Továbbá, mondd meg hitödet,
És jelentsd meg istenödet;
Kicsoda az, kit te imádsz,
És kit ely[1]) nagy félve hallgatsz?“

---

[1]) Ily.

XVIII. RESPONSIO HEREMITAE AD KATHERINAM.

Az remete szólni kezde, 770
S neki ily szerrel beszélle :
„Jó fiam! ezt így esmerjed,
Hogy beszédemet megértsed :
Látod ez széles világot,
S benne való sok jószágot, 775
Számtalan jó vagyon benne,
De mind semmi ember ellen.
Mert mi, kik emberek vagyunk,
Olyha mindeneket vallunk[1]),
Mindenek vadnak miértünk, 780
Kit bölcs mestertől es értünk*);
Azért ha jól hozjá látunk,
Sok állatnál jobbak vagyunk.
Aristotiles azt vallja,
Hogy azt jobb állattá[2]) tartja, 785

---

[1]) Olyha = olykor, néha; itt talán : szinte, majdnem; s a vall = birtokba vesz.

*) Scimus enim quodammodo, quis finis omnis. Secundo Physicorum.

[2]) Állatnak.

Az kiért más állat vagyon*);
De mert hasonlatos állat —
Hogynem az[1]) ki érte vagyon —
Meg hasonlatoshoz hallgat,
Ember kedig jó állat lön, 790
Isten még annál es jobb lön;
Azért ember így lött vala,
Hogy őt isten birja vala;
Hozjá vala szereteti,
S minden jónak igéreti. 795
De lön neki ellensége
Az ördögnek irégysége;
Addig jára ember után,
Hogy nem hagyá igaz után[2]),
Mert ő okoson késérté, 800
Hazugsággal környíközé,
S rövid beszéddel megcsalá,
És istent reája haragútá[3]),
Ki őtet tüle elveté,
Mert ő nagy binné küeté[4]). 805

---

*) Omnis enim finis praestantior est eorum, quae ordinata ad finem. Primo Ethicorum.

[1]) Nem mint az... [2]) Utján. [3]) A haragojt formából. [4]) Bünben követé (az ember az ördögöt)?

Ördeg reá ragaszkodék,
S rajta sokat uralkodék;
Megválasztá jószágitúl,
Megfosztá sok malasztitúl,
Ötet nem kémélli vala, 810
Mert mint övét birja vala.
Igy ember megnyomorodék,
Erdeg miatt megappródék[1]),
Elveszté nagy méltóságát,
Egyebekön uralkodtát. 815
De mint tenmagad jól látod
Mert olvasod avagy hallod:
Oracius ugy beszélli*),
Köz ember es képezheti:
Semmi nincs oly erős állat, 820
Ki kegyelmessé nem válhat;
Azért isten es azt tevé,
Kegyelmességét felvevé,
Embernek vétkét nem nézé,
De esetit megéppitté, 825
Kiben oly nagy jót tön nekünk,
Kit soha meg nem fizethetünk.

---

[1]) Elsilányult.

*) Nemo adeo fortis, qui non mitescere possit.

Azért, jó fiam, igy értsed,
Szómat eszedben igy vegyed :
En es bizony ember vagyok, 830
És nyájasságot kevánok,
En es inkább ajejthatnám
Hogy csak vígságban lakhatnám,
De nagy hálálatlan volnék,
Ha istennek nem szolgálnék, 835
Ki csak ő nagy irgalmából
Engem mente meg haláltul.
Azért en itt azért lakom,
Holtomig őtet szolgálom,
És az mint en tehetem, 840
En jótétét megfizetem.
Jó leányom, azt es kérded,
És bizony jó megértened,
Mely az isten, kit imádok,
És mely a hit, kit en vallok : 845
Szentháromság en istenem,
És Jézus en reménységem.

XIX. QUAESTIO HEREMITAE.

Hitemet es megmondanám,
De először azt kevánnám,
Hogy ennekem megmondanád, 850

És okát te es adnád,
Mit búdosol ez pusztában,
Hogy nem lakozol házadban;
Mert szizeség azt kevánná,
Hogy erdőben ne ballagnál.“ 855

XX. RESPONSIO KATHERINAE.

Katerina hogy ezt hallá,
Ennek imily okát adá:
„Az en atyám ki lött légyen,
Hiszem, hallottátok légyen:
Ez országnak vala ura, 860
De mikoron ő meghala,
Ez országot nekem hagyá,
És erőssen parancsolá
Hogy őtet jó szerrel birnám,
És igazságban tartanám. 865
Kit en jó szerrel is birtam,
S bölcsességgel ótalmaztam,
És Alexandria nevő országban,
S jelössen egy városomba
Vagyon nekem jeles dolgom, 870
Kihez mast akarnék látnom;
S felkészülék leányimmal,
És szolgáimmal,

S eddig mind jó szerrel járánk,
De csak tegnap megcsalatánk, 875
Mert elvesztők mi utunkat,
S ebből tudjad mi búdosásunkat.“

XXI. HEREMITA AD EAM.

Az remete rá tekinte,
És neki ily szót felele :
„Mind így legyen az mit mondok, 880
Emmit[1]) tészsz, még sem te dolgod,
Mert az illet férfiat.
No adjad ennek okát :
Mi oka, hogy férhez nem mégy,
Ki jobban látna ezekhez?“ 885

XXII. CUI KATHERINA.

Katerina monda neki :
„Atyaságod ezt nem érti.
Nagy sok királyfiak vótak,
Kik enutánnam jártanak,
És nagy soktul követettem[2]), 890
De még egyhez sem mehettem.
Mert atyám ha[3]) lün halálán,

---

[1]) A mit. [2]) Kérettem, kivántattam. [3]) Mikor.

Nékem tüle így lön hagyván:
Hogy soha férhez ne menjek,
Hanemha ily bölcset lelnék, 895
Ily szépet és ily kazdagot,
Mely bölcs mely szép és kazdag en vagyok;
De hallod az en kazdagságomat,
Mert jól látod országomat;
És engem oly szépnek mondnak, 900
Kiről sokan csodálkodnak;
Oly nagy kedig bölcseségem,
S tudományban mesterségem,
Hogy nincs oly bölcs ez országban,
Ki meggyőzzen diákságban[1]), 905
Azért soktul kérettettem,
De hozjám egyenlőt en nem leltem."

XXIII. HEREMITA AD EAM.

Az remete mosolúla,
És az leánynak így szóla:
„Jó fiam, magad mit hányod, 910
Ím meg kevánod-e tunnod:
Egy hatalmas császár vagyon
Kinek csak egy fia vagyon:

---

[1]) Tudományokban.

Ha gondolnád s neked tetnék[1]),
Hogy bizony hozjád illenék?“ 915

Amen.

XXIV. CUI KATHERINA.

Katerina monda erről :
„Ne gondolj semmit mind ebből,
Jó atyám, nekem csak az akaratom,
Hogy szizességemet holtig tartsam:
Mert ha bölcsekre tekintenk[2]) 920
És irást elénkbe veszenk[3]),
Az bölcsek mind úgy beszélnek,
Csak szizességet dicsérnek,
S kiknek irásokat tudom,
S akaratjokat jól látom. 925
De igaz bölcs en nem volnék,
Ha szavok szerint nem élnék.
Az jószágot megtanuljok,
És őt megtudni akarjok
Nem azért hogy mi csak tudjok[4]), 930
De azért, hogy mivelkedjük.“ *)

---

[1]) Tetszenék. [2]) Tekintünk. [3]) Veszünk. [4]) Tanuljuk, akarjuk, tudjuk.

*) Non enim ut sciamus quid sit rectum, scire scrutamur; sed ut boni efficiamur. Secundo Ethicorum.

XXV. MEDITATIO HEREMITAE SUPER VERBA VIRGINIS.

Az remete hogy ezt hallá,
Ő szivében ezt gondolá :
Netalámtán isten ezt megkedvelte,
Ki őtet ily bölcscsé tette, 935
Hogy ez szíz őtet szolgálja,
És holtig ő nevét vallja,
Azért még hozjá gondolá,
S ő neki ily szerrel szóla :

XXVI. SIC ALLOQUITUR EAM.

En jó szerető leányom, 940
Tudjad hogy jódat kevánom,
Neked ím egy új hírt mondok,
Kivel neked sok jót adok,
Mert hiszem, fiam, nem hallottad,
Vagy irásban nem olvastad, 945
Hogy vagyon egy nagy királyság,
Kihez hallgat mind mennyország,
Ki uralkodóknak ura,
És királyoknak királya,
Kinek oly nagy királysága, 950

S országának nincsen száma,
Mert naptámadattúl fogván,
Napnyugatig elszámlálván,
S tengertől fogva elkezdvén,
Föld végeig mind elnevezvén 955
Mind csak önnen maga birja.
Ennek vagyon csak egy fia,
Kinek uraságát hallod,
Szépségét es mind megtudod,
Mert ő szépségét hogy látják, 960
Fényes nap és hód csodálják,
S kinél vagyon nagy jó erkölcs,
És kimondhatatlan nagy bölcs,
Mert ő bölcsesége szörze
Teged, s engem ő teremte. 965
Ennek az tulajdonsága
És dicséretes jószága,
Hogy mely jegyest megszeretend,
S feleségül magának vend,
Tartja örek szizeségben, 970
Mert ez igy van mi hitünkben;
Hogy ennek még anyja es szíz,
Ki senkit tőle el nem űz,
És bir oly szép asszonyokat,
És oly szép sziz leányokat, 975

Hogy ha te őket láthatnád,
Bizonyában azt kevánnád,
Hogy ő szolgálójok lennél,
S csak hogy szemekben nézhetnél,
Mert ez rajtad való szépség 980
Ahoz képest nagy szörnyűség.
De, jó fiam, semmit ne félj,
És kétséget semmit ne vélj,
Mert ez király és ő fia,
És ez mondott szép sziz anya, 985
Kazdagokat befogadnak,
S szegényeket sem utálnak.
Szolgáit kieresztötte[1])
S leveleit kiküldötte,
Hogy sok helre elmenjenek, 990
Fiának kegyest lelnének,
És jóllehet az úgy legyen
Hogy teged felülmult legyen
Dicsőségben s bölcseségben,
Kazdagságban és szépségben: 995
Csak az en szómat fogadjad,
És szivedet neki adjad,
Ki jóllehet ez úgy legyen,

---

[1]) Küldötte.

Hogy minden gondolatokat
Jól lát s tud minden titkokat : 1000
Hiszem hogy teged megkedvel,
És magának nagygyá nevel.

XXVII. CUI KATHERINA.

Kit hogy Katherina halla,
Az remetének így monda :
„Ki legyen ez ily nagy felség, 1005
Kinél vagyon ily dicsőség,
Ily nagy szépség s ily gazdagság,
Ily bölcseség s ily bódogság.
És kicsodák ő szilei,
S mit nyer az, ki őt kedveli?“ 1010

XXVIII. HEREMITA.

Az remete monda neki :
„Ezt senki meg nem értheti,
Hanem csak ki őtet hiszi,
És mindenképpen reményli,
Ötet mert csak azok látják, 1015
Kik mindenben őt hallgatják.“
Katerina még es kérdi
Hogy mit kelljön neki tenni,

Kivel[1]) oly helyre juthatna,
Hogy az felséget láthatná. 1020
Az remete erre monda :
„Ha megláthatnád, jó volna,
De talán azt nem akarja,
Mert ő szíz anyja nem hagyja.“
Kit hogy Katerina halla 1025
Azon igen megbusúla,
És inkább kezdé kérdezni,
Mit kellene neki tenni,
És mivel anyjának kedvét lelné,
Hogy fiát látni engedné.“ 1030
Az remete ottan úgy tön,
Hogy egy irott táblát felvön,
S azt Katerinának adá,
S beszéddel neki ezt mondá :
„Ne, fiam, neköd egy tábla, 1035
Kit nem adok neköd kárban :
Ez az királyfia képe,
Kit kevánsz látni, imez kedig anyja képe.
Ez táblát te jól őrizzed,
És ez éjjel te ezt tegyed, 1040
Hogy felserkenj te álmadból,

---

[1]) Mi által.

És ki ne menj te házadból.
S ez kép előtt letérdepljél,
És ez szíznek esedözjél,
Hogy kéresöd meghallgassa, 1045
S neked fiát megmutassa.
En hiszem hogy őt meglátod,
Ha beszédemet fogadod."

XXIX. VISIO PRIMA VIRGINIS KATHERINAE.

Katherina hallá ez szót,
És az baráttul bulcsút vén, 1050
És szolgáihoz megtére,
És egy igaz utat lele,
Ki elmene egy szállásra,
S nem lön kedve vígaságra;
De csak alég várja jöttét, 1055
És az éjnek setéltültét.
Menne[1]) kedig éjre juta,
Tőle álom mind elfuta,
S szolgáit mind el-kiköldé,
S ő tábláját le-helheté, 1060

---

[1]) Mihelyt.

Az kép előtt letérdeplék,
És nagy sirásban leleték,
S kezdé kérni szíz Máriát,
Hogy megmutatná ő fiát,
De mert, miként ő alejtá[1]), 1065
Nem lön ottan mint ajejtá[2]),
Kezde tenni nagyobb sirást,
És mint lelönk erről irást,
Ő sírtában elszunyada,
És elyetén[3]) álmat láta: 1070
Hogy Katherina oly mezőn volna,
Kinél szebbön nem volt volna,
És ott ő láta egy lejánt,
Ábrázzal igaz olyatánt[4]),
Mint vala az ő tábláján; 1075
S ez lejány tart vala karján
Egy szépségű királyfiat,
És, mint látá, igaz olyant
Mint az aranykép vala,
Kit atyja öttetött[5]) vala, 1080
Kit ő otthon hagyott vala,
S kiről neki hagyva vala,

---

[1]) Alítá, vélé. [2]) Ohajtá. [3]) Ilyetén. [4]) Olyatán.
[5]) Öntetett.

Hogy ez egy istent imádná,
S ettül várná minden javát.
Kit hogy láta, elámúla, 1085
És hozjá közelb indúla,
Hogy ő anyját megláthatná,
És mi legyen, megtudhatná.
De hogy oda közelített volna,
Ugy lön dolga, hogy ingyen sem vélheté :
Mert hogy őt az gyermek látá,
Tűle magát elfordittá,
S Katerina kezdé nézni
Hogy láthatná s kerengeni :
De ő mind ellent tart vala, 1095
Ide s tova forog vala.
Katerina hogy ezt látá,
Az remete szavát tartá,
S az gyermek anyjához esék [1]),
És őneki reményködék, 1100
Kérvén hogy neki azt adná,
Hogy ő fiát megmutatná :
Sziz Mária hogy ezt látván,
Szent fiához hajla, mondván :
„En édes szerető fiam, 1105

---

[1]) Esedezék.

Jézus, ki testet vél[1]) tülem,
Látod-e ez Katerinát,
Ki tegedet látni kevánt!“ *)
Az gyermek anyjának monda:
„Jó anyám, hagyj békét annak, 1110
Nincs szükségem ez leányra,
Mert jól tudod bizonysággal,
Hogy mendtől kösebb[2]) szolgálóm,
És küssebb utánam . . . .
Ennél bölcsebb s nagygyal[3]) ékösb, 1115
Nagygyal dicsőbb s nagygyal nemesb.“
Ezt meglátván, felserkene,
S reggerre[4]) jutván felkele.
És hogy már távozni készől,
Siet, megyen kevés néppel, 1120
Ott az remetét meglelé,
És mit látott, megbeszéllé;
S kezdé még is azon kérni,
Méltóltassék őneki azt nyerni,
Hogy az király fiát lássa, 1125
És holtig hogy őt hallgassa.

---

[1]) Vevél.

*) O fili, videsne Katherinam, te videre desiderantem?

[2]) Azaz: Legkisebb. [3]) Sokkal. [4]) Reggelre.

XXX. HEREMITA IN PRAECIPUO PUNCTO CONVERSIONIS etc.

Ezt az remete hogy látta,
Továbbá nem hallogatá,
Az lyányért istent imádá,
S istentül ím ezt nyeré, 1130
Hogy isten neki megjelenék,
És őmiatta parancsoltaték,
Hogy az leányt megkeresztelnéje,
És hitben megerősittenéje.
Ez remete kegyig[1]) jámbor vala, 1135
És Katerinának monda :
„Kérlek, fiam, vedd eszödben,
Mert járok csak te idvességedben,
Ha az en szómat fogadod,
És tévelgésed elhagyod, 1140
En teneked azt tehetem,
Hogy őt neked megjelentem.
Lám Soerates mester ez megirta,
Kit, hiszem, hogy jól tudsz nyilván :
„Földen mene lelkös[2]) vagyon 1145

---

[1]) Pedig. [2]) Állat, animal. Lelkös a lélektől, mint animától animal.

Tudománynyal egy sem ékes,
De csak ember megékesült,
S bölcseséggel megfényesült,
Avagy megvilágosult.“ *)
Azért ha mi bölcsek vagyunk, 1150
Hát hejtság[1]) ne legyen nálunk,
S alkoszik[2]), ha jól meglátjuk,
Hogy azt bölcsen megtanuljuk,
Ki az igaz hit mi legyen,
S az igaz isten ki legyen. 1155
De tennen magad es tudod,
Mert kenyvedben így olvasod :
„Ha mit akarsz megtanulnod,
Az hit miá kell megtudnod“ **).
S neked ím ezt megmutatom, 1160
És mestöriddel megbizonyittom,
Hogy az te hited tévelygés,
És nem idvességhez való szörzés,
Mert ti, kik pogánok vattok,
Sok isteneket vallotok; 1165

---

*) Illustratissimum animal in terra existens est homo.

[1]) Bolondság. [2]) Illő, kell.

**) Oportet addiscentem credere.

Ez kediglen hamis nyilván,
Mert kenyvedben írván vagyon :
„Hogy sok úrnak nem jó lenni,
Azért csak egynek kell lenni.“ *)
Ez kediglen en istenem, 1170
Csak ez egy en reménységem,
Ennek soha nincs kezdeti,
És nem leszen végezeti,
Soha mind örökké.
„Mert az isten örek állat 1175
És végezetet nem valhat“ **)
És az isten oly nagy állat,
Hogy jobbat senki nem gondolhat ***);
De mert ten mestered mondja,
Aristotiles megirja : 1180
„Jónak ez tulajdonsága,
Hogy oszoljon[1]) ő jószága †);

---

*) Pluralitas principum non est bona; tantum unus est princeps. XII. Metaphys.

**) Nam Deus est substantia aeterna. XI. Metaphys.

***) Est etiam deus ens, quo melius excogitari non potest. XII. Metaph.

[1]) Közöltessék.

†) De ratione boni et perfecti est largiri aliis suam bonitatem et perfectionem. II. Coeli.

Azért isten ezt megtevé,
Mert jószágát sokkal közlé,
Mert teremté ez világot, 1185
S benne való sok jószágot.
Ezt az te mestered es megvallja,
Mert ingyen sem tagadhatja :
Minden állatnak létele,
És ez világban élete 1190
Ez nagy jótúl vagyon adva
És istentül szolgáltatva *).
Nemes pogán még ezt mondja,
Igaz en hitemet vallja :
Mert ez mindeneknek teremtéhe[1]), 1195
S kinek méltán Jézus neve,
Mind ez világot ő teremtötte,
S ily jó szerrel megépitté. **)
Ez az isten kit hirdetek
Csak ez az, kit en reménlek. 1200

---

*) Ab hoc enim ente cuncta derivata esse et vivere stb. Primo Coeli.

[1]) Teremtője.

**) Et Hermes Trismegistus inquit : Deus Creator omnium, quem Jesum vocari censemus, seculum fecit primum, solum et unum.

És három ő személyében,
De csak egy istenségében.
Ez teremte mindeneket,
És utolszor embereket;
Őket igen felmagasztatá 1205
Mert mindenen urrá hagyá
S tevé őket, ki először
Angyal vala s ördöggé lün.
Hogy látá hogy ember lenne,
Ki az ő helyére menne, 1210
S az ő karit betöltené,
Az embert ő megirégylé,
S ő irégységében megkésérté,
S így az embert elrekkenté[1]),
S isten haragjában ejté. 1215
Telék ebbe öt ezer esztendő,
S egy heján kétszáz esztendő,
Míg ember lön ez haragban,
És csak ördegnek markában.
De mint iménten es mondám, 1220
Beszédemmel megmutatám,
Isten rajtunk kenyerűle,
És ez világra készűle,

---

[1]) Elnyomá, elfojtá.

És jöve, testet vén rejá,
Az zsidóktul sok ként valla, 1225
Mert értünk sok munkát valla,
S azután önen kéjén meghala,
S így minket kéntul megválta,
S ördegtül megszabaditta.
Ennek így kell vala lenni, 1230
És igazságnak betelni,
Mert ember vétközött vala,
Örök halált érdeml vala.
Azért az halált el kell távoztatni,
Mert halállal kell megváltani, 1235
De ez mellé okosságval,
Hogy isten soha meg nem hal,
Azért mert isten voltában
Nem vehete részt halálban.
Bölcsesége az jelenté 1240
Hogy mi testünket felvenné,
Mely testben ő meghalhatna,
És minket igy megválthatna.
Továbbá azt igy jól tudod,
S igazság miatt azt vallod: 1245
Az teszen méltán eleget,
Ki tartozik és ki tehet.
De ember az ki tartozik,

Mert fogságban ő lakozik,
De isten csak az, ki tehet. 1250
Mert ördöget csak ő törhet,
Azért igazság keveté[1]),
Hogy ezt isten s ember tennéje.
Ez en uram Jézus Krisztus vala,
Ki értünk nagy szörnyü halállal meghala,
De meghalva nem marada,
Mert harmad nap feltámada,
És tanitványinak megjelenék
De ővelek nyájaskodék,
Azután mennyországban felmene, 1260
S nekik szent lelkét ereszté[2])
S mind ez világban bocsátá őket,
S hitét predikáltatá ővelek,
S valakik ez hitöt hiszik,
S mivelködettel épittik, 1265
Azok mennyországban mennek,
S kik nem hiszik, mind elvesznek.
Azért im szemeddel látod,
Tévelgésed így jól hallod,
S ha te nekem azt fogadod, 1270

---

[1]) Követelé. [2]) Küldé.

Hogy ezt mind hitöddel vallod,
S hiszed, hát üdvességed veheted,
Az királyt es bizonyába meglelhetöd."

XXXI. KATHERINA.

Katerina hogy ezt hallá,
Mert ő bölcsesége nagy vala, 1275
Fogadá, hogy ezt mind hinné,
És csak Jézust reménylené.
De az remetétül kérdé,
Hogy az dolgot mire vélné,
Kivel[1]) neki mondva vala, 1280
Mikort királyt látja vala,
Hogy ő nem szép leány volna,
De ő lyánynál szörnyebb volna.

XXXII. HEREMITA.

Az remete neki szólla,
És erről eképpen monda : 1285
„Az király fia, kit mondék,
Az az isten, kit megmutaték.

---

[1]) Mely által.

Sziz Mária az ő anyja,
Ki te kértedet meghallja,
Ez nagygyal nagyobb náladnál, 1290
És kazdagb, és szebb, és bölcsebb mind ez
világnál.
Ez mikoron azt akará,
Hogy értünk halálra menne,
Az keresztfára feszejték,
És szent szivét megöklelék[1]; 1295
Ő szent szivéből vér jára ki,
Nagy bőséggel víz es folya ki,
És ebből egy kád förödőt szörze
Minekünk, kit köresztvíznek neveze,
Mert nem elég hogy hitben legyünk, 1300
De ebbe kell megferednünk.
És ha ez kád feredőt lelhetjek :
De miért ezt ennálam megleljek,
S ez hit után ezt kell tenned,
Hogy meg kell keresztelkedned, 1305
Kit ha megtészsz, azt fogadom
Hogy őt neked megmutatom,
És hogy tegedet megszeret,
És mennyországban helyheztet;

---

[1]) Megdöfték, szurták.

Mert megszépülsz megföredvén, 1310
S meglátod, bizonyság vévén."
Katerina hogy ezt érté,
S ottan magát megkereszteltété,
Monda neki az remete,
Kit felette megszerete, 1315
Hogy esmég el haza menne,
És ugy, mint az előtt, tenne.
És ezt Katerina megtevé,
S ennen[1]) hamar haza siete.

XXXIII. SECUNDA VISIO KATHERINAE.

S menne[2]) hogy éjjelre juta, 1320
Elaludt képét mutatá,
De felkele ő ágyából,
Ki sem mene ő házából,
Az kép előtt letérdeplék,
S őhozjá igy esedezék; 1325
S esedözvén megfárada,
S úgyan ottan elszunyada.
Esmég álmat láta mint azelőtt;
Mert láta egy szép mezőt,
És egy szép szizleányt az mezőben, 1330

[1]) Innen. [2]) Mihelyt.

És egy szép gyermeket ő ölében,
Mely két személy oly szép vala,
Hogy az napnál fényesb vala.
Katerina csodálkodék,
És hozjájok közelb lépék, 1335
Hogy őket jobban láthatná,
S vigaságokat vallhatná.
Kit sziz Mária hogy láta,
Szent fiának ily szót monda:
„En szerető fiam Jézus, 1340
Ki vagy mennyben dicsőséges,
Im Katerinát tekéntsed,
Ki szódnak mindenben enged“ *).
Urunk Jézus meg felele,
S nagy víg szóval így beszélle: 1345
„Ez Katerina már kedves
Nekem, s igen kellemetes,
Mert azt látom hogy megszépült,
S méltán enelőmben készült.“
És asszonyunk sziz Mária 1350
Szólla szent fiának s monda:
„En jó fiam, azon kérlek,
Hogy tűled ilyet érdemljek,

---

*) Vide, fili, Katherinam mandatis obedientem.

Hogy Katerinát hozjád vedd,
És jegyösöddé szerezjed“. 1355
Jézus monda sziz anyjának,
Ki jó lén Katerinának :
„Jó asszonyom s édes anyám,
Örülvén teszem,
Hogy őt jegyesemmé veszem, 1360
És ennek jelenségére,
S őneki tisztességére
Im gyűrőmet neki adom,
S őt jegyesemmé fogadom“.
S ezt megmondván, gyűrüjét kivevé,
És a sziz ujjában tevé,
Neki ily beszédet mondván,
S ily szerrel megnyilatkozván :
„En szerető szép jegyesem,
S en választott jó kegyessem, 1370
Im látod dicsőségemet,
Ismerjed már jegyesödet!“
S annak utánna ezt tevé
Hogy magát igy megjelenté.
Kinek hogy félelmét látá, 1375
Őt biztatván imezt mondá :

XXXIV. HEREMITA ANIMAT EAM.

„Bizzál, s ne félj jó leányom,
Mert lám mind rég úta vallom :
Ez világi menyegzőkben
Nem lakoznak szizességben, 1380
De az lelki menyegzőkben
Megmaradnak szizességben :
Azért ma méltán örülhetsz,
Kiről okot ilyet vehetsz,
Mert jegyessed nem halandó, 1385
De örekké lakozandó;
Nem földi az te jegyesed,
De mennyei, mert istened;
Azért mastan bátor vigadj,
És sok időt ennek nem hagysz, 1390
Hogy jegyesednek hitéért
Lészsz mártirja s ő nevéért
Gyötrelmmel mégy mennyországban,
Holott vígadsz bódogságban.“
S ezök után szépen megoktatá, 1395
És hitben megtanitá,
És szent evangeliomot ada
Őneki, s ez szerrel monda :

„Ime az te istenednek,
S szerető idvességednek 1400
Minden beszéde,
S ebben vagyon mind kezdeti
Test szerint, s mind végezeti.
Vedd kezedben s ezt olvassad,
Ezt gyakorljad s ezt tanuljad.“ 1405
Katerina azt fogadván
És áldomást kére, mondván :
„Imádj, en szent atyám, értem,
Hogy ki mast hitben szilettem,
Nevekedjem szent jószágban 1410
És isteni szolgálatban.“
S az remete őt megáldá,
S nagy vigsággal elbocsátá.
Katerina felkele,
És szolgáihoz jöve, 1415
S hát szolgái dúlnak fúlnak,
És az barátra zúgódnak,
Kiket Katerina meglassitta[1])
Mondván : „Bizony ha tudnátok,
Mit az barát nekem adott, 1420
Vagy mire engem tanittott,

---

[1]) Csillapíta.

Órája nem zúgódnátok,
Mert azt bizonynyal tudjátok,
Hogy engem ajándékoza
Oly nagygyal 1425
Ki jobb anyám országánál,
Kiből, hiszem, menny'en vattok
Mind fottig megkazdagúltok.
S azután el haza méne,
S mint jó keresztyén él vala. 1430
Szolgáit addig tanittá,
Hogy keresztyén hitre fordittá,
S élte vala kellemetes,
És mindennek szeretetös.

XXXV. INCIPIT PROLOGUS TRACTATUS SECUNDI

AGENTIS DE MARTYRIO EIUSDEM.

Beszédünknek folyásával, 1435
S mi kezünknek irásával
Némasággal nem hallgatjuk,
De igazán megmondottuk
Ez nemes kegyes szent szíznek,
Krisztusnak szép jegyesének 1440

Tisztességére, mert ő anyjának
Méhében fogattaték,
És ez gyarló világra juttatá,
S ő atyjátul megmarada
És szent hitre igazultaték. 1445
De hogy dolgunk egész legyen,
S szükséges[1]) nevet ne vegyen,
Alkoszik[2]) megjelentenünk,
S jó móddal megbeszéllenünk,
Mint szolgála jegyösének, 1450
Vagy mint segélle hitének,
S mint pogán hitöt megtöré,
S mint ötven doctort meggyőze,
Miként nagy kénokat valla,
S mely dicsőséggel meghala : 1455
Mind ezekről így beszéllek,
S ím ilyen szörzést[3]) törlittek.[4])

---

[1]) Szűk, hiányos. [2]) Illő, kell. [3]) Szerzemény, munka. [4]) Alakiték, készíték. A régiek a törlejtő szóval éltek az iróról általán, különösen a költóról szobrászról, és — fazekasról.

XXXVI. EXECUTIO KATHERINAE.

Katherina nemes virág
Lön világosittó világ;
Mert ha[1]) juta az időben, 1460
Mikort jő tizennyolc esztendőben,
Vala hogy atyjátul megmarada[2]),
Sok jámborságban árada,
Hitében megerősűle,
És istennel egyesűle, 1465
S él vala nagy bölcseséggel,
S isteni szent félelemmel.
Ő országának nagyságát
És népinek sokaságát
Birja vala nagy jó szerrel, 1470
Mert fényes vala bölcseséggel;
Nem hogy abban gyenyerkednék,
Hogy igyen ő uralkodnék,
De inkább nagy alázatossággal él vala.
Mert ezeket megutálá, 1475
És genyedt ganéhoz hasonlá[3]),
Hogy csak úr Krisztust nyerhetné,

---

[1]) Midön. [2]) Hogy árván marada. [3]) Hasonlíta.

S magának kencscsé vehetné *).
De csak az ne jelennék
S ő országában ne vetnék, 1480
Hogy ő volna oly nagy fesvény,
És oly kegyetlen kencsgyűjtő,
Hogy szolgáit éhhel ölné,
S kencsét nem merné költeni.

XXXVII. ADVENTUS MAXENTII ALEXANDRIAM.

Az időben Romaságban, 1485
S jelennen mind ez világban
Egy hatalmas császár vala,
S neve Maxentius vala,
Ki jobb részét ez világnak
Vette vala csak magának. 1490
De jobb részét idvességnek
Hatta vala mind egyebnek,
Mert nagy vala ő hatalma,
És azonnak diadalma.
De ez jó hitet nem tudja, 1495
Mert pogánsággal vak vala.

---

*) Cum apostolo namque arbitrata est universa ut stercora, ut Christum lucrifaceret.

S ez egy gonosz ember miatt
Ördeg gyüjtett nagy sok fiat,
Mert oly kemény pogán vala,
Hogy mindent megölet vala, 1500
Kit hall keresztyénnek lenni,
Sok mártiri ennek tanúi.
Ez egykoron felkészőle,
Mert ördeg miatt rémőle,
S jöve Alexandriában 1505
Ez sziz lakóvárosában;
Hogy úr Krisztust háborgatná,
És bálványát imádtatná.
Holott egy képet öttete,
S igy egy bálványt szereztete, 1510
Poroszlóját felhivatá,
S felszóval ezt kiáltatá :

XXXVIII. CLAMOR PRAECONIS.

„Mind itt való te nagy sok jó,
Légy en beszédem hallgató,
S ez, mit mondok, ez nem en szóm,
De enmiattam[1]) császár szól.

---

[1]) Énáltalam.

Azt akarja nagy hatalma,
S azt kivánja diadalma
Hogy mind bódog és mind szegény
Ez napestig itten legyen, 1520
Mert ma láttok dicsőséget
S istenekkel nagy felséget.
Urunk császár udvart tetet,
S isteneket felemeltet,
Nekik teszen áldozatot 1525
S ő binéért változatot [1]),
S előttek alázza magát,
Mert ők tartják császárságát,
És mert császár sok országot
Bir, és jelessen mind ez világot. 1530
Császár őmiattok megbirta,
Azért kencsét ma megnyitta,
És ma isteneknek adja,
S nektek imezt parancsolja :
Hogy itt mindentek áldozjék, 1535
S attól senki ne változzék[2]),
Mert ha ki vakmerő lenne,
Hogy áldozatot nem tenne,
Annak fejét majd elveszik.

---

[1]) Váltságot. [2]) Magát meg ne váltsa, vissza ne huzza.

Azért mindentek kész legyen 1540
Késödelmet senki ne vegyen,
És nagyobb úr attul többel[1])
S ha szegény, hát kevesebbel,
S istenöket[2]) már tisztöljen,
És minden fölett böcsüljen. 1545

XXXIX. SACRIFICIUM CAESARIS ET SUORUM.

Ez levén felrohanának,
S az ördegnek áldozának,
Császár jó kezdést mutata,
És jó példát ada mind az népnek,
És ő száz harminc ekret hozata, 1550
S úgy áldozék az ördegnek.
Azután az fejedelmek
És mind az jeles főnépek,
Miként urokhoz hallgatnak vala,
Azént[3]) több kencscsel áldoznak vala ;
Kik kedig olyak valának
Kik morhát keveset birnak,
Verebeket es megfognak vala,
S még azokval es áldoznak vala.

---

[1]) Annál többel. [2]) Isteneket. [3]) A szerént.

Az lelkesek[1]) révásátul[2]) 1560
S az népnek vigaságátul
Lön oly igen nagy ivőtés
Az városban, s oly nagy zengés,
Hogy bizony azt alittanád,
Csakhogy fileddel hallanád 1565
Hogy még az föld es zengene
S az nagy révástul rettegne.
S mind ezeknek létekoron
Nem messze levén az sziz lejány,
Mert vala azon városban, 1570
Az önnen palotájában:
Hogy ez révást kiáltást hallotta volna
Egy szolgájának ezképpen monda.

XL. KATHERINA AD FAMULUM.

„En jó szolgám és jó fiam
Hogy sok jót nyerj te entőlem, 1575
Elmenj, jó fiam, s meglássad,
S megjevén nekem megmondjad
Ez városban mit mivelnek,
És ely[3]) igen nagyon mit jajgatnak?

---

[1]) Állatok. [2]) Rivás, nyögés. [3]) Ily.

Mert en nagy sírást es hallok, 1580
S nagy vigaságot es hallok.“
Az legény hogy ezt meghallá,
Minden dolgát elhagyá,
És az dolgot meglátá,
S asszonyának imezt mondá: 1585

XLI. FAMULUS AD DOMINAM.

„En tisztelendő asszonyom,
Ammit láték, im megmondom:
Az nagy császár Maxentius
Mindeneket igen kénoz,
Kik istenét nem hallgatják, 1590
És az bálványt nem imádják;
S ő áldozván igen vígad,
És a szegény keresztyéneket igen kénzatja.

XLII. KATHERINA ADIT MAXENTIUM.

Kit hogy Katherina halla, felkészőle,
Mert lelkében megréműle, 1595
Keresztet vete mellyére,
S elmene ő kénjának helyére,

Mert erede[1]) az császárhoz;
S hogy látna ilyen dologhoz,
Eljutván nagy csodát láta, 1600
Mert sok vigadozást láta,
Sokat áldozatot tenni,
És sokat igen sirókat
Kik valának keresztyének;
De mert nekik vala nagy gyetrelmek,
Elhagyák vala az hitet,
S vallják vala az ördeget.
Kin az sziz igen bánkódék,
És istenhez fohászkodék,
És ő elméjében megtökéllé 1610
Hogy ez tévölgést megtörné.
Azért ő megerősödék
És az császárhoz közelebb lépék,
Kinek szemében tekinte,
És ilyen szerrel beszélle : 1615

XLIII. VIRGO AD IMPERATOREM.

„Császár! két állatot[1]) lelek
Kik engemet intenének,

[1]) Állapatot, okot.

Hogy mielőtt neköd szólnék
Azelőtt neked keszennék.
Elő[1]) volna méltóságod, 1620
Kit uristen neköd adott,
Második volna bölcseségem,
Kivel magam itten értem.
Tudnék en neked keszennem
És ily tisztességet tennem, 1625
Ha ez munkát ez kit most tészsz,
Kiért, te szegény, kénban lészsz,
Az bizony[2]) istennek tennéd,
És ki legyen, megesmernéd.
Lám csodálod ez templomot, 2630
És ez magas mennyországot,
Fényes napot és ez hódot[3])
És az egen való sok csillagokat;
S kik, lehet, szépek legyenek,
De mind egyebtül lettenek, 1635
Mert őket uristen szörzé,
S nagy szépséggel megtekéllé[4]).
Császár! ha ezt megértenéd,
És ez istent reménlenéd,

---

[1]) Első. [2]) Igaz. [3]) Holdat. [4]) Tökéletességre hozta.

Hát en teneked keszennék, 1640
És nagy tisztességet tennék.
Királyoknak es királya,
Császároknak es ura,
Földnek mennynek teremtéje,
Ez világnak idvessége, 1645
És az mindenható isten,
Kinél egyéb senki nincsen,
Ez nem szőkes[1]) áldozat nekül,
Sem lelkeseknek[2]) halála nekül :
De csak tiszta szivet kevan, 1650
S emberektől többet nem vár.
S ez ellen ember vétkezett,
Sőt nagyobb vétket nem tehet,
Hanemhogy ő tisztességét
És isteni dicsőségét 1655
Ember őróla elvegye,
És az bálványokra tegye,
Mint mastan im te tetettél,
Egy bálványt felemeltettél,
És őt istennek vallatod, 1660
És őt mindenekkel imádtatod,

---

[1]) Szűkes. Nem szükölködik áldozat nélkül, azaz : nem szorul áldozatra , nem kiván azt. [2]) Állatoknak . . Azaz nem kiván véres áldozatot.

Maga[1]) bálvány, igy jól látod,
Mert rút állat, nem tagadhatod.
Azért csoda, de félelmes,
Hogy az isten ily kegyelmes, 1665
Hogy ki veled nagy sok jót tött,
Mert ő népén urrá szörzett:
De te kegyig ezt elhagyván,
Ellene jársz ilyen nyilván*).
Kérlek azért, hadd el te nagy hittságodat[2]),
És megbánjad te nagy vétked,
S térj az kegyelmes Jézushoz,
Kit ha megtészsz, teneked sok jót hoz."
Hogy az császár ezt meghallá,
Kezde nézni az lejányra, 1675
És gondolni szép szavára;
Elámúla bölcseségén,
Csodálkodék nagy szépségén.
De az császár es bölcs vala,
Azért neki ígyen szóla: 1680

---

[1]) Ámbátor.

*) Miranda ergo est, sed timenda Dei potentia, qui cum te sublimi imperio, quod mortales magni aestimant, praeesse hominibus voluit: tu tamen tantis beneficiis eius ingratus rebus insensibilibus attribuis, quod offerre debueras illius dignae Majestati etc.

[2]) Bolondságodat.

XLIV. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„En jó hugom s szép leányom,
Csodálkodom elámulván
Te nagy ifju szépségeden,
És nagy merészségeden.
Ez, mit mondasz, mind jó volna, 1685
Ha bizonság róla volna.
Tudjok hogy sok hitek voltak,
De mast azok mind megholtak,
Mert romai fejedelmek,
S kik nagy igazsággal éltek 1690
Az sok hitet mind jól tudták,
De lám őket meggyalázták.
Ez világot miért birták,
Mi hitünket igazgatták,
És ez hitöt ők szerették, 1695
Ki nem hitte, ottan ölték.
Azért hitönk nem tévelygés
De, mint mondom, nagy szent szörzés.
Mí nem teszjek[1]) eleinknél
Mimagunkat jobbá evvel: 1700

[1]) Teszszük.

Mert Tullius mester mondja,
És igen jónak es vallja
Eleinket hogy kevessük,
S az mi hitönk, csak azt higyjük*).
Azért leány! en azt mondom, 1705
És teneked tudnod adom,
Hogy ha volnál fényes angyal,
S feltámadnál mint az hajnal,
S ezt, mit mondál, ezt mondanád,
Több bizonságát nem adnád : 1710
Tegedet még sem hinnélek,
De előlem elüznélek ;
Nem úgy, szegény leány levén :
Az mit mondasz így volna,
Ha ez világ elveszött volna, 1715
És mindegyen elkárhoznánk,
És mind fottig hittok[1]) volnánk,
Csak tenmagad nagy bölcs volnál,
Igaz hitet csak te tudnál :
Kit, ha isten így tött volna, 1720
Igaz isten ő nem volna,

*) Nam Tullius libro primo de officiis : magnum est, inquit, habere eadem monumenta maiorum, eisdem uti sacris et sepulcra habere communia etc.

[1]) Bolondok, tévelygők.

Mert sok nép jobb egy embernél.
De ki volna oly nagy bolond,
Ki nem hinné az szép napot,
Avagy egyéb fő csillagot". 1725

XLV. VIRGO AD CAESAREM.

Ezt hallván az sziz leány,
Alattomba mosolúla,
S az császár szavát megromtá[1]),
Mert őneki imezt mondá:
„Császár! en angyal nem vagyok, 1730
Mert en gyarló leány vagyok,
De mit en teneked mondok,
Arról bizonságot adok.
Nem csoda hogy az romaiak
S egyéb nemű kevély urak 1735
Urunk Jézust nem ismerik,
És isten voltát nem értik.
Ugy mond Isidorus nevő doktor,
Hogy kevélségnek ő bíne
Minden veszedelmnek szive[2]) *). 1740

---

[1]) Rontá, cáfolá. [2]) Középpontja.

*) Quia superbia est ruina omnium virtutum, ut inquit Isidorus.

Az hol az kevélség bévelkedik,
Egy jószág sem lelettetik;
Az hit kedig nemes jószág
Mert őnála az bódogság,
Azért az kevélyekkel együtt nem áll, 1745
És bölcsekkel ő nem jár[1]).
De romaiak kevélyek
S tudjok hogy nagy negédösek;
Azért ezt már ígyen értsed,
Hogy igaz hit nálatok nincsen, 1750
Mert szegények csak tévelgetek,
Hogy az bizony[2]) legyen, így értsétek:
Mert égbeli csillagoknak
És teremtett állatoknak
Isten nevét reájok adtátok, 1755
S istennek imádtattátok:
De mind ezek nem istenek,
Azért nyilván tévelgetek,
Mert az isten oly nagy állat [3]),
Hogy mind föld s menny hozjá hallgat. 1760
Azért mondám hogy ez egy isten,
És ennél több soholt nincsen.
Ez egy isten tekélletes,

---

[1]) Itt a bölcs alatt a pogány philosophusok, sophisták értetnek. [2]) Igaz. [3]) Lény.

Láhatatlan, dicséretes,
Örek állat, rothadatlan, 1765
Mindenható, haláltalan[1]),
Ennek enged mind nap s mind hód,
S ottan[2]) teszik ők, ha mit mond;
Ennek enged mind tél s mind nyár,
Ég forgása utában jár, 1770
Tüle vagyon mind mennyország,
S földben való minden jószág."

XLVI. IMPERATOR AD VIRGINEM.

Az császár ezekről ez sziznek igy monda:
„Jó lejányom! miként látom,
És mint beszédedből hallom, 1775
Ha bölcsekkel laktál volna,
Oskolában jártál volna,
Doktoroknál bőcsebb volnál,
S mestereket felülmúlnál:
Isteneket nem porlanál[3]) 1780
És ellenünk így nem járnál.
De jól látod, en jó húgom,
Hogy mast vagyon jeles dolgom;

---

[1]) Halhatatlan. (Így fordul elő Turócinál is. [2]) Legott. [3]) Pirítanál?

Kérlek teged, hogy veszteg légy,
És mast több beszédet ne tégy. 1785
Im ez dolgot megvégezem,
S ha ezekkel megtérendesz,
És minekünk engedendesz,
Használ neköd mi felségünk,
Mert nagy sok jót vészsz mitülünk."
Ezt mondván, az szizet vevék,
S őelőle el-kivivék,
És ő notariussának szólla,
És ily dolgot parancsola :

XLVII. IMPERATOR AD CANCELLARIUM.

„Mester! neked parancsolok, 1795
Mert egyebet nem akarok :
Irj mi szónkkal leveleket
És jelents keszenetönket
Ez világi mestereknek,
Bölcseségben híresöknek; 1800
S őket kérvén mint jó barátinkat
S szerető mi híveinket :
Hogy minden dolgok elhagyván,
Semmiképpen ne legyen halogatván,

De siessenek ez városban, 1805
Hogy legyenek malasztimban,
S ha ők kedvönket tehetik,
Mitőlünk nagy kencset vesznek.“
Az mester hogy ezt meghallá,
Nagy sok leveleket íra 1810
Mind ez nagy széles világra,
S jelennen[1]) naptámadatra;
Mert bölcseségnek jobb része
Vala csak naptámadatra.
S az leveleket elküldék, 1815
Ebben egy szép idő telék:
Míg mind evel sietének,
Hogy az doktorok eljennének,
Addig császár dolgát tartá,
Áldozását el sem hagyá, 1820
De az áldozat meglevén,
Sok keresztyént megeletvén[2]),
Mene be palotájába,
És ezt mondá ott voltában :

---

[1]) Jelesen, névszerint. [2]) Megöletvén.

XLVIII. IMPERATOR AD FAMULOS.

„Jó szolgáim, azt tudjátok, 1825
Mert filetekkel hallátok :
Hogy minet[1]) en ez világra lettem,
És minet őbenne éltem,
Bölcsebb leányt még en ennél nem láttam,
Mint az ki imenten szólla envelem, 1830
S jótétemről megporitta[2]) engem;
Mert oly bőcs az ő beszéde,
Hogy engem megszégyenitte,
Mert nem tudék neki szólnom,
Hanem kelle csak hallgatnom, 1835
S jóllehet az nagy istenek
Ennekem sok jót tettenek,
De en mendtül jobbá[3]) tartanám,
Ha en ez lejánt valhatnám[4]),
Kit hiszek hogy meglehetne[5]), 1840
Csakhogy ez egy vétkét levetné,
Hogy csak hittságát[6]) elhadná,
És isteninket imádná.

---

[1]) Mióta. [2]) Piríta. [3]) Legjobbá, legjobbnak. [4]) Birhatnám. [5]) Miről hiszem hogy lehetne. [6]) Bolondságát.

Bizony kevánnám hogy úgy lehetne,
Hogy en szép szómnak engedne, 1845
De ha hozjá szó nem elég,
Ottan kénok engeszteljék!
Azért kérlek kihozjátok,
És előmbe állassátok :
Halljok csak nagy bölcsességét 1850
És lássok ő nagy szépségét."
Szolgái mennye[1]) ezt hallák,
Az szizlejánt ott kihozák,
Ki hogy császár előtt állna,
Császár neki ígyen monda : 1855

XLIX. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„Leány! neved s nemzetidet
Nem tudom, sem mesteridet,
De ez szépségű orcád,
Ki bizonynyal illik hozjád,
Jelent teged nemes vérből, 1860
És támadnod nagy nemzetből;
Beszéded, ez kit mondál,
Mutatnája hogy bölcs volnál,

---

[1]) Mihent.

Ha istenekhez hallgatnál,
És őellenek nem járnál.“ 1865
Katerina megfelele,
És ilyen szerrel beszélle :

L. VIRGO AD IMPERATOREM.

„Böles Cato régen megirta,
És minekünk írva hatta,
‚Hogy ember tennen magadat 1870
Se olcsárljad, se ne magasztaljad‘ *).
Im en igazán megmondom,
És tetőled nem tagadom,
Mert en nevem Katerina,
S Costus királnak leánya; 1875
Biborban bársonban éltem,
En es öt országot birtam,
De ezeket mind megúntam,
És Krisztusért mind elhattam.
S mesterim bölcsek valának, 1880
S engem nagyon tanojtának,

---

*) Nec te collaudes, nec te culpaveris ipse:
Hoc faciunt illi, quos gloria vexat inanis.

S en őtőlek ugy tanultam vala,
Hogy nagy bölcsecsé lettem vala.
Demiért ily tudománynyal,
Sőt inkább balgatagsággal 1885
Idvességem nem lelhettem,
Azért tűlem mind elvetetem,
S enmagamat Krisztusnak ajánlám,
És fejem hozjá fogám.
Ez mikort embert teremte, 1895
Ördeg embert igen ejté,
Mert nyilván elveszett vala,
És mind ördegnek jár vala:
Azért isten hogy ezt látá,
Ez dolgot igen megszáná, 1895
És mikort az idő betölt vóna,
Hogy az ember megváltatnék,
És ő emberré lön emberekért,
S ő meg akara érettünk halni,
Mert ő igazsága keveté, 1900
És hogy váltságunkat úgy tennéje,
Hogy az binről elég lenne
Kivel ember elrekkent[1]) vala,
De az bín érdeml gyötrelmet:

---

[1]) Elveszett.

Azért ha ő ez földre nem jütt volna,
Mi mind elvesztünk volna;
Azért ő rá vén nagy sérelmet.
Miként kegyig Ádám véte,
Az igaz ellen éppejte,
Ádám vala mezittelen, 1910
Mikort tön uristen ellen;
Ez azért, ki megruház minket,
Mezittelen válta meg minket.
Ádám és Éva gyenyerűséget,
De Krisztus valla keserűséget. 1915
Szegény Ádám azt kevává,
Hogy örökké meg ne halna,
De mikent isten oly lenne,
Hogy jót és gonoszt értene,
Azért isten azt elejtvén, 1920
Mert miértünk emberré lön,
Mi életünkért meghala,
És harmad nap feltámada,
És így meghalván és megkénzatván,
S dicsőséggel feltámadván, 1925
Így mente meg minket haláltul,
És az ördegnek markátul.
Ez az Jézus bizony isten,
Kinél egyéb senki nincsen.

Ez nekem bizony istenem 1925
S bizodalmas reménségem.
Im ez kit te faragtattál
És ezképpen felállattál,
Ez nem isten, szegény állat,
Ő magának sem használhat, 1930
Mert nem szólhat, sem nem járhat.
O mely igen nagy bolond nép
Ki ez hitből ki nem lépik,
Kit istene nem segíthet
És veszödelemtül meg nem menthet.“

LI. CUI IMPERATOR.

Császár hogy ezeket hallá,
Katerinának ezt mondá:
„Csoda leány, hogy nem félted,
Magadat lám elrekkented;
S mi dolog ez ily tehozjád, 1940
Hogy isteninket gyaláznád?“
S az sziz császárra tekinte,
S neki ily szerrel beszélle:

LII. VIRGO AD CAESAREM.

„Kérlek azon, császár, teged,
Hogy ne birjon harag teged *), 1945
Mert, im lássad, az pogán bölcs
Ilyen beszédet irt mondván :
‚Te akkoron lehetsz bíró,
Mikort elméd rajtad bíró,
Mert ha mikort birand tested, 1950
Királyságod ottan veszted‘ **).
Seneca mester es így mond,
Kit nem gondol nyilván bolond :
‚Hogy mindent birj, ha kevánod,
Birjon teged tennen okosságod‘ ***). 1955
Ne siess megharagodnod,
De alkoszik[1]) meghallanod,
Mert valamit neked mondok,
Mindeneket bizonyittok.“

---

*) Ne, obsecro, caesar, a furore te vinci permittas.
**) Tu si animo rexeris, rex es : si corpore, servus.
***) Si vis omnia tibi, subjice te rationi.
[1]) Illik, kell.

Császár ezen megharagvék 1960
És felette megdihövék[1]),
És monda az sziznek :

LIII. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„En mint látom, csak azon vagy,
Hogy te minket kötelben[2]) hagyj,
Mert doktorokat nekünk behozsz, 1965
És minekünk igy hazudozsz.
No tegedet megtanojtunk,
És, ha lehet, bizony meglassittunk.“
S így magát megharagojtá,
S szolgáinak szólla mondván : 1970
Szolgáim, ezt felvegyétek
S en temlecembe vigyétek,
S őt oly erősen tartsátok,
Hogy nekem megadhassátok.“
Az vitézek hogy azt hallák, 1975
Őtet ottan elragadák,
S a temlecben helhezteték,
És őtet nagy erőssen őrizteték.

---

[1]) A dühöszik formának félmultja. [2]) Törben.

S azonba ez úgy történék,
Az császár szava beteljesödék. 1980

LIV. ADVENTUS DOCTORUM.

Azon kezben az kevetek megjutának,
És az császárnak hozának
Ötven számu doktorokat,
És belcseségben tudókat,
Kik nyilván azt vallják vala, 1985
Hogy hét szabad tudományban,
Mindennemü tanuságban
Tanultak volnának,
Bizonyságát mutatják.
Csak isteneket nem értnek, 1990
De embert mindent meggyőznek.
Kiket császár behivata,
És ilyen szót nekik monda :

LV. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Jó mesterek ! en akarnám,
Ha bölcs voltotokat tudnám, 1995
Azért kérlek, megmondjátok,

Ha ti vattok nagy tanultak,
Ez világban nagy fő választott bölcs népek?"

LVI. DOCTORES AD IMPERATOREM.

Ezt hogy a sok doktor hallá,
Szavokat egyik így mondá : 2000
„Uram császár! hogy megtudjad,
S te felségöd meghallgassa,
Mi vagyunk nagy tanult népek,
Kikben nincsen semmi vétek,
S ez világban nagy bölcseket 2005
Mi meggyőztönk, mindeneket,
S nincs földen hozjánk fogható,
Vagy miellenünk állható.
De te, császár, te's megmondjad
S már mitülönk ne titkoljad, 2010
Hogy miért minket hivatál,
És ötvenen kihozatál,
Mert képzzök[1]) nagy dolognak lenni,
Kiért azt akartad tenni."
Császár ezt jó kedvvel vevé, 2015
És feleletét így tevé :

---

[1]) Képezzök, képzeljük.

LVII. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Im egy lejány vagyon nálunk,
Bölcseséggel nagyon erős,
Mert ő beszéde bölcseséges,
S tudománya erősséges, 2020
S ékességgel oly igen szép,
Hogy őrajta csodál sok nép.
Férfiakat mindeneket
Ő lábokról hamar le-vet;
És hatalmas istenecket 2025
Megrutol mint ördegöket.
Kénnal azt tehetem vala,
Hogy őt áldoztatom vala,
De ez jobbnak teték[1]) minekünk,
Hogy bölcsektől meggyéztessék : 2030
Azért erre hivatálak,
És ez egy leányért hozattalak ;
S ha ti ezt meggyőzenditek,
Nagy sok ajándékot vesztek.“
S ezen egyik megharagvék, 2035
És nagy kevélségben esék,
S ő az császárt megmeveté,
Mert ő beszédét igyen törlitté :

---

[1]) Tetszék.

LVIII. DOCTOR AD IMPERATOREM.

„Ez világban nagy fő urak,
S kik ti vattok, romaiak, 2040
Kik császárnak nagy tanácsot adtok!
Ím lássátok akaratját,
Hogy egy genyedt[1]) leány ellen
Ennyin minket[2]) ide gyejtsen[3]).
Mert bizonynyal nektek mondom, 2045
És nyilván tudnotok adom,
Hogy mendtül hitványb sajtárunk[4])
És elvetett rosz deákunk
Napnyugati mestereket
Mind meggyőzne, mindeneket; 2050
Nem hogy ez egy tudatlant,
Avagy ez egy balgatag leánt.
Ez volt-e az császár esze?
Bátor jó, de kikölt szesze.“
Az császár ezt megszégyenlé, 2055
S az doktornak így beszélle:

---

[1]) Nyavalyás, silány. [2]) Ennyinket. [3]) Gyüjtsön.
[4]) Leghitványabb sajtárunk (?).

LIX. IMPERATOR AD DOCTOREM.

„Jó mester, csak ne pirongass,
S beszédöddel meg ne pöríts[1]);
Demaga[2]) te mit gondolsz en eszemmel,
Avagy en esztelenségemmel, 2060
Ha en neked mit fogadtam,
Két anneval megadatom,
Ha őtet meggyőzhetendöd,
És kedvönket tehetendöd.“

LX. DOCTOR AD HAEC.

„Nosza tahát el-kihozják, 2065
És őtet mielőnkben állassák,
S jóllehet dagályos legyen,
S minekünk monkát tett legyen,
De őt majd arra tanitjok,
S őmagával es vallatjuk, 2070
Hogy bölcset soha nem látott,
S ily szégyent soha sem vallott.“

---

[1]) Piríts. [2]) De bár.

És mint ennek előtte megmondók,
Ez időben az sziz vala az temlecben,
Kihez angyal lejte mennyből, 2075
És ezt mondá izenetből :

LXI. ANGELUS AD VIRGINEM.

„Úristennek szent jegyöse,
Krisztus köszen nagy ékössen.
Tőlem neked ezt jelenti :
‚Im ezt tudja en jegyösein, 2080
Hogy mindenben kedvét teszem.
Ez kegyetlen ördeg tagja
Ki ördegségét nem hagyja,
Ötven doktort ő hozatott,
És nekik sokat fogadott 2085
Hogy csak teged meggyőznének
Császárnak engesztelnének.
De mind ebben semmit ne vélj,
S ez dologba semmit ne félj,
Mert ezeket mind meggyőzed, 2090
S mind egyenként szentté teszed.“
Ezt hogy Katerina hallá,
Nagy hálát adván ezt mondá:

LXII. KATHERINA AD ANGELUM.

„Hála légyen az en édes istenemnek,
És en áldott teremtémnek, 2095
Hogy ő beszéde hallgatóját
El nem hagyja, és el nem feledi
Szegény bínes szolgálóját.“
Oztán császár ezt tetété
Hogy ő székit megszörzeté, 2100
Kiből szolgáinak szólla,
És nyilván csak ilyet monda :
„No szolgáim, elmenjetek,
Ti most oly dolgot tegyetek,
Hogy az lejánt kihozjátok, 2105
S enelőmbe állassátok.“

LXIII. COMPARENTIA DISPUTANTIUM.

Ezt hallván, őtet kihozák,
És az császár előtt megállaták.
Az doktorok es ott lőnek,
És ők erről nagy negédet tőnek, 2110
És ez szizet igen megmeveték
S őt csak nagy hejttnak alitták,

Mert egyígyűn áll vala előttek.
De szent lélek vala nála,
S ez dologra felkészőle. 2115
Mind az ország el-felgyűle.
Hogy lássák az disputálást,
És ily erős arguálást.
És mikort mind az két fél kint volna,
De egy fél másnak nem szólna, 2120
S az császár nagy búban volna,
És csak aleg szenvedi vala:
Az sok doktor egyfelől áll vala,
És negédökben csak meg nem halnak vala;
Az sziz leány másfelől áll vala, 2125
S az uristentűl segitséget vár vala.
De mikort ideje volna
Hogy az dolog megindulna,
Katherina megszólala,
S az császárnak ily szót monda: 2130

LXIV. KATHERINA AD IMPERATOREM.

„Császár! méltán te úgy volnál,
Hogy nagy igaztevő volnál,
De ez bizony nem igazság,
Bátor akarkik meglássák,

Hogy egy szegény leány ellen 2135
Ide gyüljenek ötven doktorok.
És nekik nagyot igértél,
Ha tehetik az mit kezdtél,
Hogy ha engem meggyőzendnek,
S hozjád engesztelhetendnek. 2140
De ha, császár, ily jól leend,
Hogy az szerencse enreám térend,
S hogy en őket meggyőzendem,
Mivel ajándékozsz meg engem?
No ennekem en nagy kencsem 2145
Legyen nekem dicsőségem,
Jézus Krisztus en jegyesem,
Kiért en ez bajt[1]) felveszem;
S tőled, császár, csak ezt kérem,
S törvén szerént es érdemlem, 2150
Hogy ha őket meggyőzendem,
És hitemre téritendem,
Tehát vedd fel te's[2]) hitemet,
És imádjad istenemet."
Császár ezen megharagvék, 2155
Kitől ily beszéd mondaték:

---

[1]) Viadalmat, vitát. [2]) Te is.

LXV. IMPERATOR AD EAM.

„Te ne gondolj mi hitünkkel,
De hagyj el minket isteninkkel,
Te tarts[1]) dolgod, s mí meghalljok,
Ha istened segél neked, 2160
S ha bizony s elég te hited?“ *)
Az poroszló hogy ezt hallá,
Nagy felszóval ezt kiáltá :

LXVI. CLAMOR PRAECONIS.

„Minden ember meghallgassa,
És zajgását megállassa! 2165
Mert urunk császár úgy tetetött
Hogy ötven doktort kerestete,
S immár őket kiállatta,
S az leányt is kihozatta,

---

[1]) Tartsd.

*) Non est tuum nobis, inquit, imponere conditionem; de crudelitate mea nulla te cura sollicitet. Tu age, quod agis, nobis instat videre, an deus tuus tibi victoriam annuerit etc.

S ők kezdnek nagy disputálást 2170
S igen erős arguálást,
Kiki mind ő hitit vallja,
És nagy bölcsen bizonyitja.
S azért mindentek meghallja,
S ez viadalt végig állja.“ 2175
Mikort ezt megmondta volna,
Mind az két fél hallgat vala.
Császár vala nagy haragban
S ez vesztegségen nagy búban,
Mert felgyűlt vala nagy sokaság, 2180
Hogy ez igyet meghallgassák :
De néznek vala csak szájokban,
S tartják vala azt csak kárban
Hogy az időt elmulatják vala,
És hogy magokat meg nem mutatják vala.
Kiről az sziz így gondola,
És az doktoroknak ígyen szólla:

LXVII. VIRGO AD DOCTORES.

„Az miért mast ide jüttetek,
És enreám gyüleköztetek,
Ím látjátok ez nagy népet, 2190
S kik tületek várnak tételt

És jegyet.
Nagy kár nektek és nagy szégyen
Hogy hejában néznek rejátok.
Azért ha ki bizonysággal, 2195
És idővel avagy tanusággal
Bölcsebb kezzületek[1]), ki magát bizza, [2])
Hát immár ő száját megnyissa,
S megjelentse hogy miért járt,
És hogy abban nem vallott kárt, 2200
S ő megmondja ez nép előtt,
Mit ő szivében tökéllett."
Ezt hallván az egyik doktor,
Kit ékesít vala vén kor,
Mert ő magát bölcsebbnek tudá, 2205
Az sziz lejánnak ezt mondá :

LXVIII. DOCTOR AD EAM.

„Inkább méltó hogy előttünk
Te szólj, kiért ide jöttünk."
Ez hogy a sziznek mondaték,
Az sziz ottan letérdeplék, 2210

---

[1])Közöletek. [2]) Magában bizik.

És disputálást el is kezdé.
És ő istenének ígyen reménkedék :
„Közelíthetetlen nagy jószág,
És bódogságos szent hárumság,
Kinek csak egy istensége, 2215
És ő hasonlatos dicsősége,
Kinek oly nagy erőssége,
Hogy mondhatatlan felsége!
Te en uram s en teremtém,
Ez kiért magam erre vetettem, 2220
Kérlek enged nekem malasztodat,
Hogy meggyőzjem ez hamisságot! *)
Azért ő nevében ím elkezdem,
S mester, neked ezt beszéllem.
Miérthogy az pogánságot, 2225
S ez világi nagy heuságot[1])
En régenten mind elhattam,
S magamat Krisztusnak adtam,
Azért ily bölcseségben
Kiben biztok, kevélségben, 2230
Ebben semmitudó vagyok,

---

*) Par idemque deus, maiestas, gloria, virtus, quod fuit, est et erit etc.

[1]) Hiuságot.

Hanem csak ur Krisztus mindentudó
És bölcs, ki szent lélekkel jelenék
Próféta miatt [1]) régenten,
Ez világi bölcseket, igy mondván gya-
láz és veszt el : 2235
‚Az bölcseknek bölcseségét
S az értőknek mesterségét
Im megtörem és elhányom,
Im elvesztem s meggyalázom‘ *).
És az isten, ki megszáná 2240
Hogy ördeg embert megcsalá,
S mikort vala láthatatlan,
S állatjában haláltalan,
És a sziz Máriátul testet vén
És miérettünk ő nagy dolgot tén, 2245
S harmic három esztendeig
Oztán hát egy hónapig,
Földen nagy munkákat valla,
S ő nagy sokat predikálla,
És azután önnen kéhjén[1]) meghala, 2250
És harmad nap feltámada,

---

[1]) Által.

*) Sapientiam sapientium et intellectum intelligentium reprobabo.

[1]) Helyesben : kéjh, t. i. kéj, vég lehelettel.

És megbirá ellenségét,
És megváltá szegény népét,
És ezképpen töré meg poklokat,
És el-kihozá az szent atyákat; 2255
És azután ő szent hitöt szörze,
És mennyországban felmene.
S az ki az hit kivöl leszen,
Örek kárhozatot veszen.
Ez ennekem nagy istenem, 2260
S tökéletes bölcseségem,
Ez ennekem győzedelmem,
S bizodalmas reménségem,
Ez ennekem víg életem,
S dicsőséges idvességem *), 2265
S en ő nevébe ti bajtokat
Meggyézem, és viadaltokat."
Még el sem végezte vala
Mit mondani akar vala,
Hogy egy az doktorok kezzül, 2270
Ki távol vala istentül,
Felduzmáskodék[1]) magában,

---

*) Hic est Deus meus, hic est philosophia mea, hic est victoria mea, et tota gloria mea.

[1]) Felfuvlakodék.

S nagy hahotát tőn az házban,
S istenönket megkáromlá,
S kevélységében ezt mondá : 2275
„Oh császári fejedelmség,
Ez világban te nagy felség!
Ó itt való nagy bölcsek,
S ez világban nagy ékessek!
Ó romai nagy fő dúsok, 2280
Kik mindenen uralkodtok,
Míg[1]) akarjátok ezt eltőrnetek,[2])
És eképpen elszenvednetek? *)
Mert im az balgatag Krisztusnak
Álnokságos csalárdságát beszéli, 2285
Isteninknek bosszuságot tészen.
Mert ha istenink egygyé lesznek,
Mérgökben olyat tesznek
Mirajtunk, kit mindnyájan meg kezdünk
Siratni, nem kell azért azon csodálkodnunk,
Hogy eltírjek[3]) és elszenvedjük,
És mirólunk el nem vetjek[4])

---

*) O Cives, o romani Imperii alta nobilitas! usque haec stulta christianorum superstitio diis nostris iniurias irrogabit?

[1]) mi-ig, azaz meddig? [2]) eltűrnetek. tűrjük. [3]) vetjük.

Az Krisztusnak csalárdságát,
És ez leánynak ő álnokságát.
Azért, ha en szómat fogadjátok, 2295
Im szemetökkel meglátjátok,
Hogy e nap lészen az Krisztusnak alázása,
És gyalázása.
No hát, császár, ez-é az leány,
Kiért minket hivattatál? 2300
Illik volt rajta csodálnunk,
Mert már bölcseségét halljuk.
Uraim, bizony azt mondom,
S tinektek tudnotok adom:
Mert igy csodáltatja vala 2305
És ily bölcsnek mondja vala,
Várjuk vala hogy nagy bölcsen
Nagy okoson s nagy ékessen
Ő beszédét elkezdené,
És jó véggel tökéllené. 2310
Mert ám elkezdé az hazugról,
És az csalárdságos Krisztusról,
Kit egy falka balgatag nép,
Kiknek eszekben nincsen ép,
Ötet isten fiának mondják, 2315
És kiért fattig elkárhoznak;
És kit ám önnen tanejtványa

Ő nagy bínéért elárula,
És az sok hamisságáért
Zsidók őtet nagyon kénzák 2320
És azután megakaszták ;
És ő magának sem használhata,
Kit mind ez világ jól láta :
Ezt lássátok : ha isten lehet,
Hogy ki magának sem segithet ? 2325
Azért végezetit jónak várjuk,
Mert kezdetit jónak látjuk.“
Kit hogy Katerina halla,
Az doktornak ígyen monda.

LXIX. VIRGO AD DOCTOREM.

„Méltán kezdem el beszédem 2330
Arról, ki en reménségem :
Az én uramról Krisztusról,
Atya istennek fiáról,
Ki mindeneknek elei,
És minden jónak kezdeti, 2335
S ki mind ez szélös világot,
Mind földet s mind mennyországot
Igen nagy bölcsen teremté,
De bölcsebben megéppejté.“

Kit az doktor hogy meghalla, 2340
Katerinának így monda :

LXX. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, hiszem, azt gondolod,
Hogy bolonddal vagyon dolgod,
Mert ugy szólasz mint bolondnak
És egyígyű gorombának. 2345
Mert ím ugy mondasz : hogy az te
Krisztusod teremtette
Ez világot, bizony ez kediglen nagy hazugság,
Kiről ím bizonság,
Mert Aristotiles vallja, 2350
És nagy bölcsen bizonitja
Hogy ez világ volt örökké,
Mert őt senki nem teremté *).“
Katerina ezt meghallván,
Ilyen szerrel szóla nyilván : 2355

---

*) Aeterni non est aliqua causa, XII. Metaph., sed species rerum sunt aeternae et specialius mundus est ab aeterno, octauo Physicor., ergo rerum et mundi non est aliqua causa, et per consequens neque Christus.

LXXI. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor, az mit neked mondok,
Im arról bizonságot adok
Hogy ez világ nem volt örekké,
Hanem őtet isten teremté,
Mint Virgilius megirta 2360
És minekünk írva hatta :
Hogy mindeneknek előtte
Az uristen földet és mennyet teremte *) ;
És azután embert és szörze,
Kit az ördeg elrekkente. 2365
Ez dolognak ő mély voltát
S ez teremtésnek folyását
Aristotiles nem érté
Mert istent nem esméré.“
Hogy az doktor ezt meghallá, 2370
Az leánynak ezt mondá :

LXXII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, tahát te azt mondod,
S te hited miatt azt vallod

*) Principio coelum terram camposque liquentes
Lucentem globum lunae solisque labores
Ipse pater statuit, et reliqua . . .
Prima Aeneidos.

Hogy az isten emberré lött
És nagy idvességet szörzett. 2375
Nagy csalárdság ezt mondani,
És nagy hazugság vallani,
Mert isten mindenek ura,
Ember kegyig ő szolgája :
Azért ha ember lett volna, 2380
Ez kegyiglen lehetetlen
S mindenképpen hihetetlen :
Mert természetnek folyása
En szómnak bizonyejtása,
Mert az uraság és az szolgálat 2385
Csak két ellenködő állat,
Kiknek az tulajdonságok
Hogy nincsen együtt lakások *).
Azért ím, tülem mint hallod,
Az te hited hamis, így jól látod." 2390
Katerina megtérűle,
És az doktornak így felele :

---

*) Dominatio enim et servitus entia sunt contraria, quorum est vicissim, et nunquam sit semel eidem subjecto inesse, ut praedicat Aristotiles in Post praedicament.

LXXIII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor, hogy ezt megértsed
Tennen eszödben im így vegyed,
Hogy isten azt tehette legyen, 2395
Hogy ember lehetett legyen,
Pogánokkal bizonyojtom
És okossággal és megmutatom :
Mert az isten oly hatalmas
Hogy mindenben diadalmas, 2400
Őtet mondják uralkodóknak urának,
És nyilván mindenhatónak;
S azért ő felsége emberré lehete,
És ördegöt meggyőzhete.
Ezt az pogán és mondta vala, 2405
És irást róla hagyott vala :
Hogy isten emberré lenne,
Kit csak egy sziz leány szilne,
Ki miértünk magát megaláznája
És az szénán ő magát nyugotná *).“ 2410

---

*) Veniet Agnus coelestis, humiliabitur Deus, minuetur humanitate, divinitas jacebit in foeno agn. et puellari gremio educabitur deus et homo.

LXXIV. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Csodálkodom, leány, rajtad,
Hogy magad elhasonlottad[1]),
És te nekünk forgatsz irásokat,
És előttünk szólasz sokat.
Ez mit mondasz, mi es tudjok, 2415
És tenáladnál elébb olvastuk :
De teged hamisnak lelönk,
És igazság miatt megijesztünk;
Mert az másra szabott szoknyát
Hiszem, tetteti nyavalyád 2420
Hogy te Krisztusodra adod
És minekünk így mutatod.
Mi nem bolondot találtál !
Hogy szóddal el-ámojtanál[1]),
És irásokat ha irák, 2425
Nem az te Krisztusodról mondák.“
Katerina nyugolmat vén,
És őneki feleletet így tén :

---

[1]) Hogy hasonlatlan lettél magadhoz, hogy megváltoztál, s ki magadat együgyűnek mondtad, irásokra hivatkozol stb.

[1]) Ámitanál.

LXXV. VIRGO AD DOCTOREM.

„Sybilla mikort ezt irá,
Tahát úr Krisztusról mondá, 2430
Mert az sziztűl ő szileték,
És az izekön[1]) ő fekvék;
És hogy ez őróla mondva legyen,
Virgilius és tanum legyen,
Ki mikort Krisztus szileték, 2435
Akkort Rómában leleték,
És egyéb irássi közzé irá
És Krisztusról ím ezt törlitté :
Sybillának kitölt ideje,
Mert úrnak eljütt ő sziletése, 2440
Új magzat jött mennyországból,
S egy új sziz jett ez világból *).
De hogy nyilvábban megértsed,
És tévelygésed levessed,

---

[1]) Izek : törek, töredék.

*) Ultima Cumaei iam venit carminis aetas :
Magnus ab aeterno seclorum nascitur ordo.
Iam venit et virgo : redeunt Saturnia regna :
Iam nova progenies coelo dimittitur alto.
Virgilius Ecloga tertia Bucolici carminis.

Ím neked megbizonyojtom, 2445
És tennen társid szavából mutatom,
Hogy pogán bölcsek kik vótak,
Mert Sybilla Tiburcia
Istenemről ígyan íra :
Jevendő idő jártában 2450
Támad fel az zsidóságból
Mária nevő szíz leány
Kiről en beszéllek nyilván,
És ő jegyöse József leszen,
De ő mind örekké szíz leszen, 2455
Mert férfiú nelkül magzat leszen
Szent léleknek szörzéséből.
Ez istennek fiát szüli,
És őt Jézusnak nevezi,
Ki isten és ember lészen *) 2460
Mint próféták predikállák
És irásokban vallák,

---

*) In diebus illis exsurget mulier de stirpe hebraeorum nomine Maria, habens sponsum Joseph, et procreabitur ex ea sine mixtione viri de spiritu sancto filius dei Jesus, et ipsa erit virgo in partu et post partum. Qui ergo ex ea nascitur, erit verus deus et verus homo, et permanebit regnum ejus in secula seculorum . . . .

Kiknek télem[1]) (ha) kevánnád,
Írásokat meghallhatnád.
De ím nagyobb igazságra 2465
Pöresimöt[2]) vetem vallására,
Mert ezek pogánok lőnek,
De azért hitöm mellé vallást tőnek.
Először felelj ezekre,
Ha térned akarsz hitemre." 2470
Az doktor hogy ezt meghallá,
Katerinának ezt mondá :

LXXVI. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Látod mert nem elszeke[3]) vagyok,
De azért nem sok időt hagyok,
Valamiről tudsz kérdened, 2475
Mindennek feleletit nálam leled.
De mast ennékem felelnem kell,
Neked kegyig csak hallgatnod.
Mert ím en megbizonittom,
Okossággal es megmutatom, 2480
Hogy ez nyilván lehetetlen

---

[1]) Tőlem. [2]) Pőrös, vitázó, t. i. kikre hivatkozott.
[3]) eel zekee (elszökő), nem térek ki előled.

Hogy Mária sziz lött legyen,
És ő fiát szizen szülte legyen,
Mert ez igen nyilván vagyon,
Hogy sziznél szilés nem vagyon. 2485
Természet ennek mestere :
Ha nem hiszsz ennekem, kérdd őtőle.“

LXXVII. VIRGO AD DOCTOREM.

Kit hogy az sziz halla,
Az doktornak így felele :
„Mester, lám megbizonittám, 2490
Okossággal és megmutatám,
Hogy valami hol vagyon,
Mind fattig istentől vagyon :
Azért isten őket birja,
És ugy forgatja mint ő akarja; 2495
Ezt isten kennyen teheté,
Természetét megterheté[1]),
És természetnek felette
Anyját kennyen sziletteté ;
Mert az mit tészsz, lám te es birod, 2500
Mint akarod úgy forgatod.

---

[1]) Törheté, változtathatá.

Sőt ím lássad az ivegöt,
Kit az napfény meg nem szeghet,
Maga [1]) őtet általhatja :
Krisztus anyját ígyen tartja : 2505
Mert lám őtüle testet vén,
De őrajta szeplő nem lén.
És mint Albumazar[2]) megirá,
És nálatok irván hagyá,
Ezképpen : 2510
Hogy még egy szizleány leszen,
Kinek nagy szépsége leszen,
És ennek leszen egy gyermeke,
Kinek Jézus leszen neve *).
Azért ez kinnyen lehete, 2515
Hogy az sziz szizen szülhete.“
Az doktor hogy ezt meghallá,
Az sziznek még es ezt mondá :

---

[1]) Mégis. [2]) Híres arab bölcs és csillagjós a IX. században (Katalin 307-ben szenvedett vértanuhalált!).

*) Ascendet virgo pulcra et honesta, mundi et honesti capilli atque prolixi, et nutriet puerum, quem quaedam gens vocat Jesum. Haec ille.

LXXVIII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Leány, maga te mit forgatsz,
Lám okosághoz nem hallgatsz, 2520
Mert lám Krisztusról úgy mondasz,
Kit te istenednek vallasz,
Hogy ő isten és ember legyen :
De ez, hogy hamis legyen,
Ebből nyilván megesmered 2525
Ha az en beszédemet megérted :
Mert isten mindenteremtő,
De Krisztus vala teremtetött;
Azért vagy magát teremté,
Vagy ő isten nem lehete; 2530
De magát senki nem teremti :
Azért ő isten-lételi
Nyilván hamis és csalárdság,
Sőt bizonynyal nagy hazugság.
No az isten erekké áll, 2535
És erekké ő meg nem hal :
Krisztus kegyiglen meghala,
Azért ő isten nem vala.“
Az sziz leány ezt meghallván,
Az doktornak szóla, mondván : 2540

LXXIX. VIRGO AD DOCTOREM.

„Mester, kérlek, meghallgassad,
S tévelygésedet elhagyjad.
De az mit mondasz, mind így volna,
Ha Krisztus oly állat volna,
Hogy kiben volna egy természet ; 2545
De te hogy megértsed őtet :
Úr Krisztusban lelettetik
Istensége s embersége ;
Mert lehet egyességgel,
Hogy az szerént, miként ember, 2550
Ő teremtett állat legyen,
És halandó állat legyen,
Mert ez illik emberséghez,
Ki egyesült felséghez ;
De az szerént miként isten, 2555
Halál őnála soha nincsen,
És így ő mindennek teremtéje
És földnek mennek istene.“
Katerina hogy így szóla,
Az doktor igen megbúsula, 2560
És ő istenének letérdeplék
És így mondván reménködék :

LXXX. DEPRECATIO DOCTORIS.

„Isteneknek ezer volta!
Ily nagy bú engem megbusajta.
Lám értetek hadakozom, 2565
De segétségtöket nem látom,
Kik igen kazdagok[1]) vattok
S mennyországban uralkodtok,
És kik ez világot birjátok,
Ennekem ma segitségtöket adjátok“ *). 2570
Annakutánna megálla,
S az leánynak ígyen monda:

LXXXI. VIRGINI DOCTOR AIT.

„Az Krisztusnak csalárdsága
Ebből tetszik, álnoksága:
Mert ő nem vén nagy bölcseket 2575
Tanitványnyá, de hittokat[2]).

---

[1]) A deák versben, melyet jámbor szerzőnk itt követett, Dis (Pluto) alvilág helyett áll, nem kazdag értelemben. [2]) Itt tudatlanokat jelent e szó.

*) Numina mille Deum, vatem defendite vestrum,
Qui colitis Ditem, qui stelliferam regionem,
Qui partes mundi, qui stagna tonantis abyssi:
Numina mille Deum! vatem defendite vestrum.

Azt ő azért teszi vala,
Mert ő igen álnok vala;
Ha bölcseket győjtett volna,
Álnokságát megtudták volna: 2580
De választa halászokat
És egyigyő gorombákat,
Kiket kennyen megcsalhata,
És lábokról lehazuda."
Katerina hogy ezt hallá, 2585
Az doktornak ím ezt mondá:

LXXXII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Jó mester, ha meghallanád,
Neked en ennek okát adnám.
Jól tette ezt, ment kettőből tetszik,
Hogy megértsed. Imez egyik: 2590
Mert mit tőle tanulának,
Aval lám ők használának,
Mert jó vala tanusága,
És szent vala tudománya;
Második hogy megtudjad, 2595
Im ez szerrel meghallgassad:
Mert, mint mondod, hejtok voltak,
S azelőtt semmit nem tudtak:

Lám egy nap annyit tanultak,
Kivel nagy soknak használtak.“ 2600
Az doktor még és beszélle,
És ely beszédet törlitte :

LXXXIII. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Krisztusnak balgatagsága
Ebből és tetszik nagy hejtsága,
Hogy ha már jó hitöt hoz volt, 2605
Miért bölcseket nem választott?
Lám úgy vagyon törvéntekben
És az tennen könyvetekben :
„Hogy isten bölcseket kedvel,
És hatalmasokat nevel“ *), 2610
Ez őmagának és jobb volt volna :
Mind ez világ nem búdosna[1]),
Mert az bölcseknek hitt volna :
Azért ebben bolondul járt,
S tött ebben magának nagy kárt. 2615
Mennye[2]) kedig balgatag volt,
Ingyen[3]) ottan isten nem volt;

---

*) Deus potentes non abiicit, cum ipse sit potens; etiam Deus optat societatem fortium. II. regum, 4.

[1]) Bujkálna, vakoskodnék. [2]) Mene : mihelyt. [3]) Ígyen, így.

Mert az isten nagy bölcs állat,
És semmiben kárt nem vallhat."
Katerina ezt meghallván, 2620
Az doktornak szólla, mondván :

LXXXIV. VIRGO AD DOCTOREM.

„Ebben Krisztus bölcsen jára,
Kiben ő nagy hasznot valla.
Ez lőn ennek jeles oka
Hogy ő bölcseket nem választa, 2625
Hogy hitönknek bizonsága
Megtessék ő nagy igazsága :
Mert ha bölcsek hirdették volna,
Hát te azt mondhattad volna,
Hogy az hit még hamis lehet, 2630
Mert bölcs mester sokat tehet,
Igazakat hamissojthat,
És hamissat igazojthat[1]).
De hogy hitünk igaz legyen
És őbenne kétség semmi ne legyen, 2635
Csak egyigyűket választa,
Kikvel sok népet fordejta,
Kik álnokságot nem tudának,

---

[1]) Igazat hamisnak, hamisat igaznak bizonyíthat.

És csalárdsággal nem járának.“
Az doktor nem elégedék, 2640
De még és így veteködék :

LXXXV. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Lám ha mind így volt volna,
Hogy Krisztus isten volt volna,
Ha emberért sziletett volna,
Hát őérte mire holt meg? 2645
Leán ! az isten mindent tehet,
Kennyen mindent megszörezhet :
Azért ha isten volt volna,
Meghalni nem kellött volna,
Mert ő csak egy angyalával 2650
Avagy csak egy mondásával
Embert megválthatott volna,
És idvességet adhatott volna.“
Az szizleány hogy ezt hallá,
Az doktornak csak ezt mondá : 2655

LXXXVI. VIRGO AD DOCTOREM.

„Jó mester, de nem véled-é,
Avagy eszedben nem veszed-é,
Hogy ez nem lött oka nekül ?
De okot adok neked erről

Méltó vala hogy *) ez halál, 2660
Mire te es keteles[1]) valál,
Ki ember miatt jett[2]) vala,
Es ember miatt meghala :
Ezt csak ember nem tehette,
Mert csak isten tekéllette, 2665
Mert ember vala bines reá,
Isten vala elég reá.
Azért Jézus isten vala,
Csak embersége hala meg,
Az akki embert megcsala[3]), 2670
Ember miatt meg-meghala.
Ezt isten, ha jó leszen vala[4]),
Másképpen is megteheti vala.
De nem leszen vala igazán,
Ha jár vala csak hatalmán, 2675
Azért igy kelle emberré lenni
És érettünk halált felvenni."
Az doktor hogy ezt meghallá,
Az sziznek még és ezt mondá :

---

*) Hogy méltó vala . . .

[1]) Köteles. [2]) Jött. [3]) T. i. az ördög. [4]) Ha ez így jó lett volna.

LXXXVII. DOCTOR AD VIRGINEM SIC FATUR.

„Nosza leány, vedd eszedben, 2680
És meghányjad jól elmédben,
Lám úgy vagyon kenyvetökben,
Dávid írja zsoltárkenyvében :
„Igazat isten el nem hágy,
De őneki minden jót ád.“*) 2685
Krisztust kegyiglen elhagyá,
Mert zsidókkal megfogatá,
Meg hagyá őtet kénzatni,
És szörnyű halállal meghalni :
Azért ő isten nem vala, 2690
Azért mert ily nagy szörnyen meghala.“
Katerina így beszélle,
És az doktornak így felele :

LXXXVIII. VIRGO AD DOCTOREM.

„Doktor! ebben kétség nincsen,
Mert az mindenható isten 2695

---

*) Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quaerens panem.

Szent fiát arra adá,
És ez világra azért bocsátá,
Hogy ő miérettünk meghalna,
És minket ördegtől megváltana.
Azért ezt mind ő kennyen vallá, 2700
Azért őtet isten sem hagyá,
Mert ő kénjának lőn váltsága,
És ez világnak szabadsága."
Még is a doktor nem elégedék,
De még és így veteködék : 2705

LXXXIX. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Ezt mint mondod, Krisztus megholt,
Tahát immár nincsen , hanem csak volt."
Katerina monda erről,
És revid feleletet ada neki :

XC. CUI VIRGO.

„Azt en mondom, hogy meghala, 2710
De harmadnap feltámada."
Doktor még sem elégödék,
De ily szerrel szóla esmég :

XCI. DOCTOR AD VIRGINEM.

„Ha isten volt, ez mint mondod,
Hát soha meg nem halhatott; 2715
Ha kegyiglen emberré lött,
Hát halált meg nem győzhetett:
Mert haláltalan[1]) senki meg nem halhat,
És halandó halált nem birhat[2]).“
Az sziz mind ezökről így felele: 2720

XCII. VIRGO AD DOCTOREM.

Az mint én látom, nem kevánod
Megértened, sem akarod,
De bizony mind ez kettő lehet vala,
Mert ő isten és ember vala.
Csak az emberség őneki meghala, 2725
És istenség éppen megmarada;
De isteni hatalmával
Feltámada diadalmával.“
És hogy az doktor ezt meghallá,
Önnön magát alább hagyá, 2730

---

[1]) Halhatatlan. [2]) Győzhet meg.

Mert kezde veszteg hallgatni,
Csak az több társitúl várni;
Kit hogy Katerina láta,
Az doktornak így monda :

XCIII. VIRGO AD DOCTOREM.

„De, doktorok, mit kevántok 2735
Entőlem, többet mi(t) akartok ?
Feleljetek nekem arra
Az nagy erős bizonságra,
Kit nálatok irva hagya
Sybilla mondván :*) 2740
Hogy oly isten bizony isten
Ki fán feszőle, áldott isten.
És mit mondotok továbbá
Az Plato mester mondására,
Mert ő halálának utánna 2745
Melyen lőn egy arany lánna[1]),
Kin ez szókat irták vala
Isten akaratja miatt :

---

*) Elesponcia Sybilla :
Felix ille deus, ligno qui pendet ab alto.

[1]) Lap ; lamina, bractea.

„En ki vagyok Plato mester,
Ez világban nagy bölcs mester, 2750
Hiszek Jézusban, Krisztusban,
És az sziztől születettben,
Ki emberért meghalandó,
Harmadnap feltámadandó,
Kik igazak, urrá látnak, 2755
Istenné s királylyá vallnak,
Atyaistennek igéjét
S mindeneknek teremtéjét.“ *)
Azért, doktorok, tudjátok
Azt, akarmit hallgassatok, 2760
Hogy az Krisztus bizony isten
Kinél több soha nincsen;
És mind hamis hitben vattok,
Ha nem tértek, elkárhoztok.“
És mikort az sziz igyen szólna, 2765
És felette sokat mondana,
Az doktorok megállának,

---

*) Credo in Jesum Christum, nasciturum de virgine, passurum pro humano genere, et tertia die resurrecturum, et merebuntur justi videre Dominum Deum suum Christum, regemque, verbum patris atque principium cum eo cuncta conponen.

És mind fattig megnémulának,
És csak egymásra néznek vala,
És mind veszteg hallgatnak vala : 2770
Mert az kit meggyőzett vala,
Mindeniknél bölcsebb vala;
Esmerék hogy nincs embertől,
De az hatalmas istentől
Hogy ők így megnyomvadának[1]) 2775
Hogy egy szót se szólhassanak.
Kit hogy Maxentius láta,
Nekik nagy haraggal ígyen monda :

XCIV. IMPERATOR AD DOCTORES.

„Óh ti gonosz balgatagok,
Ez világban genyedt aggok! 2780
Ez-e az ti erősségtök,
És doktori bölcseségtök,
És rajtam tött mevetéstek ?
Im lássátok nagy istenek,
És itt való nagy fejedelmek ! 2785
Nemde elég szégyen volna
Hogy győzések így lött volna,

---

[1]) Megnyomattak, győzettek.

Hogy ötven leány gyült volna,
És csak egy doktort gyézett volna :
Mast kegyiglen oly nagy szégyen 2790
Kiért nektek nagy kén légyen :
Ily nagy erős sok doktort,
Szentirásban tanult mestert
Egy nyavalyás gyarló leány
Ő beszédével elámojtott[1]) legyen : 2795
Bátorsággal arra terjen[2]),
Hogy kezzűletek senki ne merjen
Csak egy igét es mondani
Öellene, avagy csak egy szót és felelni."
Ezt hallván, egyik kiálla 2800
Ki többinél bölcsebb vala,
És az császárnak így felele,
És ez szerrel beszélle :

XCV. DOCTOR AD IMPERATOREM.

„Császár! neked ím megmondjok,
És igazán megjelentjük, 2805
Mert napkeleti sok doktorok
Erről neköd bizony tanók[3]) :

---

[1]) Ámított. [2]) Törjön. [3]) Tanúk.

Soha nem volt oly ember
Avagy oly nagy tanult mester,
Hogy ki magát hánta volna, 2810
És mimiánk[1]) meg nem győztetött volna :
De ez lejány ellen szólnunk
Mi nem merönk, még csak indúlnunk :
Mert, hogy neked bizont mondjunk,
Lám igen sok bölcset láttunk, 2815
De ily szókat nem hallottunk,
És ily nagy szégyent sem vallottunk.
Mert hogy őneki szavát hallók,
És bölcseségét meglátók,
Megindúla az mi testünk, 2820
És megréműle mi szivönk
Úgy annira, hogy megnémúlánk,
És Krisztus ellen nem szólhatánk :
Mert mi[2]) nem ember szól őtőle,
De szent lélek szól belőle. 2825
De, császár, azért nem késleljük,
De egyszersmind megfelelünk :
Hogy ha nékünk ez te hitödet
Jobb szerrel nem erősittöd,

---

[1]) Mimiattunk, azaz mívünk által, általunk. [2]) Vajmi.

Ingyen[1]) majdan mind elhagyunk, 2830
És mi és az Krisztust valljuk;
Mert lám az volt az nagy isten,
Kinél egyeb senki nincsen.
De hála légyen úristennek,
És ő kegyes kegyelmének, 2835
Hogy pogánságból kihoza.“
És az császár, hogy ezeket hallná,
De csak nem hala búsúlván,
És ő szakálát fenjen szaggatja,
És egy nagy tüzet rakata, 2840
Azután így parancsola,
És szolgáinak így szóla :
„Nosza hamar, kik bánjátok
Rajtunk löttet, kik szánjátok,
Ez városnak egy utcáján, 2845
És az jeles főpiaccán
Igen nagy tüzet tegyetek,
És őket mind elvigyétek,
És mind egyiglen[2]) belé vessétek,
És nagy szörnyen égessétek.“ 2850
És az szolgák, mennye[3]) ezt hallák,
Őket ottan elragadák,

---

[1]) Ígyen. [2]) A cod. : egyetlen. [3]) Mihelyt.

És kéméllettlen kezdék verni,
És az tűz fele vezetni.
De az vén doktor így szóla, 2855
És az többinek ily szót monda :
„Ó istenbeli dicső társim,
Es en szerető jó barátim!
De hálát adjunk mi urunknak
Az kegyelmes úr Krisztusnak, 2860
Hogy minket ő nagy malasztjából
El-kihoza pogánságból!
De mert nem keresztelkedtönk meg,
És kétség vagyon hova megyünk,
Azért kérjek[1]) az szent asszonyt 2865
Hogy minekönk adjon hasznot,
És keresztyénné tegyen minket,
És hogy meg mentse mi lelkünket.“
Ezt hallván, felreadának[2]),
És egyszersmind[3]) reá kiáltának, 2870
És az mennyországra gondolának,
És ők nagy felszóval így mondának :
„Ó te nemes kegyes asszony,
Hova leszen az mi lelkünk ?

---

[1]) Kérjük. [2]) Riadának. [3]) Egyszerre.

Talám fattig mind elveszönk, 2875
Hogy keresztviz mirajtunk nincsen ?
Keresztelj meg itten minket.“
Kit hogy Katerina halla,
Ö bizodalmokra így monda :
„Ó nemes erős vitézek, 2880
Tí azon semmit ne féljetek,
Mert véröteknek hullása
Leszen bíneteknek bocsánatja,
És igaz elég ti keresztségtekre,
És az ti lelketeknek idvességére ; 2885
Mert az elmulandó világért
És benne való nyavalyákért,
Majdan veszitek mennyországot,
És őbenne való bódogságot :
De azért mast bátorok legyetek, 2890
És ez hitben ne tévelyegjetek.“

XCVI. CREMANTUR DOCTORES ET ADEST PRODIGIALE MIRACULUM.

Ezt megmondván, az tűzben veték,
És őket mind megégeték.
De hogy mind ezt tökéllenék[1]),

---

[1]) Véghez vinnék, befejeznék.

Ott oly csoda jelenteték, 2895
Hogy jóllehet úgy lött volna,
Hogy fattig meghaltak volna :
De őnekik sem ruhájok,
Sem kegyiglen hajok, szakálok
Meg nem ége az nagy tizben, 2900
És maradának oly szépségben,
Hogy ha őket láttad volna,
Csak alonniok hitted volna.
Mely csodát hogy az nép látá,
Sokan Krisztushoz fordulának, 2905
Krisztust vallák ő kénjokban,
És ők így jutának mennyországban.
És az császár, hogy ezt meghallá,
Önnen-benne[1]) nagyon csodálá,
És ő az lejányt hozjá hivatá, 2910
És őneki ez szót mondá :
„Óh te drágalátus[2]) nemes virág!
Ki oly vagy mint fényes világ,
Tennen magadnak légy jó tanács,
És úgy magadnak sokat használsz : 2915
Mert ha kedvem nekem teszed,
És ha en hitömet felveszöd,

---

[1]) Magában. [2]) Drágalát o s, homályos o-val.

Hát entülem ím ezt veszed:
Hogy másod lészsz asszony után,
Hozjám veszlek ő kimulván: 2920
Ha meghivod[1]) gonosz tetted,
És megtérittöd nagy vétköd,
Én nem nézem te bines voltodat,
De aranyban gyártott képed[2])
Egy kőlábra faragtatom, 2925
És az piacon felállatom,
És őtet isten névvel hivattatom,
És mindenekkel imádtatom."
Kit menye az sziz lejány halla,
Császárnak ottan így monda: 2930
„Kérlek, császár, hadd el mind ezt,
Mert szörnyü csak gondolnod és ezt,
Mert en magamat ajánlottam
És az Jésusnak Krisztusnak jegyesül adtam,
Mert ez ennekem nagy szépségem, 2935
És lelkembeli reménységem,
És ez ennekem idvességem,
És mastani erőségem;

---

[1]) A hiu véghangzós törzsből, melyből a hiv (vocat) forma keményedett meg. Meghív annyi mint visszahív, visszavesz. [2]) A cod. képet.

Mert ez ennekem szeretőm,
És végezetlen víg életem, 2940
És kitül engem sem beszéded,
Sem te nagy kegyetlenséged
El nem vonhat, sem térithet,
Mert úr engem erősített."
Ezt hallván, ő megbúsúla, 2945
És önnen benne így szóla :
Ez világban mennyet éltem,
Ily nagy bosszut nem szenvedtem,
Mert megbirtam királyokat,
És nyomorgattam nagy urakat; 2950
Mindenekkel azt tetettem,
Mit ennen magam kedveltem.
Mastan és magam úgy birom,
Hogy mind ez világot birom,
Nincs földen mastan oly felség, 2955
Ki előttem térdre nem esnék :
Azért ím nem értem ennek okát,
Hogy eltőrem[1]) ez bínnek sokát :
Azért, leány, ezt fogadom,
És hitemre megbizonyittom, 2960
Hogy ha szép szónak meg nem engedsz,

---

[1]) Tűröm.

Hogy azt aítottad[1]) volna,
Hogy ne szilettettél volna.
Nosza azért ezt vegyétek,
És, ti szolgáim, ezt gyötörjétek, 2965
És igen szörnyen ezt verjétek,
És gerebennel szaggassátok
Ö testét, és őtet nagy erőssen tartsátok."
  És így az szizet elragadák,
És vervén oly igen kénzák, 2970
Hogy ő vére mind elárrada,
És testében ép nem marada;
Azután őtet felvevék,
És az setét temlecben veték.
Elmenének az császárhoz, 2975
Ki így szóla szolgáihoz :
„Mastan ennekem el kell mennem,
És nagy dolgot megszereznem[2]) :
Fejetökre parancsolok,
Egyebet es nem akarok : 2980
Az lejánt fogva tartsátok,
És őt ki ne bocsássátok,
Ha meghalni nem kevántok;
Ételt neki ne adjatok :

---

[1]) Ahítottad, ohajtottad. [2]) Rendelnem, tennem.

Talám teszi mi kedvönket, 2985
Megtanítja éhség őtet,
Talám magát meggondolja,
És tévelygését meghagyja[1]).“
Ezt meghagyván felkészüle,
És ő el dolgára mene. 2990

XCVII. SOMPNIUM IMPERATRICIS.

Míg az császár igyet jára[2]),
Császárné asszony meghallá
Mint Katerina járt volna,
Az doktorokat megbirván,
És őket hitire hozván; 2995
És mely csoda lett volna rajtok,
Mikort lett volna halálok;
És mint, azon nem elégedvén,
Császár mérgében be^h^telvén,
Az szizet kénzatta volna, 3000
És az temlecben vetette volna,
És tiltott mindeneket,
Hogy ne segéllenék őtet;
És hogy senki őt ne éltetné,

---

[1]) Elhagyja. [2]) Igyében vagy ügyében eljára.

Csak szóval se kennyítené[1]): 3005
Kit hogy meghallott volna,
Jóllehet még pogán vala,
De ő nemes vér voltából
Kenyerűle[2]) nagy kénjáról.
Így azt igen megkeváná, 3010
Hogy ő az szizet láthatná;
De nem lel vala utat,
Hogymint tenné kevánatját :
Kin ő igen búskodék,
Hogy éjjel abban elaluvék. 3015
És mikort volna ily bánatja,
Álmában lén egy látatja,
Kin ő igen csodálkodék,
De magánál nem állapék[3]) :
Mert hogy másod napra juta, 3020
Porphyrius hozjá juta,
Ki vala nagy tisztességben,
És jeles fejedelmségben ;
Ki titkokat megtart vala,
És asszonyának nagy hív vala : 3025
Ennek megmondá látatját,
És így jelenté meg álmát :

---

[1]) Könnyítené. [2]) Könnörűle. [3]) Állapodik.

XCVIII. IMPERATRIX AD PORPHYRIUM.

„Porphyrius, en jó szolgám,
Kérlek teged, jűj közelb énhozjám,
Hogy beszédemet meghallgassad, 3030
És en kedvemet adassad,
És nagy titkon megbeszéljem !
Oly ként vallék en álmamban
És az éjjeli látásomban
Az nemes sziznek miatta, 3035
Kit en uram megkénzata :
Hogy vagy jóra vagy gonoszra
Uram nekem ezt fordítja.
De megöl engem bánatom,
Ha ez szizet nem láthatom, 3040
Mert ez éjjel en ágyamban,
Mikort valék jobb álmamban,
Hát immár az temlecbe vagyok,
És ott ilyen dolgot láték :
Az setét temlec hát fényes 3045
És a sziz annál sokkal fényesb.
Hát vele vannak angyalok,
És ott ilnek[1]) vén jámborok,

---

[1]) Ülnek.

Ezök őtet vigasztalván.
Mondám hogy vala oly fényesség, 3050
Hogy en reá nem nézheték.
Mikort a sziz engem láta,
Ottan nevemen szólítta,
És egyiktől egy koronát vén,
És azt mikoron nekem adá, 3055
Kit szépséggel fejemben tőn,
Hát szóval nekem azt mondá :
Ím teneked az úr Krisztus
És mennybeli dicső Jézus
Egy fényes koronát köldett, 3060
És vele dicsőséget és szörzett."
Azért, fiam, hogy ezt látám,
És koronámat így vallám,
Ha en őtet meg nem látom,
Hát halállal kell meghalnom. 3065
Kérlek azért, en jó fiam,
Hogy nagy sok jót nyerj enmiám,
Az temlecet te megnyissad,
És az szizet reám bizjad."
Kit hogy Porphyrius halla, 3070
Asszonyának ily szót monda :
„En tiszteletes jó asszonyom,
Ez beszédet én jól hallom :

Teged illet parancsolás,
Engem illet csak szolgálás. 3075
Azt jól tudom, hogy ként vallok,
És talántan érte meghalok,
Ha ezt uram meghallandja :
De mind avval sem gondolok,
Mert azt mit kérsz, az nagy jó dolog, 3080
Nekem és volt, jó asszonyom,
Még régenten akaratom
Hogy ez szizet en meglássam,
És hogy nagy bölcs beszédét halljam,
Mert csodáltatják nagy szépségét, 3085
És beszédében bölcseségét :
Azért veled en elmegyek,
És az sziznél veled leszek.
Ezt mondván felkészülének
Ejjel, és az szizhez menének. 3090
És hogy az temlecbe jutának,
Oly fényességet látának,
Hogy lábon nem állhatának,
De az földre leomlának.
Kit hogy Katerina halla, 3095
Nekik ily beszédet monda :
„Úristennek választotti
És Krisztusnak hív szolgái !

Felkeljetek és ne féljetek,
De velünk bátrok legyetek. 3100
Mert titeket és vigasságban
Úr Krisztus hív országában."
Ezt hallván feltámadának,
És ott ily dolgokat látának:
Hát nagy sok angyalok vannak 3105
Ott, és az sziz sebeit vigasztják[1])
Kilemb-kilemb kenetökkel,
És mely sebet kennek kezökvel,
Az seb ottan megvigaszik[2]),
És nagy fejérségre változik. 3110
És látának ott vénöket,
És nem nézhetik vala őket
Rajtuk való fejérségtül.
Katerina vén egyiktől
Egy nagy szépségű koronát, 3115
És nagy vígnak mutatá magát,
Kit az asszony fejében tén,
És az vénekhez ilyen szót tün:
„En jó uraim, jól látátok,
És feletökkel[3]) hallátok, 3120
Hogy imádék egy asszonyért

---

[1]) Orvosolják. [2]) Meggyógyul. [3]) Fületökkel.

Császárnak feleségéért :
Azért ez, az kiért kérek,
Kiért kértöm, és engedek,
Ez vitézt és hozjánk vegyük, 3125
Mennyországban helyheztessük."
Az vén jámborok ezt hallván,
Az sziznek ez szót mondák :
Drágalátos te nemes sziz,
Ki fényes vagy mint fényes nap, 3130
Az uristen, kiért itt vagy,
Ki nevéjért kénod ily nagy,
Imádságodat meghallá,
És kértödet neköd adá;
Mert kérenk hogy ezt meghalljad 3135
És mitűlünk bizonynyal tudjad,
Hogy ezek mind szentté lésznek
És Krisztusért halált vesznek.
Megjelented te nagy jótetted,
Mert mennyben mennek eletted[1]), 3140
Azután hadad[2]) elvégezvén,
És az császárt te meggyőzvén,
Mennyországban vitettetöl
És oly helyre helyheztetöl,

---

[1]) Előtted. [2]) Küzdésedet.

Holott szizek seregökben 3145
Örvendöznek istenben,
Ártatlan bárányt kevetnek,
Szép fejér ruhát viselnek,
És oly éneket mondnak
Neki, kit egyebek nem mondhatnak, 3150
Hanem csak szizek.“
Mind ezt hogy az asszony látá,
Porphyriussal egyetemben azt mondá :
Ó szent asszony, azon kérünk
S mast neked ebből könyergünk : 3155
Adj minekünk keresztséget,
És hitbeli nagy erőséget,
Mert lám nagy volt tévelygésünk,
Azért ne hagyj már elvesznünk.“
Katerina ezt nagyon örűlé[1]), 3160
És őket megkeresztölé,
Hitben őket megtanittá,
És az asszonynak ezt mondá :
,,Immár kérlek, hogy erős légy,
És erdeggel erős hadat tégy, 3165
Mert harmadnap után
Mártiromságot kell szenvedned,

---

[1]) Ezen nagyon örüle.

És azután felmégy mennyországban.
Azért, kérlek, semmit ne félj,
És dolgodban semmit ne vélj, 3170
Mert ez mostani kénokat
És mennyei vigaságokat
Egybe nem hasonlathatjuk[1]),
De ezután meglátháthatjuk :
Hogy az mennyei vigaságért 3175
És istennek látásáért
Nincs oly nagy kén, kit vigasággal
Fel nem vennél bátorsággal.
És ez te halandó uradat,
És földi dicsőségedet 3180
Hadd el az Krisztusért,
Ki embernek ez világért
Magát adja, és országát."
Azután őket megáldá,
És az temlecből kibocsátá. 3185
Kik mikoron kijüttek volna,
És hitben megerősültek volna,
Jó keresztyénűl élének,
Kiért idvességet vének.

---

[1]) Hasonlíthatjuk. Így az állit helyett is régenten allat használtatott inkább.

De mint imént és beszéllők, 3190
Porphyriust úgy jelentők
Hogy vala nagy tisztösségben
És jeles fejedelmségben,
Mert kétszáz vitézt bír vala,
Császár után másod vala. 3195
Az vitézök őtet megkérdék,
És titkokat így jelenték:
„Mondd meg nekünk, mi jó urunk,
Mert nagy jámbor vagy, kit jól tudunk,
Holott voltál te ez éjjel 3200
Asszonyunknak felségével?“
Porphyrius hogy ezt hallá,
Ők hol vótak, így megvallá:

XCIX. QUIBUS PORPHYRIUS.

„Én jó társim, vesztegjetek,
És ezt ingyen se kérdjétek. 3205
De mely nagy jót vallanátok,
Ha tanácsomat fogadnátok,
Mert ez éjjel olyat láték,
És mondhatatlan nagy jót tanulék:
Mert az idvességemnek uta 3210
Nekem az éjjel lőn mutatván.

Azért, ha engem uraltok,
És ha velem megmaradtok,
Hát az bálványt elhagyjátok,
És az bizony istent imádjátok, 3215
Ki minket és egyebeket
Jól teremte, mindeneket.
Urunk Krisztus az az isten,
Bizony ember és bizony isten,
Ki mindeneknek ura, 3220
És királyoknak királya,
Ki ő neve-viselőket
Mennyországgal elégejthet,
Benne kegyig nem hivőket
Örek kénokban gyötörtet. 3225
Ennek fényes dicsősége
Irgalmas kegyelmessége
Gonosz létünket elszenvedé
És pogán voltunkat soká tűré :
De mast rajtunk kenyerűle, 3230
Hozjánk köldé lám őtűle
Ez nálunk való szép szizet,
Kit mi urunk igen gyötrett.
Ez hitembeli erősség
Lelkemnek erök idvesség.“ 3235
Az vitézök hogy ezt hallák,

Porphyriusnak ezt mondák :
„Császár után te nagy felség,
Ez világban nagy ékösség!
Tennen magad már meglátád 3240
Hogy vigadunk igen rajtad,
Szódat mindenbe fogadjuk,
Mit akartál, ottan töttük;
Teged soha el nem hattunk,
Mert temiád sok jót vallottunk. 3245
Azért mit mondasz, megteszjük,
Mert im az hitöt felveszjük.
Mi-és keresztyének vagyunk,
Szent hit mellett mind meghalunk.
Az sziz vala az időben 3250
Maxentius temlecében,
Ötet ehen tartják vala,
Mint az császár hagyta vala.
De isten őt el nem hagyá,
Mennyei étkekkel tartá. 3255
Ebben tizenkét nap telék,
És Krisztus neki megjelenék;
Kinek Krisztus így beszélle,
És kit így megkönyergete :

C. CHRISTUS AD KATHERINAM.

„Dicső leány, szép jegyesem, 3260
Szent nevemért jó vitézöm!
Esmerj engem teremtődet
És te bizony istenedet,
Kiért véreddel vitézkedel *)!
Veled vagyok en, jegyesem : 3265
Azért semmit ne félj en nagy kencsem,
Mert számtalan igen sok nép
Hamis hitből miád[1]) kilép.“
Katerina letérdeplék,
És ily igékkel reménkedék : 3270
Oh en édes uram, neked hálát adok,
Hogy neked szolgálód vagyok.
Szent nevedet holtig vallom
És soha meg nem tagadom.“
Ezt megmondván, Krisztus megáldá, 3275
És míg az sziz őtet látá,
Mind addig nagy fényességgel,

---

*) Agnosce filia creatorem tuum, pro cujus nomine laboriosi certaminis subisti conflictum.

[1]) Miattad, azaz általad.

Mennyben mene dicsőséggel.
Azonban az idő eljuta,
Kiben az császár megjuta. 3280
Mert ördeggel teljes vala,
Dolgát el nem feledte vala,
Szolgáit mind be^h^hivatá,
És egynehányának ezt mondá :
„No, szolgáim, elmenjetek 3285
És mastan ily dolgot tegyetek :
Tí az bájost[1]) kihozjátok
És mielőnkben állassátok :
Lássuk, ha az ehség azt tette,
Hogy őtet megengesztelte[2]), 3290
Hogy önmagát megalázja
És isteninket imádja.“

CI. EDUCITUR VIRGO DE CARCERE.

Az legények ezt hogy hallák,
Katerinát el-kihozák,
És az császár előtt megállaták, 3295
És így hivségeket mutaták.
Kit hogy az császár megláta,

---

[1]) Bübájost. [2]) Engedésre birta.

Nagy szépségén elámula :
Hát ehség őt nem bántotta,
De nagygyal[1]) szebbé alkotta. 3300
Csodálkodék császár abban,
És kétös lön szolgáiban.
Ő magát megharagojtá
És haragjában ezt mondá :
„En csodálok ez leányon, 3305
Elámulván igen nagyon :
En halálát várom vala,
És im szebb honnem előbb vala.
De jól tudom ennek okát :
Az őrizőket megfogják, 3310
Őket nagy szörnyen kinozják
És nyakokat mind elvágják,
Mert, mit hagyék, nem tartották :
Őket így-és megtanittom,
Szómat velök megtartatom.“ 3315
Kit hogy Katerina halla,
Császárnak arról így monda :
„Tudjad, császár, és megismerjed,
Beszédemből ím így értsed :
Hogy engem senki nem táplált, 3320

---

[1]) Sokkal.

Azért ne tégy értem halált :
Mert ennekem en istenem
Krisztus Jézus, en jegyesem,
Ételt külde angyalátul,
Engem így mente meg haláltul.“ 3325
Mely dolgot hogy az császár halla,
Mérge ottan alább szálla,
És Katerinára tekinte,
És őneki ez szerrel beszélle :
„Leány, nekünk már megmondjad, 3330
És akaratodat megjelentsed :
Ha[1]) megteszöd, mire kértönk ?“
Katerina rátekinte,
És erről így felele :
„Tudjad, császár, hogy megtenném, 3335
És az te hitödet felvenném,
Ha hitemnek bizonyságát
Nem tudnám, és bódogságát :
De tudom nagy erősségét.“
Az császár még is többitté beszédét; 3340
„Leány, tegöd bőcsnek[2]) véllek,
De tegöd már azon kérlek,

---

[1]) Vajjon ? [2]) Bölcsnek.

Kétséggel nekünk ne felelj,
Mert semmit nem nyersz mind evel.
Mert ha, lám, meggondolnád, 3345
Hát neköd mi nagy jót adnánk :
Nem lészsz nálunk mint szolgáló,
De mindenen uralkodó.“
Katerina, hogy ezt hallá,
Az császárnak ez szót mondá : 3350
„Tennen magad meggondoljad
És nekem tennen magad megmondjad :
Kettő közül melyet tegyek,
És en urammá kit vegyek :
Az örek dicső istent-é, 3355
Avagy ez halandó embert-é ?“
Az császár ezen megbúsúla,
Az leánnak még-és szóla,
Mondván : „Leány, akar te miként járj,
Tégy minekünk választ immár : 3360
Avagy imádd isteninket,
És megnyojtod életödet,
Avagy kegyig nagy sok kénokat
Felvészsz te testödre. Ennekem
Ugy tetszik, hogy jobb életöd : 3365
Azért híjad meg te nagy vétköd,
Mert nem kevánnám vesztödet,

És halál miá rekkentödet[1]).“
Katerina megbátorúla,
És az császárnak igyen szóla : 3370
„Császár, tudjad értelmemet,
Hogy kevánom életemet :
De úgy hogy az en életem
Krisztus legyen, en istenem;
Mert ennékem en halálom 3375
Érte leszön, vigaságom;
Csak testemet megkénozhatod,
De lelkemet meg nem bánthatod,
Sem meg nem birhatod.
Mit tudsz tenned, mind eltegyed[2]), 3380
Szándokodat meg se engedjed,
Mert teveled semmit sem gondolok,
De Krisztusért en meghalok.“
Az császár önen benne
Igen megharagvék, 3385
És kezdé magát boszontani,
És nagy szóval ezt mondani :

---

[1]) Elvesztedet. Rekkentés : suppressio, deletio : Molnár A. [2]) Azaz : tedd folyvást, folytatást jelentvén itt az el igehatározó, mint ezekben : elbánik, elvégez stb.

„Oh bizony ! nagy bolond vagyok,
És bosszuságot nagyot vallok,
Hogy ilyen genyedt leány 3390
Isteninknek ellene jár.
És míg[1]) akarjuk elszenvedni
Isteninken ezt tetetni ?
Nagy kár nekünk és nagy szégyen
Hogy egy genyedt ilyet tégyen : 3395
Mert azt hallván keresztyének,
Mind így tesznek, azon félek.
Isteninknek bosszuságát
Kik bánjátok, gyalázását,
Gyötörjétek ez ördöngest 3400
Mert, ím lám, minket majd mind elveszt.
Oh nagy hatalmas istenim,
És bizodalmas reménségim,
Segéljetek mast ennekem,
És törjétek ellenségemet, 3405
Mert értetök hadakozom,
És ti jótokat akarom.“
Ezt megmondván, elragadák,
Idestova rángaták,
Kéméllettlen kezdék verni, 3410

---

[1]) Meddig ?

És mind halálig gyöterni.
Azomban egy ördeg tagja,
Ki Romában biró vala,
És neve Thursates vala,
Ez nagy fitytyel előálla, 3415
És az császárnak igyen monda :

CII. CONSILIUM THURSATIS.

„Oh császári te nagy felség,
Ez világba nagy erőség !
Nagy kár neköd és nagy szégyen,
Mit ez genyedt rajtad teszön ; 3420
Hogy te őtet meg ne győzhessed,
Mit akarsz, ne tétethessed,
Rajtad teszi, mint im látjuk.
De bizonynyal mind mi bánjuk.
Császár ! azért halljad tanácsomat : 3425
En megállom bosszúságodat.
Vaj még evvel pakocsáltál[1]),
És vele ként nem vallattál :
De hagyjad hogy siettessék,
Négy nagy kerék készejtessék; 3430
Harmad napig megkészüljen,

---

[1]) Pakocsálni : csúfolkodva beszélni.

És forgássa ilyen legyen,
Hogy kettei felforogjon,
És kettei alá forogjon;
Beretvával berakassák, 3435
És az lejánt kihozassák.
Tennen magaddal vallatom,
Hogy az lejánt áldoztatom;
Ha kediglen kemén lenne,
Hogy teneked nem engedne, 3440
Oly nagy kénnal ő meghaljon,
Hogy mindennek példát adjon;
Mely kénra felvettessék,
És foltonkét szaggattassék,
Hogy azok kik ez ként látják, 3445
Tévelgéseket mind elhagyják."
Mennye császár ilyet halla,
Székéből ottan leszálla,
És az földre lehajtá magát;
Istenének ada hálát, 3450
Hogy ők ezt engedték volna,
Hogy ily tanácsot tett volna;
Azután esmeg felmásza
És Thursatesnek így monda,
És eképpen beszélle: 3455

CIII. IMPERATOR AD THURSATEM.

„Jó Thursates, en jó szolgám,
Tökéllett jó[1]) ez mit mondál;
Im tanácsodat fogadom,
És teneköd en azt hagyom:
Tennen magad ezt megtétessed, 3460
És, mint mondád, úgy szereztessed[2]):
En kedig neked azt fogadom,
Hogy munkádat hejában nem hagyom."
Ebben késedelm nem telék,
De az kén megszerezteték. 3465
Oly hallhatatlan[3]) kén vala,
Rá nézni-és szörnyű vala.
Ez nagy ként el-kiállaták[4]),
És az dolgot meg-kiáltaták.
Az vidék mind felkészűle, 3470
Ez szert látni mind begyűle;
Minden ember szörnyűlkedik,
Kitűl az álgyú[5]) láttatik,

---

[1]) Tökéletesen jó. [2]) Intézd. [3]) Nem hallható vagy hallatlan. [4]) E mártiromságot elintézék. [5]) Így fejezte ki a néha igen is hü jámbor szerzó a diák tormentumot, mely itt kínpadot tesz.

Keresztyének kik valának,
Mert változik vala szinek, 3475
És hajladozó vala szivek.
Az pogánok vigadoznak,
És öremökben tombolnak,
Önmagokat igen hányják,
És urunk Krisztust bosszontják. 3480
Az kerekeket forgatják,
És egyben igen csikorgatják.
Igy az császár felkészűle,
És az kénnak helyére jeve.
Az leányt-és kihozatá, 3485
Kinek, ott levén, ezt mondá :
„No, leány, immár im itt vagy.
Teged gyakorta kérélek,
És nagy sokkal-és igézélek[1]),
Hogy tévelgésed letennéd, 3490
És isteninket reménylenéd :
De mert negédös lől benned[2]),
Hogy nem akarál engedned,
Immár ím oly helyre jutottál,
Meglátod aval mit használtál. 3495
Tegödet immár nem kérlek,

---

[1]) Szólottam neked. [2]) Magadban.

De kénnal kételenítlek :
Ha isteninket imádod,
Életödet megnyojtod;
Ha kegyiglen dagályos lészsz, 3500
Ingyen majdan oly nagy ként vészsz,
Hogy, mint im szemeddel látod,
Tested majd elszaggattatik.
Im megválik már ezuttal
Isteneddel mit használtál, 3505
Mert ez ként im rajtad kezdem,
És keresztyéneken végezem :
Mert valaki még így teszön,
Tőlem meg ilyen ként veszön."
Katerina, hogy ezt hallá, 3510
Magát Krisztusnak ajánlá,
Nagy szépséggel letérdeplék,
És nagy sirván ígyen imádkozék :

CIV. ORATIO KATHERINAE IN PRAESENTIA MACHINAE.

„Oh en édes uram, mindenható isten!
Kiért mastan vagyon igyem, 3515
Ki tehozjád kiáltóknak
És szükségben nyavalygóknak

Imádságokat meghallod,
És a mit kevánnak, megadod :
Halljad meg én imádságomat, 3520
Hogy ez kén eltörettessék,
Hogy ez nép, ki mast itt vagyon,
Szent nevednek hálát adjon.
Uram Jézus, te jól tudod,
Ki sziveknek titkját látod, 3525
Hogy ez nagy ként en nem félem;
És tüled en ezt nem kérem
Azért, hogy en ez kéntül félnék,
És érted meg nem mernék
Halnom, mert hozjád mentemet 3530
Ugy várom, veled létemet
Ugy kevánom,
Akar mely nagy kénnal haljak,
Csak hogy tehozjád juthassak,
Mert csak te vagy en idvességem, 3535
És csak te vagy en dicsőségem :
De ezt tőled azért kérem,
Hogy talántan azt érdemlem,
Hogy te szent hitöd elterűljen[1]),
És ez levén, szélesűljen!“ 3540

---

[1]) Elterjedjen.

Még el sem végezte vala
Úgyan imádkozik vala,
Hogy az ég behomályodék,
Az idő megsötétödék,
És nagy mennydörgés kezde lenni, 3545
Az föld nagyon megindúla
És egy angyal mennyből leszálla,
Az kerekeket megtöré,
És nagy sebbel[1]) az népre veté,
Hogy az kénnak[2]) forgása 3550
És nagy sebes találása
Négy ezör pogánt öle meg,
Szörnyü halállal rekkenté,
Kik egyszörsmind elveszének,
És mind pokolra silyedének. 3555
Thursates-és eből[3]) jára,
Szörnyü halállal meghala.
Az pogánok így veszének,
És keresztyének megmenének[4]).
Az császár elrugaszkodék, 3560
És csak aleg meneködheték.

---

[1]) Sebességgel. [2]) Kínpad helyett : tormentum.
[3]) Ebül. [4]) Megmenekülének.

Meg kezdé magát boszontani,
És ilyen szóval siratni :

CV. PLANCTUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nagy felségnek,
Kitül királyok-és félnek, 3565
Oh én nyavalyás fejemnek
És búban zabált[1]) lelkemnek !
Hogy egy lejánt meg nem győzjek,
De miá[2]) ely veszélt leljek!
Oh ennekem én istenim, 3570
Nyavalyámban nagy reménim,
Míg[3]) akartok veszteg lennie,
És rajtam ily veszélt tetetni ?
Oh de volna ily veszélem,
És ily szerencsétlen fejem, 3575
És ilyen szerencsétlenségem
Hogy nagy felség rám támadna,
És hatalmával megrontana!
De mast, oh nekem nagy szégyen,
Hogy egy genyedt enne veszélt teszön 3580

---

[1]) Búval megtelt. [2]) Általa. [3]) Meddig.

Rajtam: mert egy gyarló leány teszi,
Hogy fejünket így rekkenti.
Oh me'gyek[1]) már, és hova legyek,
És vigaságot[2]) hol keressek?"
Mikort magát így siratná, 3585
De segéllőt nem látna:
Felesége közel vala,
És ez dolgot mind jól látja vala:
Szivében megbátorodék,
És császár elejben lépék; 3590
Nagy haraggal reá tekinte,
És őt bosszontván így beszélle:

CVI. IMPERATRIX AD IMPERATOREM.

„Oh morcona genyedt ember!
Istennel mit veteködel?
Mely az hejtság, genyedt barom, 3595
Hogy istenre hadad vagyon?
Isten ellen mit kezdöttél?
No értetlen már ne hagyjad,
De bizonynyal halljad

---

[1]) Mit tegyek. [2]) Orvoslást.

És szemeddel lássad 3600
Az ur Krisztus mely hatalmas,
És mindenben diadalmas!
Ki nem minden hatalmával
Hanem csak egy angyalával
Ily sok népet megölessen, 3605
És ily veszéllel veszessön;
Azért hadd el te nagy hittságodat,
És megbánjad te nagy vétködet;
Mert pokolban nagy ként vallasz,
Ha mind ebben te megmaradsz. 3610
En immár köresztyén vagyok,
És hitödre soha nem hajlok."
Továbbá sok nép gyűlt vala
Oda ez nagy kénnak látására,
Kik látván ez ily nagy csodát, 3615
És istennek ily nagy hatalmát,
Mind ez hitre fordulának,
És nagy felszóval így mondának:
„Bizonyával nagy az isten,
Kit ez szőz nekünk ígyen hirdet: 3620
Azért mi-és keresztyének vagyunk,
És az hit mellett mind meghalunk;
Mert ez bálványok mind ördegök,
És minekünk jó-tehetetlenek."

Az császár, hogy ez szót hallá, 3625
Magát rájuk haragótá[1]);
De inkább feleségére,
Kinek mondván
És ez szerrel így beszélvén:

CVII. IMPERATOR AD CONTORALEM.

„Asszony, jámbor, te es mit szólasz, 3630
Vagy bolondság mit mondasz?
Lám teged-és elhitettenek,
És megcsaltak az keresztyének,
Hogy hitünket-és elhagyjad,
Isteninket megtagadjad. 3635
Oh ennekem nyavalyásnak,
Nagy nyavalyák enrám másznak,
Kiknél ez ím mendtül nagyobb[2])
Hogy feleségem elhagyott.
Oh mely bódogtalanságom, 3640
Oh mely nyavalyásságom,
Hogy istenimtül ezt leljem,
És nagy jótétemre ezt érdemljem:

---

[1]) Régi forma, összevonva a haragojt diphthongicus ősforma kettős hangzójából. [2]) Mindeneknél nagyobb, azaz legnagyobb.

Hogy ki ő dicsőségekért,
És hitemnek szélesültejért 3645
Kivöl valókat kénzatok,
És mindent hitemre hozom :
Tulajdon en kebelemből
És tulajdon en ölemből
Nem kilemb mint ennen lelkem 3650
Kiszökjék, mondván-és elhagyjon,
És minket úgy megutáljon,
Hogy az dögnek fökélyével
És az tévelgésnek mérgével
Ötet lássuk megdögletni, 3655
És azért magát megöletni.
Mely döget tűrönk vala,
Isteninkért veszönk vala ;
És ha en neköd szerelmedért
Ezt eltűrem, te kedvedért, 3660
Hát császárok kik lesznek,
Azt mondják, hogy en igaztevő nem voltam.
Azért ime hitem neköd :
Hogy nagy kénnal öletlek meg tegöd,
Ha szódat meg nem tagadod, 3665
Tévelgésedet el nem hagyod.“
Kit hogy az asszony halla,
Bátorsággal ily szót monda :

„Valamit gondolhatsz, mind eltegyed,
Ím bátoron fejemet vegyed : 3670
Szent hitemet holtig vallom,
És soha meg nem hagyom,
És úr Krisztust holtig soha meg nem tagadom.“
Kit hogy az császár meghalla,
Szolgáinak ily szót monda : 3675

CVIII. IMPERATOR AD FAMULOS AIT.

No, szolgáim, ragadjátok,
És e városból el-kivonjátok,
Emleit kiszaggassátok,
És ő nyakát elvágjátok.
Testét el se temessétek, 3680
De az ebeknek vessétök.
Továbbá im ezt tegyétek:
Ezöket-és elvigyétek,
Vagy őket áldoztassátok,
Vagy mind nyakokat vágjátok.“ 3685
Ezt mennye az szolgák hallák,
Azt asszont ottan elragadák,
Vele öszve mind az népet,
Kik vallották vala az uristent.
És mikoron őt kivinnék, 3690
És kémélletlen gyötörnéjek,

Katerinát ő meglátá,
Neki nagy szóval ezt mondá :
„Oh Krisztusnak nemes szüze,
És Jézusnak szent jegyöse ! 3695
Kérlek teged, imádj értem,
Hogy végezjem mit kezdettem.“
Kit Katerina megsegélle,
Mert neki így en felele :
„Légy bátor, királné asszony! 3700
És ne félj semmit azon,
Mert kénodért vészsz nyugalmat ,
Halálodért diadalmat ;
Revid leszön neked kénod,
Kiért mennyországot birod.“ 3705
Ezt megmondván, el-kivivék,
És urok szavát megtevék,
Mert emlejét kiszaggaták,
Azután nyakát elvágák,
És testét el nem temeték. 3710
Az népet is mind megölék,
És ezképpen ők meghalának,
És mennyországban jutának.
Porphyrius, hogy ezt meghallá,
Hogy ez test föld kivel volna, 3715
Igen báná, és el-felvevé,

És jó kenettel megkené,
És éjjel őtet eltemeté,
És ő urát ebből nem félé.
Reggel az császár ezt meghallá, 3720
És ki tötte? tudni akará;
És ő szolgáit behivatá,
És őnekik ez szót mondá:
„Jött enreám mast nagy nyavalya,
Hogy szómat nincs ki fogadná: 3725
Lám, en tinektök úgy hagyám,
És erősen parancsolám,
Hogy testét el ne temessétek;
Azért bizony nagy ként láttok,
És mind egyiglen meghaltok, 3730
Ha ennekem ki nem adjátok,
Ki tötte-és, meg nem mondjátok.“
Ezt az nép hogy hallá,
Igen megijedének,
És nem tudának mit felelni, 3735
Mert az oly titkon lött vala,
Hogy senki nem tudja vala.
Kezdék az népet vallatni,
És az temetésért kénzani:
Kit Porphyrius hogy láta, 3740
Bátorsággal előálla,

És magát Krisztusnak ajánlá,
És az császárnak ezt mondá :

CIX. PORPHYRIUS AD IMPERATOREM.

„Ne kénzass binteleneket,
Mert en tettem mind ezöket; 3745
Hallhatatlan embereknél
Ily keménség, kit te töttél :
Ez világot ha megnézöd,
Sohol nincs oly kemény nemzet,
Ki temetést megtiltana, 3750
Akarhogy kit megkénzana :
Azért tüled nem titkolom,
De ím nagy bátron megmondom :
Porphyrius én ki vagyok,
Már én-és keresztyén vagyok; 3755
Az szent testet én felvettem,
És én magam eltemettem.“
Mely szót az császár hogy halla,
Mondhatatlan igen megbúsúla;
Revássát[1]) már elfeledé, 3760
De bembelését[2]) megkezdé.

---

[1]) Rívás, sírás. [2]) Zokogás, hangos sirás.

Oly igen nagy búban vala,
Hogy olymint egy bolond vala,
És nagy felszóval bembel vala,
És nagy revással így mond vala: 3765

CX. ULULATUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nyavalyásnak,
Jobb ne születettem volna,
Hogy ne erre jutottam volna:
Mert ím nekem egy reményem
Tulajdon oly mint en lelkem; 3770
Országomnak egy oltalma,
Császárságomnak gyámolya,
Im nem tudom mi gondolván,
Lám elhagyott, megutálván *).
Oh már tudom hogy ettül volt 3775
Feleségem-és hogy megholt.
De jóllehet nagy kár legyen,

---

*) O me miserum, o me omnibus miserandum! ut quid me in hanc criminosam vitam natura mater ediderat, cui tollitur omne, quod nostri Imperii praecipue summa requirebatur.

Ammit mirajtunk tött legyen,
De ha ő még-és megtérne,
Hát velünk még-és élhetne. 3780
Meggondolván ő nagy jó tettét,
Még sem akarnám, sem kevánnám vesztét."

CXI. HINC AD MILITES.

„Im lássátok, jó vitézim,
És en szerető jó barátim,
Ha nem nagy nyavalyát vallok, 3785
Hogy őtüle ilyet hallok?"
Kit vitézek hogy hallának,
Az császárnak így mondának:
„Császár! tőlönk immár halljad,
Mert ím megmondjuk, bátor bánjad: 3790
Mi-és keresztyének vagyunk,
És az hit mellett mind meghalunk;
Mert bálvánid nem istenök,
Hanem pokolbeli ördegek."
Kit hogy az császár meghalla, 3795
Megbúsúlván így reada:

CXII. FLETUS IMPERATORIS.

„Oh ennekem nyavalyásnak,
Jobb adatnám majd halálnak!

Oh lám vagyok dicsételen[1]),
Mit tegyek mind ezök ellen? 3800
Oh lám én nem voltam felség,
De mindennapi szegénység :
Oh me'gyek már, és hova legyek,
Segitségöt hol keressek ?
Oh hadbeli én istenem, 3805
Mondd meg nekem, mit vétöttem,
Hogy egy leány fegyverével
Győztessem ily keménségvel? *)
Oh nagy isten, kérlek tegödet,
Adj mastan segétséget, 3810
Hogy ez egy leány hadát
Meggyőzzem, és viadalát **).
Azért kérlek teged, Porphyrius,
En jó barátom, mert te tudod
Minden tanácsomat, és tudod 3815
Mert neked sok jóval voltam,
Mert tüled ezt nem vártam volna
Hogy enrajtam ily veszélt tégy,

---

[1]) Dicsötelen, dicstelen.

*) Quid tibi deliqui, dicito Mars, maxime divum!
Ut rigido vapulem de vili virgine fato.

**) Feminea pugilem da, precor, vincere bella.

Hogy te-és mi ellenségünk légy.
Azért hadd el te nagy vétköd, 3820
És még-és bódog lehet életöd!“
Ezt hallván Porphyrius,
Monda az császárnak:
„Jó császár, ezt bizony tudom,
És soha meg nem tagadom, 3825
Hogy te ennekem jóval voltál:
De idvességet nem adtál.
Mast entülem azt kévánnád,
Hogy hitemet elhagyatnád,
És istenemet megtagadnám; 3830
És te tenned magad jól tudod,
És méltán meg nem tagadhatod,
Hogy istent kell inkább félnünk,
Hogynem embert reménlenenk.
Azért neked megfelelek, 3835
Mert neköd soha nem engedek,
De-és en hív barátimmal
Hitem vallom mind hótomiglan.“
Ezt az császár igen bánó,
És szolgáinak igy monda: 3840
„No mind együtt elvigyétek,
És nagy kénnal megöljétek,
Testeket el se temessétek,

De mind az ebeknek vessétek.“
Kiket ottan elragadának, 3845
És mind nyakokat elvágák,
És testeket el sem temeték,
De mennyben vivék lelkeket.“
Az császár hogy mind ezt látá,
Hogy az nép mind elhajlana, 3850
Látá hogy míg[1]) továbbá vína,
Azént[2]) nagyobb kárt vallana:
Továbbá nem halogatá,
De az leánt kihozatá,
És őt elejben állatá, 3855
És őneki ez szót mondá:

CXIII. IMPERATOR AD VIRGINEM.

„Jóllehet hogy mind tetűled legyen,
És tennen magad tötted legyen,
Hogy én fejem megbúsúljon,
És császárságom megpusztúljon, 3860
Mert feleségem ki vala,
Miád engemet elhagya;

---

[1]) Mennél. [2]) A szerint.

Jó vitézim kik valának,
Miád fattig meghalának;
Te ördegségeddel ugy től 4865
Hogy fejemen oly veszélttől:
Négy ezer embert elvesztél,
És az menynyel megüttetél;
Az sok doktort megbívöléd
És velem mind megégettetéd: 3870
De mendtül nagyobb kár nekem,
Mert olyha[1]) kivéd[2]) en lelkemet,
Ha Porphyriust elveszted,
És álnokságoddal megöleted:
De ha kedvem teszöd vala, 3875
Hejtságodat meghivod vala,
Hát velünk országolhatsz vala,
Szörnyű halált sem látsz vala.
De már többé ne csalogass:
Im teneköd kettőt adunk, 3880
Kikkel már szabaddá hagyunk:
Avagy élj: hát áldozjál."
Katerina hogy ezt hallá,
Magát istennek ajánlá,

---

[1]) Mintha. [2]) Kivevéd, kivetted volna.

És továbbá nem halogatá, 3885
De az császárnak ezt mondá :
„Mit gondolhatsz, mind eltegyed,
Ime készön fejemet vegyed :
Ez szent hitöt meg nem tagadom,
És jegyesemet holtig vallom. 3890
Mert énértem ő meghala,
És ördegtül ő megválta :
Érte en-és ím meghalok,
Szent nevéért halált vallok.“
Az császár ezen megharagvék, 3895
És székiben feliltepék[1]) :
Szentenciát szolgáltata,
És az szüzre az halált így adá
Mondván :

CXIV. SENTENTIA.

„Én ki vagyok Maxentius, 3900
Gonoszokat ki megkénoz,
Ez széles világnak ura,
És igazságnak adója :

---

[1]) Ülepedék.

Imily szentenciát adok :
Ez leányra halált adok. 3905
Mert Rómában mi ezt szörzők,
És jó véggel megtökéllők,
Hogy ki isteninket nem hinné,
Avagy őket nem tisztelné,
Hát azt sok kénnal kénzanók, 3910
És őt halállal megölnők.
De ez leány ezt elhatta,
És Krisztust istennek vallotta,
Az mi hitönket megmevette,
Isteninket nem tisztölte : 3915
Azért város kível[1]) el-kivigyék,
És őneki nyakát vágják."
És az latrok mennye ezt hallák,
Az szizet ők ottan elragadják,
És mikoron viszik vala, 3920
Szépden ezt énekli vala :
„Ez világot mind kencsével
Megutáltam teljességvel,
Csak én édes jegyesemért
Az en édes Jézusomért, 3925

---

[1]) Városon kivül.

Kit én láték és szereték *),
Ki nevéért nagy ként vallék.“
Hogy ő ezt énekli vala,
Öt sok nép keveti vala,
Az asszonyok sírnak vala, 3930
Az szizek bánkódnak vala.
Kit Katerina meglátván,
Nekik így beszélle, mondván :
„Drágalátos nemes szizek,
És kegyelmes asszony népek! 3935
Én kénomat sirástokkal
Kérlek hogy meg ne bántsátok,
Inkább velem vigadjatok,
Mert istenemet jól látom :
Im engem hív igyől, hallom : 3940
De sírjatok magatokon,
És leendő fiatokon,
Hogy kik pogánságban laktok,
Nagy kár ha benne meghaltok.
Mert, szegények, mind elvesztek, 3945
És mind pokolra silyedtek.“

---

*) Regnum mundi et omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi, quem vidi, quem amavi, in quem credidi, et dilexi ect.

És mikort oda jutott volna,
Hol az nyakvágó hely volna,
Ott az nyakvágónak szólla,
És őneki ily szót monda, 3950
Kit az sok nép így jól halla :
„Kérlek teged, jó barátom,
Mert immár az en édes uramat jól látom,
Hogy egy kevessé várj engemet,
Hogy imádjam már uramat !“ 3955
Kit hogy az hóhér meghalla,
Neki arra időt hagya.
Katerina nagy ékessen letérdeplék,
És ilyenképen reménködék :

CXVI. ORATIO AGONISTA VIRGINIS KATHERINAE.

„Oh ennekem en idvességem, 3960
És en bizony édességem,
Oh szizeknek nagy reménye,
És őnekik dicsőségek,
Oh ennekem nagy ékösség,
Uram Jézus, te nagy felség, 3965
Földnek mennynek erősége,
En lelkemnek édössége !

Erről neked hálát adok,
Hogy mastan te szolgáló leányod vagyok ; *)
És tegedet azon kérlek, 3970
Hogy azok kik enértem teged kérnek
Szükségökben és nyavalyáokban,
Akarholott ez világban,
Őket, uram, meghallgassad,
És ammit kérnek, őnekik megadjad; 3975
Ehség tőlek eltávozjék,
És halál ott ne uralkodjék,
És nálok legyen minden bőség.
Oh en édes uram Jézus!
Immár érted im meghalok, 3980
Szent nevedért halált vallok.
Immár uram tegöd nézlek,
Azért teged azon kérlek,
Hogy az en lelkemet hozjád végyed **),

---

*) O decus et salus credencium, o spes et gloria virginum, Jesu bone! gracias tibi ago, qui intra collegium ancillarum tuarum dignatus es me connumerare.

**) Expecto pro te gladium, Christe rex bone, tu paradiso meum da spiritum, et fac meam agentibus memoriam etc.

És mennyországban helheztessed. 3985
Neköd, uram, hála legyen,
Lelkem veled mennyben legyen,
Teged illet nagy erőség,
És tökélletes nagy ékesség,
Mennyországban nagy dicsőség, 3990
Énekbeli nagy idvesség,
És világi nagy fényesség,
Jószágbeli nagy tisztösség.
Neked legyen hatalmasság,
Ez világban nagy királság: 3995
Neköd legyen nagy dicséret,
És vég nekül való élet;
Neköd legyön minden jószág,
Földen mennyen minden ország!"
És menye az sziz mind ezt mondá, 4000
Magát Krisztusnak ajánlá,
Hogy lelkét hozjá fogadná,
És kérését neki meghallgatná,
Az égből ily szó mondaték
És ily felelet adaték, mondván: 4005
„Jőj énhozjám! en választottam,
Neköd nagy jó nyugolmat alkottam!
Jőj el immár, en szép jegyesem,

Ammit kérél, mind megteszem *),
Mert kik engemet teérted kérnek, 4010
Segétséget tőlem vesznek,
És kiért tészsz imádságot,
Annak adok bódogságot;
Halálodért nagy vigságot,
Neked adom mennyországot. 4015
Jevel[1]), élj, és légy velem szinetlen,
Velem vigadj végezetlen.
Megnyílt neköd már mennyország,
És tegedet vár szentháromság.
Jőj el már, en édös szemem világa, 4020
Nem hagyom munkádat hiában.
Látám teneked tehetségedet,
És en es megfizetem
Szolgálatodat és vitézségedet.
Rajtad vigad mind mennyország, 4025
És benne való nagy sok jószág."
Ezt meghallván az sziz, szóla
Az nyakvágónak, és igyen monda:

---

*) Veni electa mea, speciosa mea! ecce tibi beatitudinis janua aperitur; ecce quietis aeternae mansio tibi parata adventum tuum expectat etc.

[1]) Jövel, jőj el.

CXVII. VIRGO AD SPICULATOREM.

„Jó barátom, én kész vagyok,
Mert már uramért ím meghalok: 4030
Ha köll, fejem elvehetöd,
Uradnak szavát tehetöd.“
Azomba nyakát lehajtá,
És a nyakvágó hogy ezt látá,
Egy vágással úgy legyenté, 4035
Hogy ez világból kivégezé.
Holott két csoda jelenék:
Elő[1]): mert hogy fejét vevék,
Vér nem jára ő nyakából,
De tej folya derekából, 4040
Az szizeségnek jegyére,
Kiben lakék mind mig éle.
Más csoda megént ez lön:
Hogy mennyből angyalok szállának,
És őneki ennyét szolgálának: 4045
Hogy ő testét el-felvévék,
És Sinai hegyére el-felvivék,
Ki oda oly messze vala,
Hogy húsznapi menőfeld[2]) vala.

---

[1]) Első. [2]) Menő vagy járóföld.

Holott nagy sok csodák lésznek: 4050
Kórok egészséget vésznek,
Lelke kegyig mennyországban
Oly nagy dicsőségben és bódogságban
Vagyon, hogy nem úgy hogy megmondhatnók,
Vagy kegyiglen megirhatnók, 4055
De csak meg sem gondolhatjuk,
Míg nem szemünkkel meglátjuk.
Hogy kegyig oda mehessünk,
Az sziznek így reménkedjünk:
„Bódog szüz Katerina, 4060
Kinek testét tartja Sinai,
Imádd értünk teremténket,
És nyerjed idvességünket,
Nyerjed minden kevánatonkat, *)
Igaz jószágban ajejtatunkat, 4065
Hogy teveled dicsőülvén,
Vigadhassunk mind örekké.

Kit engedjen nekünk atya, fiu, szentlélök egy élő isten mind örökül örökké Ámen.

VÉGE VAGYON ÁMEN.

---

*) O felix Katherine! exora Dominum, tu virginum regina, da praemia divina, regisque solium etc.

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

PRÓZAI

LEGENDÁJA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Úrnak nevébe kezdetik szent Katerina legendája avagy élete. És minekelette megmagyaráznók az ő kén avagy mártiromságnak szenvedését, annakelette lássok meg miképpen adaték úristentől, és miképpen szileték ez velágra.

Úgy olvastatik őróla néminemő irásba, kit Pelbárt atyánk szedegetett az ő predikációjában, hogy vala Geregországban Alexandriának városába egy kerály, kinek Costus vala neve; és ez Costus kerály vala igen kazdag, és nagy dicseséges és hatalmas; demaga őneki nem leszen vala magzatja avagy gyermeke nagy sok idétel fogva. Annakokáért az bálván isteneknek nagy-sok áldozatot teszen vala, hogy őneki magzatot adnának; demaga miért az erdegek embernek lelket nem teremthetnek : annakokáért ez sok áldozat simit neki nem használ vala. Ezen kezbe hogy igyen áldoznék, hallá hogy volna Geregországnak egyik tartományába egy nagy mondhatatlan és híres természettudó és

esmere[1]) mester és dottor, kinek vala neve Alforabius, kit ez kerály hallván, legottan leveleket írata és kiveteket[2]) bocsáta utánna. Ki mikort eljött volna, és kit ez kerálnak eleibe bévettek volna[3]), monda neki ez kerály kérdésképpen „De jó dottor! mondd meg ennekim: hogy honnan vagyon ennekim ez, hogy magzatom nem leszen? kerálné asszontel vagyon-e, avagy kidiglen entelem-e?“ Ez belcs természettudó dottor megnízvén mind az kerálnak természetét, mind az kerálné asszonnak — mert megesmerik ezt az természettudó dottorok hogy melliktel legyen, hogy gyermekek nem leszen — és hogy meglátta volna természeteket, orcájokat, képeket: felele, és monda ez belcs dottor ez kerálnak: „„„Felséges kerály! természettek mind kettéteknek úgy adnája, hogy gyermekteknek kellene lennie; és ez nincsen tü-teletek, de az isteni szerzésbel és belcseségébel vagyon. Azért, jó kerály, tanácsot adok en teneked, hogy tetess áldozatokat.““ Ezt hallván ez kerály, monda ez dottornak: „Jaj mit

---

[1]) Esmerő. [2]) Követeket. [3]) Bévittek.

mondasz te ennekem, hogy tegyek áldozatokat? mert en imáran nagy sokszer áldozatokat tettem az isteneknek, demaga ugyanazért meg nem hallgattattam.“ No ezt hallván a nagy belcs doktor, monda az kerálnak: „„Jólehet hogy sok istent mondonk, és sok isteneket vallonk, demaga az okosság és az emberi belcseség elénkbe úgy adja és úgy mutatja, hogy csak egy isten vagyon, kitel menny és feld és mindennemű teremtett állatok vannak; mert ezt vallja még az Aristotiles belcs es: mert úgy mond egyek[1]) kenyvébe: hogy valamely országban sok kerál és sok fejedelm vagyon, hogy nem jó.““ Okát mondá és megbizonítá ez feljől mondott mesternek irásával. Annakokáért ez Alforabius természettudó doktor tanácsot ada az kerálnak, és monda őneki, mondván: „„Felséges kerály! hozattass szépséges[2]) aranyat nagy béven, és csináltass avagy ettess[3]) az aranyból az egy istennek képet, ki isteneknek istenének mondatik, és

---

[1]) Egyik. [2]) A cod.: zepseghee kétség kivül hibásan. [3]) Öttess, azaz öntess (Az „ött“ igéből származik az „öttves“ főnév is).

kerályoknak kerályának, és uralkodóknak urának.““ Íme miképpen cselekedik az úristennek malasztja ez pogán belcsbe ez egy szízleánnak teremtésére, kit úristennek fia magának választotta vala győrés jegyessel[1]), kinél tebbet soha nem olvasok irásba, hogy kit meggyérézett[2]) volna uronk Jézus, hannem csak ez szent Katerinát. És ezt hogy megmondotta volna, hogy az nagy istennek képét megcsináltatná, és ennek áldoznék; és hogyha ezt tenné, hogy magzatja lenne: ezt hallván az kerál, megörele[3]) ezen, és jóvá hagyá ez tanácsot, és igen hamar hivata nagy-belcs ettves mestereket, és hozata nagy-sok aranyat, és parancsola és monda az mestereknek, hogy ettenének a nagy istennek egy igen szép képet, mely isten menden isteneknek istene. Az ettves mesterek ezt hallván, készek lének a kerálynak parancsolatira, és csinálának formát, azaz az istennek ábrázát avagy kípét, és monda az kerál, hogy igen nagy-szép felséges kerálnak képe lenne, aranyas bár-

---

[1]) Gyűrűs jegyesül. [2]) Meggyűrűz, gyűrűvel eljegyez. [3]) Örűle.

sonba, aranyas koronába, és hogy kezébe volna királi istáp[1]). Ez meglevén, megolvaszták az aranyat, és megették[2]) az istennek képét. Mikoron kediglen kivették volna az kohból, és kivívék az formából: ime imáran csodálatos dolog: hát íme az arany bársonos kerálnak ő képpe változott avagy ettetett mi uronk Jézusnak fesziletének ő képére, miképpen függett az magas keresztfán. Íme nagy csodálatos dolog: az szíp aranyas bársonért hát mezítelen uronknak feszilete; a szíp aranyas koronáért hát tiviskoronája fejébe; keráli istápért hát az vaszszegek[3]) vannak kezeibe! Íme, ajtatos lélek! miképpen cselekedik az úristen, nem úgyan miképpen az emberi akarat akarnája. No imár ezt látván az kerály, hogy ilyen útálatos képet ettettenek volna, igen megiszonyodék, és olymint megiede tele: miért soha nem látott vala ilyen képet avagy istent, igen megharagodék, és úgy akará, hogy mind elterettesse[4]), és hogy is-

---

[1]) Királyi pálca vagy jogar. [2]) Megönték. [3]) „Vazzeg" a codexben, az *s* és *sz* összeolvadásával. [4]) Törettesse, helyesben: töresse.

meg másszer össék meg[1]). Ezt látván ez természettudó mester, kinek vala neve Alforabius, és monda az kerálnak : „„Semiképpen el ne terd““ ; és megtiltá az kerált, hogy elterné ez képet, és monda az kerálnak : „„Minekokáért kellemetes volt az nagy istennek hogy ekképpen legyen, legyen úgy, és ekképpen megmaradjon ez feszelt[2]) kép, mert ez az nagy istennek ő képpe !““ Oh mendenható istennek ő bévelkede[3]) malasztja, íme az nyavolás pogánnal mit tetet : úristennek malasztja valljon mit tíszen az keresztyénekkel, kik atyjokat anyjokat és jószágokat elhagyják, kiki mind tekéntsen kilenkilen szerzetesekre, annakutánna ez pogán leánzóra : ki megsziletende[4]) vala, kinek megéletét avagy sziletését meg akarjok magyarázni.

No azért hogy ez dottor ezt mondotta volna, hogy az nagy istennek képe éppen megmaradjon, monda az kerálnak, hogy bévetetnéje az templomba és feltetetnéje az tebb isteneknek kezette, és hogy áldoznék elesz-

---

[1]) Az ött-ből össék, mint a vet-ből : vessék stb.
[2]) Feszített. [3]) Bővelkedő. [4]) Megszületendő.

tebb[1]) őneki. Ez dottornak mondására e király felveteté ez feszíletet, és béveteté az templomba, holott tebb istenek valának. Hogy bévették volna ez feszelt istennek képét, és hogy feltették volna : legottam mind egyszer lehullának az bálván istenek : kinek nyaka szakada, kinek szarva, kinek keze, és ekképpen mind elromlának és porrá lének. Ezt látván mind elcsodálkozának, és igen megiedének, és ez feszületnek tének áldozatot. No immáran ez áldozatnak utánna keves ide elmulván, kerálné asszon keráltel terehbe esék.

No imáran hagyjok el ez kerálné asszont, mert ám megadta őneki az megfeszent[2]) Jézus, a mit kevánt őtele[3]). Azért no, o ajtatos keresztyének, ha ez pogánoknak meghallgatta az mendenható úristen kéreméseket : minével[4]) inkább az hív keresztyéneknek! sét[5]) mondom azoknak, kik úr Jézusért elhatták ez velági jószágokat, miért őmaga mondotta : „Bizon mondom tenektek, hogy

---

[1]) Elébb, először. [2]) Azaz : feszelt, feszített. [3]) Ötele : ötöle, mint bele, fele stb. A töl, ről több régi irónál tel, rel formában jö elö. [4]) Mennyivel. [5]) Söt.

kik elhattatok mindeneket, száz annét visztek helette.“ Ismeg úgy mondott : „Bizon bizon mondom tinektek, en édes szolgáló leányim, valamit kértek en nevembe en mennyei atyámtúl, mind megadja tinektek etc.

No imár hogy az feszületnek ő képpét feltették volna, és hogy az bálván istenek lehulltanak volna, hogy ez feszületnek áldozának, íme nagy dolog : ennekutánna keves ide[1]) elmulval[2]) hát ime kerálné asszon kerálytúl terehbe esék, és ide jártába szüle igen nagy-szép leán gyermeket, kinek ő szépségén minden népek csodálkoznak vala : kit megmondván ez kerálnak hogy született volna őneki igen szép leánya, legottan oda folyamék[3]) és meglátá őtet; kit meglátván ez kerály, nagyon vígada, és nagy erembe lén, és nagy vigaságot tetete, miképpen illik kerálysságnak, mikoron magzatja leszen.

No imáran ez vigaságnak utánna eleve[4]) hivatá az természettudó dottort, és monda őneki ez kerály : „No jó dottor és természet-

---

[1]) Ide, idő. A codexben, bizonyosan hibából, idének áll. [2]) Múlva. [3]) Futamodék. [4]) Elő, elé hivatá.

nek tudó mestere : ime megadta minekenk isteneknek istene, a mit őtele kértenk ; de kérdlek teged, hogy minemi névvel nevezjek[1]) őtet ?" Monda ez természettudó belcs : „O felséges kerály : tudod-e minemű csoda lén akoron, mikoron ez magzatot kéréd, és hogy az nagy isteneknek képét feltéd[2]) avagy feltetetéd, hogy mind lehullának az tebb istenek, hannem csak az nagy istennek képpe marada fel? Azért jó kerál, onnan nevezjed az ő nevét : az Katerina gereg[3]) név : diákol neveztetik universalis deorum ruina, magyeról magyeráztatik : kezenséges isteneknek romlása." És ekképpen nevezék őtet Katerinának.

Kit imáran mikoron felneveltek volna, olymint mikoron volna imár tizenharmad évi leánzó, a mendenható isten az ő malasztjával úgy szereté, hogy igen eszes és jó elméjű lén, úgy hogy mind az het szabad tudományokat azaz hogy mind az het vetekedésnek ő kenveit igen hamran[4]) mind megtanolá. Arra

---

[1]) Nevezjök, nevezzük. [2]) Feltevéd. [3]) A codexben ghered áll, nyilván hibásan. [4]) A *hamar* melléknévből, mint gyakor-ból gyakran.

mondja sz. János : Szentlélek úristen holott akar, ott nyogoszik, és valakit szentlélek tanít, annak nem szikséges ez velági mester. Annakokáért ez leánzó oly igen nagy belcs lén, hogy mine mester és mine dottor lén avagy vala Geregországban, mind feljőlmúlá és elhaladá őket belcseséggel és tudománynyal. Ennekokáért az dottoroktúl nevezteték Geregországának gyengyének; ennekokáért énekli anyaszentegyház : Virgo santa Katerina, Graeciae gemma, urbe Alexandria, Costi regis erat filia. Magyeráztatik imáran ez antiphona : Sziz Szent Katherina, geregeknek gyengye, Alexandriának városába, Costus kerálynak vala leánya Ámen.

Hála úristennek, ez dicseséges szent Katerinának *végeztetek életének else*[1]) *része,* hogy miképpen adaték atyjának és anyjának az mendenható istentől; és *Urnak nevébe kezdetik szent Katerina asszonnak életének másod része,* hogy mikoron volna imár tizenharmad évi, és hogy meghala az ő atyja, és[2]) minemő testamentumot hagya őneki.

---

[1]) Végeztetik. Elsö. [2]) A codexben : elley (?)

Az ő atyja mikoron megkórolt[1]) volna halárra[2]), és látnája hogy őneki az betegségbe meg kellene halni, hivatá eleve az ő szerete[3]) leányát Katherinát, és monda őneki : Szerete leányom, testamentomot tíszek en teneked, vedd jól eszedbe, szerete leányom ez testamentomot. Első ez testamentomom en szerete leányom Katerina, hogy ezt hagyom en teneked, hogy az nagy istennek, ki isteneknek istene, az az a megfeszült istennek ő képpét, azt tiszteljed, és azt imádjad, mind te teljes íletedbe, az az még te élsz: ez else, szerető leányom. Másod imáran, szerete leányom, testamentomom imez : hogy soha oly jegyest avagy oly urat avagy kediglen oly házas társot ne válaszj, avagy ne vígy magadnak, hannem hahogy olyan nemes rendbeli lígyen mint igaz te, és olyan szép legyen testébe mint igaz te, és hogy olyan kazdag leszen marhával és jószággal, kincscsel, aranynyal, ezisttel, mint igaz te. Bizon ha valaki viszi[4]) eszébe, ez nagy testamentom, mert még végre ez testamentom megyen az

---

[1]) Megkórolt. [2]) Halálra. [3]) Szerető : szeretett. [4]) Veszi.

idvezűte uronkra Jézusra, mint ím meghalljok ideálá. Enneg[1]) toábbá ismeg testamentomot tén az ő atyja, őneki mondván: „Szerete leányom, ismeg ezt hagyom teneked, hogy ne menj olyhoz, hogy ki nem leszen oly hatalmas és belcs, tudománba mint igaz te, és olyan eszes és elmés mint igaz te.“ És ez tiszteletes szűz megalázá magát, és atyjának ezeket mind felfogadá, mert mind méltók valának. És ezeket megmondván őneki, és országát neki hagyván, és neki ajánván, ennekutánna rivid napon atyja kimúlék ez világból, azaz meghala; és nagy tiszteséggel eltemeté az ő atyját. Oh mely nagy keserőségbe marada ez gyengeséges szűz, ki mondhatja meg? kiki mind itélheti meg enenmagába, mert anyja es igen vén vala, és miképpen olvastatik ugyanazon irásban, kit Pelbárt atyánk szedegetett, kevés idő elmúlván, meghala az kerályné asszon es, azaz Katerinának ő anyja. Ó ajtatos lélek, láss imáran itt sírást, ohajtást és fahászkodást, holott egyettel egy[2])

---

[1]) Inneg, innet tova: ezentúl. [2]) Egyetlen egy.

szíz megmarada egy egész országban, elhagyván az ő keserőségét, mert sok volna ha mind megmondanók.

Katerina ez nemes szíz kezde országába országolni, és kezdé országát nagy belcseséggel birnia, és békeséggel tartani, úgy hogy mindenek csodálkoznak vala rajta; demaga nem csoda : kit az úristen igazgat, annak mindenek békeséggel és bőséggel vannak. És ez nemes szíz az ő anyjának halálának utánna győtete mellő[1]) nagy sietetességgel huszonnégy nemes tiszta szízeket, kiket mindenkoron vele valla[2]), és tizenkét vén tiszteletes asszonyokat. Ime nagy nemes tanóság az szízeknek, hogy szolgáljanak az vén asszonyoknak, és meg ne utálják őket az ő vénségekben : mert ime példa az ifeu[3]) leányoknak ez nemes szíz Katerina, mert nem heába gyejté[4]) eszve az vén asszonyokat, és az szízeket : és ezeknek kívele[5]) koronkínt kíszen tart vala száz fegy-

---

[1]) Mellő, mint elő : elé. [2]) Secum *habebat.* [3]) Cod.: yfew : ifiu. [4]) Gyöjté, gyüjté. [5]) Kivőle, kivüle.

vereseket ezeknek szolgáiktúl kivévén[1]), és komornokoktól és egyeb szolgáktól es, amint illeti vala kerályságnak udvarát tartani.

Ez szent síznek meghallottok eredetit, sziletését, és miképpen birá országát; de lássok meg imáran hogy miképpen lén keresztyénné, és miképpen lén uronk Jézusnak győrés[2]) jegyese. Mert ennél tebbet nem olvasonk, hogy uronk Jézusnak győrés jegyese volt volna, hannem csak ez szent Katerina, kit meghallonk idealá.

Atyjának halálának utánna hogy az országot birnája, történék hogy jeles okért kelleték ez Katerinának Alexandriának országából azaz enen országából kilépni avagy kimenni, olymint[3]) határt járnia. És mikoron menne az ő nagy seregével az erdé kezepett, úristennek szerzésébel[4]) elveszték az igaz útat, és edetoá[5]) kezdének búdosni az erdében és tévelegni. Tévelegvén és búdosván az erdében edestoan[5]), találának

---

[1]) Ezek szolgá*in* stb *kivül.* [2]) Győrő, győrü, gyűrű : gyűrűs jegyese. [3]) Mintha. [4]) Ből. [5]) Ma : ide s tova.

ezenkezben egy vén szent jámbort, ki lakozik vala ott az pusztában, és ez vén szent jámbor az ő cellája felett feltette vala uronk Jézusnak az ő feszületit. Ezt kediglen látván ez kerálynak-leánya Katerina, ki még pogán vala, monda enenmagába, avagy gondolá, avagy csak ő szivébe ezt mondá : Amint en látom, ez vén és én egy istent imádonk, és egy istent tisztelenk[1]), és egy istenenk vagyon. Monda szolgáinak ez Katerina : „Maradjatok meg ennen kível[2])“. Bé nem hagyá mennyiek az cellába ; vén[3]) az asszonyokba és az leányokba[4]) nehányat be vele, miképpen szokás az jó elkelcsieknek[5]). És mikoron bément volna ez vénnek az ő cellájába, találá őtet imádkozván. Ezen esmered meg az jó szerzetest, hogy ha gyakorta találod őtet imádkozván az ő cellájába. És hogy bement volna ez vénnek ő cellájába, kezdé őtet nagy erésen[6]) kilenbel-kilembel[7]) kérdezni és be-

---

[1]) Tisztelönk, tisztelünk. [2]) Innen kivül. [3]) Veve. [4]) ból. [5]) Erkölcsüeknek. [6]) Erősen. [7]) Különbül : különkülönfélekép.

széddel fogdosni, miképpen igen megszokkák némely nemes leányok ezt tenni confessoroknak. No imáran mikoron tele tudakoznék, hogy minemű istent tisztelne, és imádna : ezt hallván ez szent vén jámbor, monda őneki : „Az istent imádom és azt, ki mennyet és feldet és mindeneket teremtett.“ Ez vén, pusztába lakozandó, jámbor kezde ez szíz(nek) predikálani és szólni, hogy miképpen teremtette úristen ez velágot és az őbenne valókat, és egyebek kezett[1]) Ádámot és Évát hogy teremtette volna, és Paradicsomba őket béhelheztette volna, parancsolván őnekik, hogy ne ennének az megtillott[2]) gyemelcsbe. Toábbá mondá rivideden, hogy megszegték volna az parancsolatot, kit úristen hagyott vala őnekik, és ennekutánna nagy-sokat szóla őneki, hogy miképpen istennek emberré kellett lenni, és emberi nemzetet megváltani, és hogy egyebkippen mi nem idvezünhetnénk[3]) hannemha az isten emberré lenne, és miérettenk nagy kínt szenvedne, és úgy váltaná meg emberi

---

[1]) Között. [2]) Tiltott. [3]) Idvezülhetnénk.

nemzetet. Ezeket hogy hallá ez Katerina, simit[1]) nem gondola mind ezekkel miképpen pogán, hannem csak megmeveté mind ezeket, kiket monda ez vén őneki. Ezt látván az vén hogy megmevette volna, ez vénnek úristen íhlé az ő szivébe, hogy ő es kérdezkednék őtele valamit. Monda ez vén Katerinának : „Mire hogy ilyen nagy leány valván[2]), nem mentél házasságra, és hogy teneked nincsen urad avagy jegyessed?“ Ezt hallván a Katerina, megmondá ez vénnek hogy mit hagyott volna őneki az ő atyja halálának idein, és minemi testamentomot tett volna őneki halálának idein; kit mind megbeszéle ez vénnek mind igérel igére, miképpen meghallottok[3]) idefel, holott tett az ő atyja testamentomot. Monda ez vénnek ennekokáért : „Ha meg akarod tudni : en nem mentem sinkihez[4]), mert en nem találtam olyan szípet mint enmagam, sim[5]) nemest, sim belcset, sim marhával kazdagot, és siminemő hasonlatossággal, enhoz(jám) kípest.“ Ezt hall-

---

[1]) Semmit. [2]) Levén. [3]) Hallottuk. [4]) Senkihez. [5]) Sem.

ván ez vén, monda ez Katerinának : „Mit hányod veted, és mit kevélkedel ez világiakról? nem hallottál-e egy nagy felséges kerályat kinek vagyon egy fia, ki minden kerályoknak kerálya, és minden uraknak ura, és mindeneknek felette vagyon ez kerálynak ő fia : oly igen nagy-szép, hogy ime látod az napot — megmutatá neki a napot mondván : — E nap[1]), és az hód és mindenek velágot miá[2]) csodálkoznak az ő szépségén; és ez kerálynak ő fia oly igen nagy belcs, hogy mindeneket tud, mind elmultakat — ez nagy csoda — mind jelenvalókat és jevendéket; kinek az ő kazdagsági soha meg nem fogyatkoznak.“ Monda tovább ez pusztában lakozandó, Katerinának : „Ez kerálynak fia kediglen nem akar egyeb jegyest magának venni avagy választani, hannem csak ki mindaha[3]) tisztaságot akar tartani, és hogy mindenkoron tisztaságban ő jegyese megmaradjon. És ez kerálynak ő fiának anyja nemes szeplételen tiszta szíz,

---

[1]) A codexben nap*at*. [2]) Pelbártnál csak: cujus pulcritudinem sol, et luna, et *omnia* mirantur. [3]) Mindenha-

ennek az ő atyja soha asszonyállatot nem esmert.“ Ezeket hogy hallá az Katerina, meggerjede belel[1]) szivébe, és meggyujtá őtet szentlélek úristen ő szent malasztjának miatta; kezdé ez Katerina nagy buzgóságoson és nagy szent szeretettel kérdezni ez vén szent jámbort, hogy ki volna ez kerályfiú, kit őneki dicsérne, és holott lakoznék, és miképpen juthatna avagy mehetne őneki esmeretire? és térdre leesvén, kezdé az vént kérni, mondván ez igékkel: „Oh en tisztelende atyám és szeretetes uram! mondd meg ennekem, hogy ki lígyen ez kerályfiú, és holott lakozik, és miképpen mehessek en az ő esmeretire?“ És ismeg kezdé az vént kérni, nagy alázatossággal mondván: „Oh en szeretetes atyám és tisztelende uram! kérlek tegedet, hogy megmutassad ennekem az kerálynak ő fiát, kit ennekem dicsérél, mert hiszem hogy te láttad őtet, és esmered: annakokáért dicséred ennekem őtet.“ Kinek felele ez vén szent jombor[2]), és monda ez Katerinának: „Jóllehet hogy tudom

---

[1]) Belöl, belül. [2]) Jámbor.

és esmerem őtet, kit teneked en dicsértem, demaga en teneked őtet meg nem mutatom és meg nem mondom, hannem csak adom teneked az ő anyjának képét.“ És vala őneki egy táblácskája, kin vala megirván[1]) asszonyonk Máriának ő képpe, és az édességes Jézussé, és monda az vén ez szíz Katerinának : „Ime ez kis táblán irván adom teneked az ő szíz anyjának képét, és az ő édes fiának, mely táblát, kérlek o Katerina, igen megoltalmazjad és szeretettel megérizjed[2]). És ime eljüvende éjjel ajtatosságra szerezjed[3]) magadat, és ez kép elett[4]) térdre leesvén, imádjad ez szízet, és kérljed[5]) őtet nagy-ajtatoson, hogy megmutassa teneked az ő édes fiát, mert ez szűz igen kegyelmes és igen irgalmas, és ez kegyes szíz, tudjad bizonynyal, hogy meghallgat teged, mert az szizeket igen felette szereti.“ No azért neki adván ez táblát, kin vala irván asszonyonk sziz Máriának és az ő édes fiának Jézusnak képe, és ez szent

---

[1]) Festvén, festve. [2]) Őrizzed. [3]) Rendeljed. [4]) Mint : felett, megett : elött. [5]) Kéreljed : kérleljed.

vén megmutatá neki az útat, hova kell vala őneki mennie. Ezenkezben jevének egy faluba bé, holott leszállának. Estve kediglen levén, az házból, melyben vala, Katerina, mind kikildé[1]) szolgáit, és az leányokat, és az vén asszonyokat : csak őmaga marada az házban, és elejbe vevé az táblát, kit az vén neki adott vala, kin vala irván sziz Máriának ő képe, és elette letérdepelvén[2]), kezde nagyon ohajtani, fohászkodni és sírnyia, és sírásában ezt mondja vala : „Kérlek tegedet, en édes asszonyom, hogy megmutassad ennekem az te édes fiadat, kit ennekem az vén dicsére hogy igen szép : hogy láthassam meg en az ő szépségét.“ Mikoron mind étszaka[3]) ekképpen kenyeregne, és mind ezt kérnéje, még nem tudja vala sziz Máriának nevét, sem az Jézusnak. Mikoron mind étszaka ekképpen kenyergett volna, el hajnal fele elfárada, és megszenék[4]) az sírástól, és elszenderedék avagy elnyúgovék. És olymint[5]) álmába ez látást látá : hogy-

---

[1]) Küldé. [2]) A codexben hibásan : térde*l*pelvén. [3]) Egész éjtszaka. [4]) Szönék, szünék. [5]) Mintegy.

ha[1]) volna egy nagy szép virágos mezébe, és íme nagy távol láta eljevén egy nagynemes kiváltképpen tiszta szízet, ki tart vala az ő elében[2]) nagy szép mondhatatlan gyermeket, igaz olyan képiet[3]), minemű vala írván az kis táblán, kit adott vala az vén őneki, az ki elett elfáradott vala imádkozván. Hogy ekképpen az szíz Katerinához elkezelgetett[4]) volna, Katerina kediglen ez látást látván igen kevánja vala, hogy ez gyermeknek az ő szép és díszes orcályát[5]) meglátháthatnája[6]), ki ez szíznek elébe vala. De ez szép és díszes gyermek, mikoron őtet látta volna, elfordítá az ő orcáját őtele, és simiképpen őtet nem akará látnia, sét csak reája sem akara tekénteni, de háttal fordóla őhozjá. Ezt látván az ő szent anyja, monda az ő szép fiának, ki vala az ő elében: Látod-e, en édes szerete fiam Jézus, mely igen nagy kivánsággal és mely nagy szeretettel ez szíz leány Katerina kiván tegedet meglátni: kérlek, szerete fiam Jézus, te-

---

[1]) Mintha. [2]) Ölében. [3]) Képüet, képüt. [4]) Közelgetett. [5]) Orcáját. [6]) A codexben: latathathnya.

kénts reája. Felele az áldott Jézus az ő édességes anyjának, és ezt mondá őneki: „En szerete édes anyám, te jól tudod, hogy az mi szolgáló leáninknak[1]) es szebb[2]) leáni vannak ennél. És, miképpen láthatom en ezt? látd-e mely igen rút és szernő[3])? lám csak orcáját sim mosdotta meg; és látd-e mely nagy sok szeple[4]) vagyon az ő orcáján?“ Ez látást hogy látta volna Katerina, legottan elenészék eléle[5]), és hertelen felébredvén, nagy sietetességgel elerede az szállásról az vénhez, és mind megmondá ez látást őneki, amiképpen tertént vala az éjjel; és hogy látta volna ez látást hogy ottan elenészett volna őeléle: ezenkezbe míg oda juta ez Katerina az vénhez, ez vénnek kediglen úristennek angyela jelenék, és monda ez vénnek, hogy ez Katerinát, ki hozjája jevende vala, őtet megtanítaná az keresztyén[6]) hitre, és megkeresztelnéje. Ezt megmondván úrnak angyela, ez vén elél elenészék, és ez Katerina ezenkezben legottan

---

[1]) Cod.: zolgaloleaynk. [2]) Cod.: zeep. [3]) Szernyő, szörnyü. [4]) Szeplő. [5]) Előle. [6])Cod.: kerethznyen.

oda juta, és ez látást, kit látott vala ez Katerina, ez vénnek mind az módon megmondá, a miképpen látta vala az látásban: hogy szép effeu[1]) gyermek csak reája sem[2]) akart tekénteni, és őtet ingyen sem akarta látnia. Ez vén ezt hallván, monda ez Katerinának: „Hogyha te hiendesz istennek fiába, és ha megkeresztelkedendel, meglátod az kerálynak ő fiát, és az ő szent anyját Ezt hallván ez szíz Katerina, ezt mondá ez szent jámbornak: „En hiszem az istennek ő szent fiát, az áldott Jézus Krisztust, és valamire engemet tanítasz, en tisztelende atyám, mind megfogadom.“ Óh mindenható isten! íme az felséges kerályné leányának ő szentséges alázatossága, ez szent szíz hogy megalázá őmagát. Ez szent vén pusztába lakozandó legottan megkeresztelé őtet, és nagy szeretettel megtanítá őtet az keresztyén hitre, és monda őneki, hogy ismeg az szállásra menjen, holy annakelette imádkozott vala, és azonképpen imádkoznék az képnek elette, miképpen annakelette való éjjel.

---

[1]) Cod.: effew: iffiu. [2]) Cod.: nem. [2]) Cod.: nem.

Ez szíz leán hogy az vén ezt őneki mondotta volna, legottan kísz lén ez mondásra, és felfogadá, és felfogadván hogy megtenné ez dolgot.

No imáran ez szent atyátul bulcsót[1]) vivén, ismeg tére az ő szállására; ismeg úgyan tén, mint annakelette való éjjel. És mikoron imáran az imádság kezett elszenderedett volna, és álmában álmadoznék, álmába ilyen álmot láta mint annakelette kit látott vala, hogy hát nagygyal szépb[2]) virágos mezében volna hogynemmint annakelette kit látott vala, míg meg nem keresztelkedett[3]) volna, és íme nagy csodálatos dolgot: hát íme dicseséges szíz Mária asszon ő fiával egyetembe és mondhatatlan[4]) szent angyeloknak és szent szizeknek nagy dicseségével és fényességgel ismeg neki jelenék, és monda az dicseséges szíz Mária az ő drágalátos szent fiának, az áldott Jézus Krisztusnak: „Én szerete szent fiam, áldott Jézus Krisztus! látod-e miképpen ez Kate-

---

[1]) Bulcsút, búcsút. [2]) Szebb. [3]) Cod.: kerezkedeth. [4]) Cod.: monthathlathlan.

rina enged, és tartja az te parancsolatidat!“ És ismeg asszonyonk szíz Mária az ő édes fiának Jézusnak monda : „Kérlek tegedet, én szerete fiam Jézus, hogy vegyed ez Katerinát magadnak jegyesől!“ És legottan az áldott Jézus felele az ő szent anyjának, és monda őneki : „Si placet tibi mater mi, accipiam : Én tiszteletes és édességes anyám, hogyha ez teneked kedves és kelemetes, megtíszem, és ez Katerinát jegyesől víszem magamnak.“ Ezt hallván asszonyonk szíz Mária az szent fiátul, legottan szíz Mária az ő fiának az áldott Jézusnak az ő ujjából kivivé az győrét, és fogá az Katerinának az ő jobb kezét, és mi üdvezíte uronk Krisztussal ez Katerinának az ő ujjába tetete a győrét, és mihelt uronk Jézus magának jedzette volna ez Katerinát[1]), legottan uronk Jézus az ő szent anyjának az szent elébel[2]) avagy kebelébel az feldre leszálla, és magát mutatá és jelenté ez Katerinának az tivis[3]) koronába, miképpen őtet megkoronázták vala az zsidók, és megmu-

---

[1]) Cod. : Katerynanak. [2]) Öléből. [3]) Tövis.

tatá őneki az ő öt mély sebeit, és ennekutánna az ő drágalátos nemes szent vérét és egyeb kínját, és monda uronk Jézus ez Katerinának : „Oh en szerete leányom Katerina! íme jól látod minemű nagy ként en szenvedtem emberi nemzetért, és teéretted pogán valván[1]). No imáran annakokáért, ha akarsz enutánnam jőnied, hát kivess[2]) engemet, és vígyed[3]) az erekől való koronát.“ Ezt mondván uronk Jézus, ottan búcsót vén az Katerinátul, és az nagy angyeli íneklésben felmíne mennyországba. Oh imáran, ajtatos lélek, gondolhatod minemű nagy kesereségbe[4]) maradott legyen ez gyengeséges szűz az ő jegyesétől : no bátor ne volt volna uronk Jézus ez jegyes, bátor volt volna csak ez széles velágnak ő kerályának ő fia, még es nagy mondhatatlan kesereséggel vált volna őtele.

Tunc Katerina euigilans, hát íme ezenkezben hogy ez látásba elrejtett volna, felserkene avagy felébrede ez látásból, és hogy

---

[1]) Ki pogány valál. [2]) Kövess. [3]) Végyed. [4]) Keserőség, keserűsé

felserkent volna, őmagát megtekénté, és látá : hát íme egyik kezének ujjába vagyon egy igen szíp győre[1]) : ez győrét hogy meglátá, bételesedék az szent lélek úristen malasztjával, és kezdé úristent dicsérni, és nagy hálaadásokat adni. Ennekutánna haza térvén, kezdé az ő szolgáit és az ő szolgáló leánit az keresztyén hitre tanítani, és ennekfelette az ő jószágát kincsét szigényeknek osztogatni, és ez irgalmasságnak utánna kezdé magát imádságba foglalni és isteni elmélkedésbe, miképpen megtetszik idealá az ő mártiromságába.

Cum enim Maxencius Imperator, qui regnare cepit circa annos domini CCCX : Úrnak sziletésének utánna mikoron írnának háromszáz tíz esztendében, dicseséges szent Katerinának az ő mártiromságáról vigyek[2]) elé ez irásban hogy ez dicseséges szent Katerina minden szent szűzeknek ő seregekbe fínesben fínlik az ő kénszenvedésében[3]). Hogy kedig ez bizon legyen, ez megtetszik

---

[1]) Cod. : a betűk felcserélésével : gyerew, gyewre helyett. [2]) Vegyök, vegyük. [3]) Cod. : Kewn.

az ő mondhatatlan kénszenvedésébel[1]). Demaga minekelette elkezdenéjek[2]) magyerázni az ő mártiromságát, annakelette lássok meg, hogy micsoda ez jöge[3]) : mártir, mert igen gyakorta halljok az misébe, az imádságba, és az predikációba : mártir, mártir! Imár ez ige szintén magyer szóvá vált, azért ez ige : mártir, magyer szó-e? Reá feleltetik, hogy sim megyer[4]) szó, sim diák szó, hannem gereg szó, mert lám meghallók idefel, hogy gereg volt ez dicseséges szent Katerina : annakokáért gereg szó az mártir. Azért mikoron azt hallod az misébe, avagy imádságba, akar kedig predikációban, magyeról úgy értsed, hogy tanó, mert mikoron geregől mondatik : mártir, akoron diáki nyelven mondatik : testis, magyeról kediglen magyeráztatik : bizon tanónak. Annakokáért minden mártir tanóbizonságot tett, hogy uronk Jézus Krisztusnak az ő hitö igen bizon, és igen igaz, és mind egyeb secták és tévelgések mind bálván-

---

[1]) Cod. : Kewn. [2]) Elkezdenök. [3]) Cod. : yewghe : ige. [4]) Magyar.

imádások. Mind ebbel tetszik imáran, hogy nincsen ez keresztyén hitnek kívele idvesség, és annakokáért a mi hitenk bizon és igaz, mert mi hitenk mellett holtanak meg nagy-sok szentek, patriarkák, apostolok, mártiromok, confessorok, házasok, ezvegyek, szűzek. No azért ne menjenk igen messze a rígi szentekre, kik uronk Jézusnak születésének elette mind vallották a mi hitenket, demaga mastan vigyek[1]) ez dicseséges szent Katerina asszont elé : miképpen megbizonítá a mi hitenket, és meghala mellette, és mely nagy kínt szenvede. No imár, ajtatos lélek, ki imáran akarsz istennek kedvesse lenni, halljad meg, kérlek tegedet, ez dicseséges szent Katerinának ő vitézségét, állhatatosságát, és mind végig késálkodását[2]).

Így olvassok az ő legendájába, hogy imáran megmaradott volna az ő atyjátul és anyjátul, miképpen idefel meghallád, hogy országát nagy békeséggel és nagy-belesen birnája atyjának halálának utánna.

Ez idében kediglen országol vala Maxen-

---

[1]) Vegyök, vegyük. [2]) Tusakodását.

cius császár, és ez idébe hogy ez vala, írnak vala uronk Jézusnak az ő szileteésének utánna háromszáz tíz esztendébe; és imáran, óh ajtatos lélek, ha meg akarod tudnod hogy hány esztendeje vagyon hogy szent Katerinát megölték, és mártiromságot szenvedett, rivídeden reá feleltetik, hogy ezer két száz és kelenc esztendeje vagyon, hogy őtet megölték. Annakokáért térjenk az ő mártiromságára. Mikoron ez Maxencius császár nagy indulatot és háboruságot támasztott volna immeképpen[1]), hogy mind az kazdagokat és mind az szigényeket Alexandriába behivatta volna, hogy az bálványoknak áldoznának, és mely keresztyének nem akarnának az bálványoknak áldoznia, azokat nagy kilembkilemb kínokkal eletné meg. Ez iedében kedig hogy ez történék, ez dicseséges szent Katerina, Costos kerálynak ő leánya, tizennyolc esztendés vala, és az szabad tudományokba igen belcs vala; és mikoron az palotába edestoa járna és istenrel gondolkodnék, ki, maga[2])

---

[1]) Ime módon, oly módon, hogy . . . [2]) Ámbár.

egyéb heuságokat[1]) tehet vala, miképpen, mastan es szoktanak tenni az nemes asszonyok és leányok, jeleső l kik kazdagok és magokkal szabadok : demaga miért ez szent Katerina kazdagsággal és kincscsel teljes vala, azért nem hevolkodik[2]) vala, hannem istenrel gondolkodik vala, és istenbe erőskedik[3]) vala; és hogy ez zengést hallá és kilemb-kilemb lelkeseknek[4]) és baromnak ő revásokat és az ínekléknek zengésecket az-az trombetaszót, sípolást, hegedélést, dobverést és ezhez hasonlatost : legottan elbocsátá egyik kivetét[5]) avagy szolgáját, hogy megtudnája, hogy mi volna ez zendőlés és ez hír? Mikoron elment volna az ő szolgája, és megtudta volna, hogy mi dolog volna ez, megmondá ez szent Katerinának az ő szolgája, és hogy megtudta volna ez szent Katerina ez dolgot, legottan felkele, vivén avagy választván ővele níhány szolgákat és szolgálóleányokat. Hogy kieredett volna há-

---

[1]) Hiuságokat. [2]) Hivságoskodik. [3]) Cod. betücserével : ewreskedik. [4]) Állatoknak (animalia.) [5]) Követét.

zából, megjegyzé[1]) magát szent keresztnek ő jegyével, mondván : „Názárethbeli Jézus, zsidóknak kerálya, lígy envelem ez úttal, és segejts engemet!“ És hogy ez édességes névvel megeresejltette[2]) volna magát, ottan oda mene, holott ez császár az áldozatot teteti vala, és látván otthelyen az sokaságot, hát nagy sok keresztyének haláltul való fíltekbe megtagadják az keresztyén hitet, és fíltekben áldoznak az bálván isteneknek. Ezt hogy látta volna ez dicseséges szent Katerina, ezen ő szivének bánatjának miatta megsebhevék[3]) és megkeseredék, és az császárnak eleibe lépék, és elette megálla, és monda az császárnak : „O császár, az te uraságodnak ő nagy méltósága, sét még ennek felette az okosságnak az ő úta avagy járássa engemet úgy intnek vala, és mutatják vala, hogy én teneked keszennék, és úgy hogyha az mennyeknek és feldnek teremtéjét és emberi nemzetnek megváltóját es-

---

[1]) Cod. betücserével : yezgye. [2]) Erősültette, azaz erősítette az úl ül-es közép igékből a régiek szerettek cselekvőt képezni. [3]) Sebheszik igének félmúltja.

mernéd, és az idegen bálván istenektől magadat elvonnál.“ És állván az egyháznak ajtaja előtt, kilembkilemb igaz beszédeknek miatta, példa szerént, hasonlatosság szerént és lelki értelm szerént, igen széppen és bölcsen sokat vetekedék az császárral. Ennekutánna közbeszédre térvén, monda ez szent Katerina a császárnak: „Ezeket teneked úgy mondottam mint bölcsnek: mire azért, császár! hogy mastan hejába ide győjtetted az sokaságot ez bálványoknak hejtságát imádni?“ Toább monda ez szent Katerina: „Nyavolás császár! csodálkodol ez templomon, kit mestereknek ő kezek csinált, csodálkodol ez drága eltezeten[1]), kik úgyan lesznek mint az por az szél előtt[2]); de, jó császár, csodálkozjál inkább az mennyen és felden, tengeren és mindazokon kik benne vannak. Toábbá csodáljad az égnek ő szépségét, napot, holdat és az csillagokat, és, jó császár, csodáljad az ő szolgálatokat, miképpen ez velágnak kezdetitől fogva mind

---

[1]) Öltözeten. [2]) Cod. betücserével: ewleth (elewth helyett).

végezetig éjjel és nappal futnak napesetre[1]), és megtérnek naptámadatra[2]), és soha meg nem fáradnak. No, jó császár, mikoron mind ezeket eszedbe veszed, kérdjed és tanold meg, hogy ki legyen mind ezeknél hatalmasb, és ha azt az ő ajándokának miatta megértended, és ha őhozjá hasonlatost nem lelhetsz, tahát őtet imádjad, őtet dicsőítsed[3]): mert, tudjad császár, hogy ő az isteneknek istene, és uralkodóknak ura!" És ennekutánna nagy sokat szóla neki uronk Jézusról, hogy emberré lett miérettönk, és hogy megtesteselt[4]) volna, és hogy fiu istennek testeseléséret és sziletéséről belcsen sokat vetekedett volna; az császár elcsodálkozván, nem felelhete őneki. Annakutánna őmagához térvén, monda ez szent Katerinának: „Hagyj el mast : hadd vígezjek[5]) el az isteneknek áldozatit, és ennekutánna neked feleleteket adonk." Parancsolá szolgáinak, hogy bevinnék[6]) őtet az palotába, és hogy nagy sze-

---

[1]) Napnyugotra. [2]) Napkeletre. [3]) Cod. dych'ewchyed (az i v. y kifelejtésével). [4]) Megtestesölt, testesült. [5]) Végezzük. [6]) A cod.: venneek áll.

relmmel megériznéjek, igen nagyon elcsodálkozván az ő nagy belcseségén és testének szépségén[1]). És hogy elvígezte volna az áldozatot, jeve az palotába, holott vala szent Katerina, és monda neki a császár : „Jó leány, hallók te ékes beszédidet, és csodálkozánk az te belcseségeden : demiért az isteneknek áldozatjában valánk foglalatosok, azért teljeséggel meg nem értettök az te beszédidet. Mastan kedig mind eleitől fogva akarjok megtudni a te nemzetségedet.“ Ezeket hallván, felele szent Katerina asszon és monda : „Megvagyon irván : tenenmagad se dicsérjed, se olcsárljad magadat, mert ezt a hejtok tíszik, kiket az heu dicseség bolygat avagy bánt; demaga en megvallom az en nemzetségemet, nem magam hányásának okáért, hannem alázatosságnak szerelmeért. En vagyok Katerina, Costos kerálynak egyetlen egy leánya, ki jóllehet hogy bársonba nevekedtem és szabad tudományokba belcsen tanejtattam, de-

---

[1]) A codexben hibásan : belchyeseghe*t* es . . zepseghe*th*.

maga mind ezeket en megutálám, és az úr Krisztus Jézushoz folyamtam; az istenek kedeg, kiket te imádsz, sem teged, sem egyebeket nem segélhetnek. Oh azért, bódogtalan császár, és mind bódogtalanok azok és nyavalyások, kik ezféle bálványokat imádják. Oka imez, császár, mert ha szükségbe hívják őket, jelen nem vannak, háboruságba nem segélhetnek, veszedelmekbe nem oltalmaznak.“ Monda a császár : „Ha úgy vagyon miképpen te mondod, hát mind ez velág téveleg, és csak tenenmagad mondasz igazat : maga[1]) mindennemő beszéd két avagy három tanó szájában erősejtetik. No azért ha te még angyal volnál es, és ha mennyei erő : még és sinkinek nem kellene teneked hinni, nagygyal inkább holott egy gyarló leánzó vagy.“ Monda szent Katerina : „Kérlek tegedet, ó császár, hogy ne hagyjad magadat az harragnak meggyőzni avagy megbírni, mert belcs embernek ő szivébe nem kell haragosnak lenni, mert, így mond versterlejtő[2]) mester : Te ha okosság-

---

[1]) Ámbár. [2]) Versszerző.

gal birod magadat, hát kerál vagy: ha testeddel, hát szolga vagy.“ Monda a császár: „A miképpen látom, degletes[1]) csalárdságnak miatta[2]) meg akarsz minket ketelezni, mikoron az régi belcseknek ő példája szerént akarod te beszédedet hozjá nyójtani.“ Látván az császár hogy az ő belcseségének nem állhatna ellene, parancsolá titkon leveleknek miatta, hogy Alexandriába valamene belcs volna, sietetest[3]) oda jőnének, nagy ajándokot veendők, hogyha egy beszédterlejte szűzet meggyőzhetnének.

No azért hozattatának kilembkilemb tartományokból ötven belcsek, kik minden halandó lelkeseket azaz embereket ez világi belcseségekbe felőlmúlnak vala. Kérdezkednek vala ez dottorok, hogy miért hozattattanak volna enne messze feldről; és ez császár így felele nekiek: „Vagyon minálonk néminemi leán, ki az ő mondhatatlan elméjével és belcseségével minden tudós népeket meggyaláz, és úgy mond, hogy az mi istenink mind erdegek; kit ha meggyőzhe-

---

[1]) Dögleletes. [2]) Általa. [3]) Mint: örömest: sietve.

tendetek, nagy tisztességel mentek haza. Egyik őkezőlek[1]) felfualkodván h(eit)képpen ezt mondá : „Oh császárnak ő nagy tanácsa, hogy egy leánnak ő vetekedésére ez velágnak az ő belcseit ilyen messze feldről béhivassa! holott minekönk csak egy tanejtványonk es igen kinnyen[2]) meggyalázhatta volna.“ Monda az császár : „Megtehettem volna en es, hogy készerejtettem volna erével őtet az isteneknek áldoznia; demaga en így itélem jobbnak lenni, hogy ti vetekedésteknek miatta gyaláztassék meg.“ Mondának az belcsek : „No hozattassék elő az kontos[3]) és gonosz kevély leján, hogy az ő vakmereségének miatta meggyőztvén, megesmerje hogy még ő soha belcseket nem látott volt. De mikoron ez dicseséges szűz szent Katerina megtudta volna az vetekedést, kit teendő vala, mindenestől fogva mendenható úristennek ajánlá magát, és íme legottan úrnak angyala ott állapék, és megvigasztalá őtet, és bátorítván inté őtet, hogy

---

[1]) A cod. betücserével: kewzelek. Lejebb csakugyan kezewl. [2]) Könnyen. [3]) Kontató, konok?

állhatatos lenne, mondván őneki, hogy nem csak meg nem győztetnék őtőlek, hannem annakfelette őket megfordejtván, mind az mártiromságnak pálmájára köldenéje. Hogy azért előhozattatott volna az nagy belcsek, dottorok eleibe, monda császárnak ez dicseséges szűz szent Katerina : „Császár no minemő itélettel állatsz ötven belcseket egy[1]) leján ellen, igérvén őnekik az gyézedelmért nagy-sok ajándokot; engem kedeg kíszerejtesz viaskodni minden jutalmnak reménsége nekel[2]). No demaga azért kész vagyok reája, és legyen az en jutalmam en uram áldott Jézus Krisztus, ki az őérette kísálkodóknak reménsége és koronája.“ Hogy kedeg ez belcsek hallák Jézusnak nevét, és mondanájak ezt lehetetlen dolognak lenni hogy isten emberré legyen, és hogy kínt szenvedjen : monda szent Katerina : „Ezt még az pogán belcsek es megmondották, mert Plátó es így szólt egy kerekdid és megrividőlt istenről, Sybilla kedeg úgy mond : Bódog az isten, ki figg az magas

---

[1]) Cod. : en. [2]) Neköl, nekül : nélkül.

fán". Mikoron az szűz nagy belcsen vetekednéjek, és őket nyilván való okosságokkal meggyaláznája, az nagy belcsek elcsodálkozának, nem tudván mit szólni olyanok lének mint némák. A császár ezt kedeglen látván, nagy haragosságnak tüzével betelék, és kezdé őket feddeni, hogy egy lejántúl ilyen rúton meggyéztettenek volna. Monda egy az mesterek kezől: „Tudjad, császár, hogy ezkorig senki mielőnkbe nem állatott[1]), ki legottan meg nem győztettetett volna; de ez leján, kibe istennek ő lelkö[2]) szól, oly igen nagyon elcsodálkoztat minket, hogy őellene avagy semmit nem tudonk felelni, avagy valamit mondani. Azért, császár, ím állhatatoson valljok, hogy ha bizomb beszédet avagy esmeretet nem tészsz az istenekről, kiket ezkorig hittenk és szolgáltonk, ime mind Krisztus Jézushoz térönk, kit ez szűz leján vall és hiszen."

Ezt hallván az császár, ez az kegyetlen fejedelm, nagyon meggyaponék[3]), és sietete-

---

[1]) A codexben világos hibával: my el*ew*kbe nem allapatot. [2]) Cod.: lelkew. [3]) Az arany Leg. e helyt: furore succensus, Temesvári Pelbárt: furore repletus.

sen parancsolá, hogy rakattatnának nagy tizet az piacon, és hogy mind az tízbe behánnájak őket, és hogy megígetnéjek[1]) az város kezepett. De ez bódog szíz szent Katerina őket nagyon bátorejtja vala, és állhatatossá tevé az mártiromságra, és ez dottorok mikoron kedeg félnének, hogy az keresztségnekől kimúlának, felele ez bódog szűz nekik és monda : „Ne féljetek, jó dottorok, hannem lígyetek bátorok, mert az ti véretek hullása leszen nektek mind keresztség, mind korona.“ Ennekutánna megerősejték magokat, és szent keresztnek jegyével megjedzék magokat, és az tízbe vettetvén, úgy adák meg úrnak az ő lelkeköt, hogy nem bántaték meg valamiképpen az tűztől sem hajok szála, sem ruhájok. Ezt látván az keresztyének, nagyon dicsérék az úristent az ő szűzébe és ő szentibe, ki ekíppen megoltalmazja azokat, kik őbenne bíznak, és ennekutánna az keresztyének vívék az dottorokat és nagy tisztességvel eltemeték őket.

---

[1]) A cod.: yghetteyek.

És hogy eltemették volna őket, elejbe hozatá ez kegyetlen fejedelm szent Katerinát, és eképpen kezde hizelkedni és szólni ez szűznek mondván : „Oh nemes és gyenyerőséges szűz! kérlek tegedet, hogy kenyerőlj az te ifjúságodon, és kerálné asszon után az en palotámba másodnak hivattatol, és az te képedet, kit az város közepett felfaragtatok, úgyan imádtatom, mint istent.“ Ezt hallván ez dicseséges szűz, monda az császárnak : „Szenjél meg, és szégyönelj[1]) még olyakat szólni, kiket szeplő még csak gondolni es; mert en magamat adtam áldott Jézus Krisztusnak jegyesől : ő az en dicseségem, ő en szeretém, ő en édességem és szerelmem; az ő szerelmétől engemet sem hizelkedések, sem kínok meg nem vonhatnak.“ Ezt hallván az császár, legottan megtelék haraggal, és parancsolá, hogy őtet mezejtelen vas ostorokkal igen vernéjek, és az temlecbe tizenkét napig kínzanájak ehvel és szomehsággal.

Ezenkezbe terténék az császárnak némi-

---

[1]) Cod. : zeghyewnelel.

nemő jeles dologért az országból kimennie, és az kerályné asszon Katerinához való nagy szerelmébel az vitézeknek fejedelmével Porphyriussal éfelin az temlecbe bémene, és látá az temlecet mondhatatlan világosságával fénleni, és szent angyalokat kendőzvén[1]) az szűz szent Katerinának ő sebeit. És hogy hozjája bemene ez kerálné asszon, és hogy vele beszélett és nyájaskodott volna, keves beszédnek utánna elkezdvén azért szent Katerina, az mennyei vigaságokat predikállá őneki nagy édességessen nagy sokáig, és őtet az hitre térejtvén avagy fordejtván, megmondá[2]) neki, hogy ő es mártiromságnak koronáját vevende[3]) volna. Ezenképpen mind éfelig nyójták beszédeket. Hogy mind ezeket hallotta volna Porphyrius, ki vala az császárnak fű titkosa és kétszáz vitézeknek elettök-járója, legottan az szűznek ő lábához esék, és kétszáz vitézzel az hitöt felvevé; és onnan elmenének. Miért kedeg az fejedelm parancsolta vala őtet tizenkét na-

---

[1]) Kenegetvén. [2]) Cod. hibásan : megh mond. [3]) Veende, veendő.

pig étel nélköl lenni, ez napokba kedeg uronk Jézus Krisztus fejér galambnak miatta mennyei étekkel élteté őtet, ennekutánna idvezejténk Jézus Krisztus angyaloknak és szűzeknek sokaságával neki megjelenék, mondván neki : „Esmerjed meg, jó leányom Katerina, az te teremtédet és üdvezejtédet, kinek ő nevejért erős[1]) és nagy kemén viaskodásokat felvél[2]). No azért, en szerető lejányom Katerina, állhatatos légy, mert en veled vagyok.

És ezenkezbe az császár haza jeve, és ez szűz szent Katerinát elejbe hozatá, és látá őtet : hát nagygyal fényesb és szebb, hogynemmint annakelette : kit ő úgy vél vala hogy enne éhségnek és szomehságnak miatta igen meggyötrettetett volna. Alítá kedeglen, hogy valaki őtet titkon élette[3]) volna, és nagyon megharagvék, és igen kezdé gyötreni avagy gyetretni az temlecőrzéket. Ezt látván ez szűz szent Katerina, monda az császárnak : „Nyavalyás császár, ne alíhad[4])

---

[1]) Cod. : ewres, betücserével. [2]) Felvevél. [3]) Éltette. Alabb „elteteth“ áll. [4]) Alítsad : véljed.

azt, hogy en embertől eledelt vettem volna : nem vettem, hannem az áldott Jézus Krisztus engem angyalának miatta éltetett.“ Monda ez császár ez szűznek : „Kérlek tegedet, jó Katerina, hogy az mire en intlek tegedet, hogy vegyed jól eszedbe, és szegezjed szivedbe, és ne akarj minekönk kétséges beszédeket felelni. Mert nem akaronk teged úgy bírni mint szolgáló lejánt, hannem miképpen hatalmas kerálné asszon, ki szépségének miatta választatott, en országomba uralkodol Monda az szűz : „Kérlek teged, jó császár, hogy vedd te es jól eszedbe és tervénbeli vetekedés szerént igaz itéletnek miatta elvégezvén, mondjad meg ennekem : kit kelljen inkább választanom : a hatalmast-e, öreköt és dicseségest[1]) valót-e, és igen szépet ; avagy kedeglen, jó császár, erőtelent válaszjam-e, avagy a halandót, nemtelent-e, avagy az rútat, avagy éktelent, mint igaz te császár ?“ Ezt hallván a császár, igen megharagvék ezen, és monda : „Íme kettő[2])

---

[1]) Dicsőségesen valót [2]) Cod. : betücserével : kewthe.

közöl egyet válaszj : avagy áldozjál az isteneknek hogy élj, avagy kelembkölemb kínokat végy fel hogy elveszsz.“ Monda ez dicseséges szűz szent Katerina az császárnak : „No császár, valaminemő gyötrelmeket gondolhatsz, igaz olyanokat hozass elé, és kérlek tegedet hogy el ne halogassad, mert en testemmel és véremmel en édességes istenemnek, az áldott Jézus Krisztusnak akarok áldozni, miképpen ő áldozék enenmagával enérettem atya úristennek : mert ő az en istenem, szeretőm, őrzőm, és egyetlen egy jegyesem.“ Ezt hallván az császár, annál inkább elkeseredék. Ezt látván néminemő tiszttartója, elejbe járola ez megszélhödt fejedelmnek, és imerre[1]) tanácsozá, hogy harmadnapig négy kereket csinálnának, és mind környel[2]) befíznéjek éles bortvákkal és vas szegekkel, hogy az szűzet ilyen röttenetes kínnak miatta szaggatnájak el, és az egyeb keresztyéneket ez ilyen kegyetlen halálnak példájával megröttentenéjek. No az-

---

[1]) Imezre. [2]) Környül.

ért megszerzék úgy, hogy az két kerek egyetembe felforogván metélnéjek, az kettei kedeg esmeg visszon alá forogván szaggatnájak az ő szent testét. Ezt látván ez bódog szűz szent Katerina, legottan úrhoz folyamék, és imádságot tén, hogy az ő nevének dicséretire és az kernyölálló népnek megfordulására[1]) az kínnak ő álgyóját[2]) elternéje. És ime legottan úrnak angyala nagy hertelenséggel elteré az négy kerekeket, és íme nagy csodálatos dolog : ez szűznek imádságának miatta ez négy kereket úristennek angyala mind elteré, és az foltjával[3]) négy ezer pogánt öle meg[4]). Ez csodát hogy látá az kerálné asszon az palotából, ki feljől nízi vala e dolgot, avagy ez csodát[5]), ki mind akorig az keresztyénséget eltitkolta vala, legottan alászálla az palotából, és az császárnak elejbe mene, és az császárt ezféle kegyetlenségéről nagy-keményen meg-

---

[1]) Megtérésére. [2]) A tormentum szószerinti fordiditása, kínpad, vagy az aggrégi „eszterü" helyett. [3]) Darabjával. [4]) Cod. betücserével : elew ewle helyett. [5]) Cod. : ch'oldath.

feddé, és megrongálá.[1]) Ezt hallván az császár, igen megharagvék, és monda az kerályné asszonnak, hogy igen hamar áldoznék az isteneknek. Ez császárné kedeglen nem akara áldozni az bálványoknak, és monda nagy felszóval : „Áldozom en az áldott Jézus Krisztusnak, kit az Katerina predikál és hirdet.“ Ezt látván az császár, hogy az ő felesége állhatatos volna az keresztyén hitbe, és hogy nem akarna áldozni : parancsolá szolgáinak, hogy őneki emlejét mellyébel kivonnájak és elszaggatnájak, és ennekutánna nyakát elvágnájak. Ki mikoron az mártiromságra vitetnék, térdre leesvén szent Katerinának elette, és kéré őtet, hogy érette istent imádná. Szent Katerina felele őneki és monda : „Ne félj istentől szerettetett királné asszon, mert ez mai napon ez elmulandó országért adattatik teneked váltság szerént örek ország, és ez hitván halandó jegyesért halhatatlant nyersz.“ És ezt hallván az kerálné asszon, állhatatos lén, és az kínzókat onszolja, és kéri vala, hogy ne

---

[1]) Így a cod., hihetőleg *dorgálá* helyett.

késlelnéjek az császárnak parancsolatját. Az kínzók kedeg őtet az város kivől vivék, és az ő emlejét vas vesszével avagy gerebennel szaggatván és kivonván, annakutánna neki nyakát vágák, és eképpen vivé[1]) mennyországnak bódogságát. Porphyrius kedeglen elragadá az ő testét, és nagy tisztességgel eltemeté. Másod napon hogy keresnéjek az kerálné asszon testét, és nagy sokakat kínzanának érette, Porphyrius nagy felszóval kezde ivelteni és kajátani mondván: „En vagyok, en vagyok, ki eltemettem istennek szolgáló lejányát; és en es Krisztus Jézusnak az ő hitét felvettem, kit hirdet és predikál a Katerina.“ Ezt hallván ez Maxencius császár, legottan megbolondúla, és rettenetes kajátást és ordejtást kezde tenni, és kibocsátván az ő szovát, igyen ivölte: „Oh en bódogtalan, oh en nagy-nyavalyás voltom! íme az Porphyrius, ki en lelkemnek egyetlen egy őrzője vala, és minden titkomnak titkolója, és minden mukámnak[2]) vigasztalatja: íme ez es megcsalatkozott, hogy

---

[1]) Vevé. [2]) Munkámnak.

ezt kajátaná, és iventené[1]) az vitézeknek!“ Ezt hallván az vitézek, legottan mind felkajátának nagy felszóval mondván : „Mi es mi es mind keresztyének vagyonk, és azon istent valljok, kit az Katerina hirdet, és mind főenkínt[2]) egyetembe az Krisztus Jézusért kíszek vagyonk meghalni! „Ezt hallván az császár, annál inkább megdöhevék[3]) és megharagvék, és parancsolá, hogy mind nyakokat vágnájak, és testeket az ebeknek hánnájak. És ezenképpen mind megöleté az két száz vitézeket Porphyriussal egyetembe. Ó ti mind házasok, oh ezvegyek, oh lejányok és szűzek, nemesek és nemtelenek! vigyétek[4]) igen jól eszetekbe ez tizennyolc esztendei szűznek ő viaskodását, diadalmát és vitézségét; mert ha jól eszetekbe vettétek idefel megmagyarázott irásban, hogy ő vala királi nemzetbel, és igen szép vala, kazdag vala, magával szabad vala, úgy élhöt vala miképpen ő akarja vala: demaga mind kazdagságát, szépségét, szabad

---

[1]) Iveltené. [2]) Fejenként. A cod : fewenthkynth.
[3]) A dóheszik, dühöszik ige félmultja. [4]) Vegyétek.

akaratját megtagadá és megutálá az áldott Jézusért, és kísz lén az kilembkilemb kínokra és szernyő halálra, kit mastani idében nem tennének ez világi szűzek.

No egyebeket elhagyván, hogy megeleté az vitézeket, ennekutánna az császár elejbe hivattatta szent Katerinát, és monda őneki: „No jó Katerina, jóllehet hogy erdögi tudományoddal királné asszont megelettetéd envelem, és nagy-sok szolgáimat, demaga ha eszedbe vészed magadat, és ha megtérendesz az Krisztusnak hitérel, az en palotámba legelső lészsz, azaz császárné asszon leszösz. Azért ma avagy áldozjál az isteneknek, avagy fejedet elveszted.“ Felele szent Katerina, és monda az császárnak: „Valamit gondoltál, mind elvígezjed, jó császár. Íme meglátod hogy kész vagyok en áldott uram Jézus Krisztusért mindent elszenvednem!“ Ezt hallván az császár, legottan reá adá azért az szentenciát, parancsolván hogy nyakát vágnájak.

Mikoron az halálnak helére vitték volna, felemelé ő szent szemeit mennyországba, és imeképpen imádkozék: Ó hivők-

nek reménsége és idvessége, ó szűzeknek ékessége és dicsesége, Jézus Krisztus jó kerály! És kérést kére[1]), toább mondván: „Kérlek tegedet, en édességes istenem, áldott Jézus, hogy valaki en kínomról emlekezetet tejend akar halálakoron, akar egyeb szükségében: hogyha engemet hivand, hát ő te segedelmednek mielkedetét megnyerje.“ Ezt elvígezvén, legottan szózat lén hozjá, mondván: „Jőj el en szerete jegyesem Katerina, ime teneked mennyeknek kapuja nyilván vagyon, és mind azoknak, kik te kínszenvedésedről emlekeznek, kiváltképpen való segedelmet igérek nekiök mennyországból.“ És ennekutánna hogy elvágták volna nyakát, az ő testéből az vér helébe tej folya ki. Istennek kedeg angyali az ő testét vevén az helről, többé [2]) hogynemmint húsz napi menő feld vóna, Sinai hegyre vivék, és nagy tisztességgel eltemeték, kinek ő tetemiből szenetlen[3]) olaj jár ki, mely olaj minden betegeknek tagit megvigasztja.[4]) Az kínt

---

[1]) Cod. kerezthkere. [2]) Tovább. [3]) Szönetlen, szünetlen. [4]) Gyógyítja.

kedeg ez dicseséges szíz szent Katerina szenvedé pintek napon, harmad hórán, Maxencius császárnak alatta uronk Jézus Krisztusnak sziletésének utánna háromszáz és egy esztendőbe.

Olvastatik egy igen szép példa, hogy vala egy Rotomágombeli barát, ki Sinai hegyre felmene, és ott hét esztendeig szolgála szent Katerinának nagy ajtatossággal. És mikoron szenetleu kérnéje ez szent Katerinát ez barát, hogy valamit az ő testéből érdemlene; íme nagy csodálatos dolog! nagy hertelenségvel elszakada szent Katerinának egyik újja, kit az barát nagy eremmel és nagy vigassággal az ő klastromába vive.

ALEXANDRIAI

SZENT KATALIN

PRÓZAI

MÁSODIK LEGENDÁJA.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SEQUITUR LEGENDA FESTI.

Imáran úr Jézus Krisztusnak neve dicséretire es [1]) szíz leán szent Katerina asszonnak emleközetire lássok meg, mint lén sziletése, élete es halála ez halandó világon, mint krónikákban es egyeb régi irásokban találtatik. Mikoron telnék úr fiú sziletetnek utánna három száz esztendő, vala Alexandria országban egy nagy, hatalmas es kazdag pogán király, kinek Costus vala neve. De magzatja nem lészen vala. Annakokáért-és [2]) szenetlen való áldozatokat tészen vala az bálván isteneknek, de semit nem használ vala vele, mert az erdegök embert nem teremthetnek, sem lelköt. Vala kedég azon időben Gereg-

[1]) És. [2]) Is.

országban egy hatalmas természettudó bölcs doktor, kinek Alforabius vala neve. Hivatá hozjája azt az Costus király, es tudakozék meg rajta, ha ő volna-é oka, avagy az királné-asszon, hogy magtalanok volnának; ki, mikoron megismerte volna természetöket, megmondá, hogy nem természetnek fogyatkozásából volna, de isteni szörzésből [1]), annakokaért tanácsot ada neki, hogy áldozatokat tenne. Monda az : Tudjad, hogy gyakorta töttem, de semmi hasznát nem vettem. Monda neki az bölcs doktor : Jóllehet tebb isteneket tisztölönk, demaga okosság azt adja, hogy csak egy isten légyen. Aristoteles mestörés azt vallja, hogy egy fejedelemnek kell lenni, ki mindeneket bírjon. Tanácsot ada azért királnak az Alforabius doktor, hogy az egy istennek képét entetné [2]) meg tiszta aranyból, es őneki tenne áldozatot magzatnak lételeért. Mikoron azért az ötvesmestereknek aranyat adott volna az mesterek szerzésének [3]), egy nagy hatalmas király példát [4]),

---

[1]) Rendelésből. [2]) Öntetné. [3]) Alkotásának. [4]) Képet, formát.

es nevet adának neki, hogy isteneknek istene lenne; de az teremtő uristen más ábrázatra fordojtá [1]) az mestereknek szándékokat, es mikoron megentötték volna, láták : hát ime egy feszület. Elámélkodának rajta mindnyájan, es akarák hogy eltörjék, de az bölcs megtiltá őket, mondván : Miért az nagy istennek elyen ábráz [2]) kellett, maradjon azon. Mikoron az bálványok templomában vitték volna feltenni, ime ottan mind lehullának az bálván képök. Mikoron azért az feszöletnek áldozatot tett volna az Costus király, harmad való napon teröhben esik az királné-asszon, es egy igen szépségő leánmagzatot szile, kin nagy eremben levén az királság [3]), az bölcs doktornak tanácsából nevezé őtet az csoda léterről [4]), hogy az bálványok eltöretének, Katerinának, ki „közönséges bálványisteneknek romlásának" magyaráztatik. Kit mikoron feltartottanak volna tizenhárom esztendeeg, oly nagy bölcs lén ő nagy elmejének miatta [5]), hogy mind az hét természetről való tudomá-

---

[1]) Fordítá. [2]) Forma. [3]) Király (mint uraság= úr). Más emlékekben is így. [4]) Lételről. [5]) Általa.

nyokat [1]) megtanulá, es annéra elhatalmazék deáki bölcseségben, hogy az egész Geregorországbeli bölcseknek, sziz leán Katerina, mesterinek es gyengyeinek mondatik vala; es nagy sok országokból, városokból, kilembkilemb nagy urak es bölcs mesterek mennek vala Alexandriában sziz leán Katerinát látni es bölcseségét hallani. Mikoron azért Costus király, sziz leán Katerinának atyja, halárra kórult [2]) volna, eleiben hivatá ő szép leányát, es testamentom szerént imez két dolgot hagyá őneki: hogy míg élne, az megfeszűlt isteneknek-istenét imádná, tisztölné, es senkinek egyebnek ne áldoznék. Másodot, hogy házasságra egyebhöz senkihöz nem menne, hanem ki olyan nagy nemből volna, olyan kazdag, olyan szép, olyan bölcs, mint őmaga. Annakutánna országát-és neki hagyá, es kimúlék ez világból. Annakutána hamar való napon asszonyanyja-és kive [3]) múlék. Sziz leán Ka-

---

[1]) Az úgy nevezett hét szabad tudományok: septem artes liberales értetnek, u. m. a grammatika, rhetorika, dialektika, arithmetika, muzsika, geometria és astronomia. [2]) Betegült. [3]) Ki.

terina azért magának maradván, választa xxiiij szizeket, kik utánna járnának, xij jámbor asszonszilléket, száz fegyvereseket, egyeb udvarában való tiszttartóknál kil [1]) ő nagy hatalmas méltóságának udvarlására es őrizetire.

CAPITULUM SECUNDUM.

Történék egy napinapon, mondhatjok: inkább az megfeszölt úr Jézusnak Krisztusnak elvégezött akaratjának szörzéséből, ki gondot visel vala az ő szerelmes szolgáló leányára [2]), mint szileteséről, azonképpen járásáról-és. Sziz leán Katerina indúltaték kive Alexandriának es országának határára valami dologért, nagy sokságu sereggel, mint kerál leánya es asszon. Mikoron jutottanak volna egy nagy pusztában, réájok estvelödék, es eltéveszték az járt utat. Mikoron mindnyájan elboszúltanak [3]) volna rajta, kezdének az vitéz legények tétova futosni. Azonközben úr-

---

[1]) Tiszttartó*kon kivül* v. *túl.* [2]) Cod.: leányának.
[3]) Elbusúltanak?

istennek akaratjából találának egy vén szent remetét, cellájában imádkozván, kinek cellája fölött egy ércből szerzött [1]) feszöletkép vala feltevén. Mikoron azt látta volna sziz leán Katerina, monda ő magában : Bizonyával ez vén ember envelem egy istent imád. Belmenvén [2]) azért őhozjá, kezde őtőle nagy sok dolgokat kérdözni, mint olyan bölcs asszon; az szent vén jámbor kedég kezde őneki predikállani, miképpen emberi nemzet elveszeközött [3]) volna bínnek miatta, es miképpen az nagy isten emberi nemnek megváltságaért sziletött volna, es ként halált szenvedött volna. De sziz leán Katerina azzal semit nem gondol vala, mert még jóvoltát nem tudja vala mint pogán. Azonkezben úristen szivében ihlé [4]) az vén remetének, hogy megkérdené őtet, mi oka volna, hogy házasságra nem menne ? Megbeszéllé őneki az ő atyjának testamentomhagyását, hogy senkihöz ne menne, hanemha ki olyan nemes volna, kazdag, szép es bölcs. Monda őneki az jámbor

---

[1]) Alkotott. [2]) *Be* menvén, mint *fel*. [3]) Elveszett. [4]) Fuvallá, sugá.

vén : Ó nemes leán, mit hányod vetöd magadat te ez világi elmulandó jókban? Nem hallottad-é hirét egy nagy királ fiának, ki minden királnál es uraknál [1]) feljebb való, kinek szépségét nap, hold [2]) es minden teremtött állat csodálja, ki ol bölcs, hogy mind elmúltakat mind mostaniakat es jevendőket nilván tud es ismer, kinek kazdagsága soha meg nem fogyatkozik, ki egyeb jegyöst soha nem szeret, hanem ki mindenkoron szeplőtelen, kinek anyja sziz, kinek atyja asszonállatot nem ismer, es kinek koronkéd angyalok szolgálnak es udvarlnak. Azt hallván sziz leán Katerina, úristennek malasztja szivét megszállván, kezde nagy gerjedetességgel kérdözni, ki volna es miképpen az nemes királfiunak ismeretire juthatna? es kezdé az jámbor vén atyát nagy szeretettel szorgalmaztatni, hogy mint hamarabb [3]) őneki megjelentené. „Ime ez kisded irott táblán meg vagyon irván az sziznek képe es az ő fiának : kit ím teneked adok, es házadhoz vivén, ez jevendő éjjel essél térdre

---

[1]) Cod. : királnal es uraknak. [2]) Cod. : hol. [3]) Maiasan : minél hamarabb.

előtte, kérjed az ő édes sziz szilejét, hogy mutassa meg teneked az ő szerelmes fiát: miért nagy kegyelmes asszon, nilván meghallgat.“ Annakutánna igaz útra vivé őket. Es mikoron azon egy faluban jutottanak volna, szállának meg egy szálláson, es hozjá tartozókat [1]) mind szállásokra bocsátván, sziz leán Katerina étlen itlan [2]) titokházában belmenvén, nagy sirással kezde imádkozni es esedözni az sziz Máriának. Es mikoron elbágyadott volna, elszendörödék, es elyen [3]) álmat kezde látni. Hát olymint [4]) egy nagy szép mezőn járna, es távoldad egy mondhatatlan szép sziz asszon jőne eleibe, kinek fia ölében volna mindenképen hasonlatos, mint az táblában irván volna. Miko(ron) egybe közel jutottanak volna, kivánja vala sziz leán Katerina az sziz Mária fiának szinét látni, de ottan másfelé fordúl vala. Katerina esmeg oda kerülvén, ottan harmadfelé fordúl vala ő szilejének ölében. Monda az sziz Mária ő fiának: Látod-é, en édes szerelmes fiam, mel nagy

---

[1]) Itt a codexben még „kit“ áll, felesleg. [2]) Ét it, azaz étel ital nélkül. [3]) Ilyen. [4]) Mintha.

kivánatossággal gerjedez ez sziz leán Katerina tégödet látni. Felele az szép Jézus gyermek : Te tudod, szerelmes szilém, hogy az mi utánnunk járó sziz leányok-és sokkal szebbek ennél, es miképpen nézheti ez az en szinemet, ha látod mel szernyű es meg sem mosdott? Es elenyészének Katerinának előle.

(Itt a codex 666. lapja után két ívrétnyi levél hiányzik, a III. capitulummal s a negyediknek egy részével, mely a 671. lapon így folytattatik).

Annakutánna eleiben viteté Maxencius császár szent Katerina asszont, es monda : Ó nemes sziz leán, végy tanácsot magadnak, es engedj ennekem, es az királné-asszon után másod lészsz udvaromba, es az te képödet felfaragtatom, hogy mindenektől tisztöltessél. Felele az szent sziz, es monda : Szenjél, meg [1]) elyeneket, kit gonoszság csak gondolnia-és, mert en Krisztusnak adtam magamat jegyöső̈l. Azt hallván, vassas ostorokkal nagyon megvereté őtet, es egy nagy setét temlecbe rekeszteté , hogy éhel-és meghalna. Azon-

---

[1]) Szünjél meg.

közben Maxencius császár kinyomoték [1]) az vidékre valami dolgaért; ennen hazól [2]) kedég az császárné-asszon Alexandria, Porphyrius hadnagygyal menének Katerinát látni, es éffelikoron [3]) menének be hozjá az setét temlecben, es elteköntvén, láták : hát ime nagy fénesség vagyon az temlecben, es istennek szent angyali sebeit kenegetik. Elkezdvén azért sziz szent Katerina, nagy szép predikációt tén őnekik, es mind az császárné-asszont, mind Porphyrius hadnagyot két száz vitézökkel az szent hitre hajtá; tizenkettöd napig kedég emberi segedelemnél kil levén, uristennek angyali galamb képében mennyből Krisztus Jézusnak asztaláról hordnak vala éledelt őneki. Annakutánna ennenmaga és az áldott mennyei király, úr Jézus hozjája jevén, nagy sok mennyei angyalokkal es szizekkel vigasztalván őtet, es mondván : Ó en szerelmes jegyösöm, ismerjed meg imáran

---

[1]) Egy a régiségben gyakori, szabálytalan forma, mely, jelentésére nézve a nyomúl (péld. előnyomúl) igét közelíti meg, s legjobban talán a „siet"nek felel meg. V. ö. alább 270 l. 4. jegyz. [2]) Innen hazól. [3]) Éjfélkor.

nilván az te teremtédet, es légy bátor, légy állhatatus, mert en veled vagyok, es nem hadlak el téged. Sziz leán szent Katerina asszon azt hallván, leesék elette, es nagy édes kenyhullatással hálákat ada ő szent felségének [1]) rajta. Annakutánna haza térvén Maxencius császár, hagyá hogy eleiben vinnék Katerinát, es látván, elámélkodék szépségén; alojtván [2]) kedég, hogy valaki ételt italt adott volna őneki, kezdé kénoztatni, es veretni az temlectartókat. Monda sziz szent Katerina asszon: Krisztus Jézus éltetött engemet szent angyalának miatta. Monda esmeg őneki az császár: Avagy áldozjál az isteneknek, avagy kilembkilemb kénoknak miatta kell elveszned. Felele őneki: Kész vagyok mindent [3]) elszenvedni az en Krisztus istenemnek szerelmeért. Ottan azért nékiknek [4]) tanácsokból négy forgó kerekeket szereztete, es vass firészökkel beszegezteté, es élös borotvákkal megfízeté [5]), kik egymás ellen váltoslag [6]) fo-

---

[1]) Cod.: felsége*t*. [2]) Vélvén. [3]) Cod.: mindenre. [4]) Némelyeknek (*néki*, némely, némi). [5]) Megfüzeté. [6]) Váltva.

rognának, es annak miatta kénoztatná az keresztyéneket Katerinának szeme látására; ha kedég Katerina-és nem akarna áldozni, olyan nagy kénnal végeztetné kive ez világból. Azt látván szíz szent Katerina asszon, imádá az ő istenét, hogy az ő nagy szent nevének emleközetire es az köről álló népeknek megfordulásokra [1]) az nagy rettenetes veszedelmet [2]) törné el. Ottan azért istennek angyala mind izenkéd hányá [3]) es négy ezer pogán népeket öle meg vele. Azt látván az császárné asszon, azonnal Maxencius császár elében nyomoték [4]) es eréssen megfeddé őtet, hogy a keresztyéneket nyomorgatná, azt-és kijelentvén, mert [5]) ő-is keresztyén volna. Azt hallván Maxencius császár, nagyon megharagvék rajta, es hagyá, hogy az város kivűl kiszaggatnák őneki em-

---

[1]) Megtérésökre. [2]) Értetik a kinzó eszköz. [3]) Világosabban és teljesben adja e helyet a debreceni legenda (l. felj. a 250. lapon). „És ime legottan úrnak angyala nagy hertelenséggel *elteré az négy kerekeket*, és íme nagy csodálatos dolog : ez szüznek imádságának miatta ez négy kereket úristennek angyala mind elteré, *és az foltjával* (darabjával) négy ezer pogánt öle meg.“ [4]) Nyomúlt, sietett. [5]) Hogy.

leit, es annakutánna fejét vennék. Mikoron az nemes asszon azonképpen martiromságot szenvedett volna, Porphyrius vitéz eltemeté őtet. Hogy azt hallotta volna, mert Porphyrius vitéz-és elhajlott volna, ki fejének ótalma vala [1]), elvesze esze rajta, es kezde búskodni, hogy minden reménsége tőle eltávozott volna. Mondának az két száz vitézök, kik ott állnak vala : Tudjad, császár, hogy mi-és keresztyének vagyunk. Parancsolatot ada ki réájok, hogy Porphyriussal mind nyakokat vagdalnák. Annakutánna eleiben hozatá esmeg sziz szent Katerinát, es monda : Ó nemes leán ! vedd tanácsomat, es áldozjál, es te lészsz első az en házamba. De mikoron sziz leán szent Katerina ingyen hallani sem akarná, kiadá réá az halálnak sentenciáját, hogy kivinnék őtet, es nyakát vágnák. Mikoron kivitték volna, sok számtalan nép követi vala őtet, jelessen az szegén keresztyének nagy sirással, ohajtással. Szíz szent Katerina asszon nagy édes szivvel es kegyes lélekkel mint olyan nemes mennyei virágszál elyen imádságot

---

[1]) A testőrség hadnagya.

tén ő halálának idein ; Ó atya, mindenható uristen, hivéknek erek idvességök! Ó kegyelmes Jézus, szizeknek ékessége es dicsősége, kérlek tégödet, hogy valaki az en kénomról es halálomról emleközetöt teend, avagy ő halálának idein es egyeb szikségében őtet hívnája es benne vetné bizodalmát, te szent irgalmasságodnak hasznát végye. Ime mindeneknek hallására szózat jeve hozjá mennyből, mondván : Jőj el [1]) szép szeretőm, mert ime nitván vagyon téneked [2]) mennyországnak kapuja, es téhozjád [3]) ajojtozóknak minden segedelmet igérök. Annakutánna lehajtván az ő édes szizességes szép nyakát-es, az hóhér egy vágással elvevé fejét, es ő derekából vér helyött sziz téj származék. Es szent angyalok jevén, felvevék őneki testét, es onnan az herről [4]) húsz napi járó földön vivék az szent Sinai hegynek teteire nagy szép angyali énekléssel es isteni dicsérettel, es ott nagy szép angyali kéz miatt szerzött koporsóban helhöték nagy tisztösséggel, kinek szent

---

[1]) A codexben az *el* hibából kétszer áll. [2]) *Té*-neked és [3]) *Té*-hozjád, mint *té*-gedet. [4]) Helyről.

tetemeiből szent olaj származik szenetlen [1]), ki minden kórságokat megvigaszt [2]). Ime szerelmes atyámfiai! minemő véggel végeztetnek ki ez gyarló világból, kik uristennek szent országára es az mennyei nemes angyali életre vitetnek es számláltatnak.

ÖTÖD CAPITULUM.

Imáran lássok meg, minemő nagy hatalmas ótalom es irgalmas segedelem dicsőséges sziz szent asszon uristennek előtte azokhoz, kik az ő szent innepét illik [3]), kik ajojtatussággal [4]) őneki szolgálnak, es kik őbenne biznak. Jóllehet száma nincsen az ő bőséges kegyességeinek es irgalomtételeinek : demaga [5]) az sok közzől keveset vegyönk mastan hivéknek [6]) hallásokra. Elyennemő bizon példákat találunk es olvasunk róla régi irásokban es krónikákban.

Első példa. Vala Angliaországban, Cantuariának várasában, egy szegén egyegyő [7])

---

[1]) Szünetlen. [2]) Meggyógyít. [3]) Üllik. [4]) Ajtatossággal. [5]) Mindazáltal. [6]) Hivőknek. [7]) Együgyű.

tanuló déák, ki hallván szíz szent Katerina asszonnak szentséges voltát, nagy tisztösséggel szokta vala illeni az ő szent innepet, es ajojtatussággal szolgál vala őneki, es kéri vala ő szentségét imádságában, hogy nyerne malasztot őneki tanuságra, ki lenne istennek dicséretire, ez világi népeknek-és lelkök idvességére, es ennen magának-és elöve-mentére [1]). Azonközben méne tanuságherre [2]), es ime hamar való időben nagy bölcs deákká lén, es vétetek szentölt mesterségre. Hallván hirét az angliai király, adá neki fiát tanojtani. Mikoron egyszer meg akarta volna verni, kifutamék féltében az királnak fia, es ime az hédról az vízben esék, es belé hala. Azt látván az jámbor mester, felette megiede rajta, es leesvén imádságra, ajánlá mind az gyermeket, mind ő magát szíz szent Katerina asszonnak. Mikoron halászokat bocsáttak volna megkeresni, soha meg nem lélheték még az testét-és. Annakokaért fogák az mestert, es veték az temlecben. Az jámbor mester kedég nagy sirván imádkozik vala az temlecben

---

[1]) Előmenetelére. [2]) Tanodába.

síz szent Katerina asszonhoz; ime nagy csoda dolog, mikoron másod napon misét éneklenének az egyházban, ime az királ fia bejeve szép fejér imegben, kin mind körül aran bötökkel vala rajta megirván ez szent Dávid prófétának mondása : Adj elmét ennekem, hogy tanuljam meg az te parancsolatidat. Hallván azért azt az királ es kerálné asszon, alá futamának es nagy eremmel felvivék az ő fiokat, kit mikoron megkérdöztenek volna, megbeszéllé, miképpen síz szent Katerina asszon nagy édessen tartotta volna őtet az víz fenekén az ideiglen [1]), az ő mesterének imádsága miatt. Az királ azért nagy erembe lén rajta, es az jámbor mestert nagy méltóságus tisztösségre emelé fel. Es hallván ez csodát, nagy-sokan foglalák magokat síz szent Katerina asszonnak szolgálatjára, kinek, míg élének, az királ es királyné asszon mind hozjájok tartozókkal nagy tisztösséggel szolgálának, kiből megismertetik síz szent Katerina asszonnak segedelmes volta.

Másod példa. Vala egy időben egy kana-

---

[1]) Mind ez ideig.

nok szerzetbeli úr, ki életében felette gonosz vala, es sok uraságot bír vala telhetetlenséggel; demaga szíz szent Katerina asszonnak ajojtatussággal szokott vala szolgálni. Történék egy éjjel, hogy ez úrnak káplána látást láta álmában az ő ura felől; hát ugymint egy olyan visszáfont barátjával, ki koronkéd asztalán észik iszik vala, ez világi dolgokról nyájaskodván, vitetének mind ketten egy hatalmas birónak itéletire, kik mikoron halárra [1]) itéltettenek volna, akará az bíró hogy fejöket vennék. Azonközbe oda jutván szent Katerina asszon, essedözék azért, ki őhozjá ajojtatus vala, hogy halasztaná el az sentenciát esztendeeg, netalán megemendálná magát. Az más pap társának kedég, miért senki nem lén érte kenyergő, fejét vevék. Mikoron azért megvirradott volna, megbeszéllé az látást az jámbor káplán ő urának, es azonnal az más pap házához menvén, láták: hát hertelen halállal kive-múlt ez világból. Azt látván az kananok úr, megrettene rajta, es azonnal minden uraságait elosztá, es ennenmaga szerzet-

---

[1]) Halálra.

ben méne penitencia tartani [1]), es jól végezé el életét.

Harmad példa. Vala egy gonosz természet szerént élő asszonyállat, ki imáran húsz esztendeeg semi jót nem tett vala. De mikoron szent Katerina asszonnak innepe esztendenkéd elöve-jő vala, estit megbejtöli [2]) vala, napján az szent egyházhoz mégyen vala, es jóllehet töredelmességgel szent Katerina asszonnak bínéről kenyergést tészen vala, fogadván hogy megemendálná életét; de az jó szándék hamar elmúlván, esmeg azon gonoszságra adja vala ennenmagát. Mikoron azért imáran húsz esztendő beltölt [3]) volna, es jó szokása szerént sziz szent Katerina asszonnak képe előtt pityeregne, ime az nagy faragott kép fejére esék, es ottan meghala. Mikoron az sok nép azt látta volna, akarák hogy eltemessék, es ime ugyan elettök feltámada, es megbeszéllé az népek előtt, miképpen sziz szent Katerina asszon megmutatta volna őneki mind az gonoszoknak kárhozatjokat es kén-

---

[1]) Alanyeset tárgyeset helyett. [2]) Megbójtöli. [3]) Betölt.

jokat, mind az jóknak dicsőségöket es eremöket, es megnyerte volna őtet Krisztus királtul, hogy esmeg ezen testben jőne, es meggyónná bíneit, es penitenciát tartana. Es azonnal confessor atyát hivata, es minden bíneit meggyóná nagy sirással, töredelmességgel. Hihetjök hogy soha annakutánna halálusképpen nem vétközött, mert megkóstolta vala az más világnak sanyaruságát es isten itéletinek súlságát [1]). Ime, szerelmes atyámfiai, ha meggondolnók ez világon életönkben az erek veszedelemnek es dicsőségnek mivoltát, kinnyen [2]) megutálhatnók ez világot, mint azok, a kiknek uristen valamikoron megjelenti, kikből ismerhetjök, mert bizonyával hatalmas érdemő az dicsőséges sziz szent Katerina asszon, hogy még az kárhozatra méltókat-és megterejtheti [3]).

Negyed példa. Vala Mediolánnak várasában egy jámbor pispek, kinek Sabinus vala neve, ki asszonyunk szeplőtelen szíz Máriának utánna ez szentséges síz szent Katerina asszont nagy szeretettel es ajojtatussággal

---

[1]) Súlyosságát. [2]) Könnyen. [3]) Megtérítheti.

tisztöli vala, es minden szent szizeknél nagyobb érdeműnek predikálja vala lenni. Mikoron azért ez jámbor Sabinus pispek Theodorus apáturral es ugymint [1]) huszad magágával szolgástul ment volna Jeruzsálemben úrnak koporsója látogatni, annakutánna onnan felkelvén, eredének Sinai hegyre sziz szent Katerina testét meglátogatni. Miért írván vagyon, hogy az jók ez világon mindenkoron valami késértetöt szenvednek, hogy megbizonyúltassanak es tiredelmességnek utánna érdemek neveködjék: ez jámbor pispeknek-és hozjá tartozókkal azonképpen történék. Mert mikoron az zoltán királtul egy terek vajda, császárnak követe, haza térne nagy sereggel, elöl találá ez jámborokat, es szolgáit mind megölék, es az két jámborokat, pispeköt es az apáturat, megfogák, nyelvöket, filöket, orrokat, kezöket, lábokat mind elmetélék, es szömöket kitolyák [2]). Azonképpen vérben keverödvén es holtelevenyől [3]) hagyák őket,

---

[1]) Mintegy. [2]) Palócos lágyitással: tolák helyett. E szót különösen szerette e formában a régiség. [3]) Holt-elevenül, azaz tetszholtan.

mondván: Menjetök el imár az sziz koporsójához, lássok meg, mit használtok vele. Ó nagy véletlen veszél, es nagy nyomoruság! Amint lehete, oda vánszorgának, de ime az jámbor apátur azonnal kimúlék ez világból, az jámbor pispek kedég szivében es lelkében imádságot tén, mert szájával nem lehet vala, miért nyelve nem vala. Es íme éffelikor [1]) hogy volna, nagyon megindula mind az egész hegy; az török vajdát mind ő seregével oly nagy félelem ité, hogy mikoron futni akarnak, nem teheték szerit. Es ime oly nagy fénesség szállá meg az egész hegyet, hogy azt hinnék, mert [2]) nappal volna. Azonközben ime sziz szent Katerina test szerént kijeve az koporsóból, es az ő szerelmes szolgájának Sabinus pispeknek minden sebeit illetvén, megvigasztá őtet. Látván kedég az ő fénlő szépségét, nem állhatá meg, de ottan leesék. De ime két angyalok hozjá járulván, felemelék őtet, es monda őneki dicsőséges sziz asszon: Tudjad, en szeretőm, hogy úr Jézus, az en kegyelmes jegyösöm, mind tégödet,

---

[1]) Éjfélkor. [2]) Hogy.

mind egyebeket, kik engemet tisztölnek, az jevendő dicsőséges országban tisztöli érette őket. Demiért enérettem az te nyelvedet elvesztötted, ime az ennen nyelvemet adom téneked [1]) helyette, ki mind gereg tudománban, mind deáki szólásban felette bölcs, es valahova mégy, meg tudod beszélleni vele mint jártál. Azt-és tudjad, mert valakik téneked társaid voltanak, mind Ábrahámnak kebelében vannak. Mikoron kedég más napra verradand, es szent misét szolgálandasz, végy ki az olajban, ki az en testemből származik, es kenögesd meg az apáturnak minden sebeit vele, es ottan megvigaszik es feltámad mint annakelette. Annakutánna sziz szent Katerina asszon az jámbor pispeknek ennen gyérőjét adá, es egy aran bötével [2]) irt cartha-levelet, es annakutánna elenyészék előle, es nagy szép gyenyerüséges mennyei illatot hagya utánna. Az cartha-levelben kedég imez három rendszerént való versök valának aran bötével megírván :

---

[1]) Mint: tégedet. [2]) E szó is mind a három végzettel találtatik a középkorban, u. m.: Böte, bötö, bötü.

Sabine! he littere sunt inter me et te signa dileccionis perpetue.
Fecit tibi ingens meritum dolor, faciet tibi gaudium vehemens amor.
Ducem baptisabis, sanus ad propria remeabis.

kiknek bötű szerént való magyarsági ezenképpen vannak: „Ó Sabinus pispek! ez aran bötűk vannak enköztem es teközted erek szeretetnek jegyére. Tett téneked nagy érdemet az fájdalom, tészen téneked erőss örömet az szerelöm. Az fejedelmet megkeresztölöd, egészszen [1]) te házadhoz mégy.“ Es annakutánna tíz esztendő beltelvén, envelem lészsz erekkől erekké az erek dicsőségnek palotájában. Mikoron azért az szent pispek mind azokat látta hallotta volna, mind test szerént mind lélek szerént nagyon [2]) megvigasztaltaték, nagy édes hálákat ada rajta uristennek es dicsőséges sziz szent Katerina asszonnak. Másod napon azért az török vajda-és felméne az hegyre, es látván hogy az pispek egész volna, es szent misét szolgálna, felette elámélkodék rajta. Azt látván miképpen az

---

[1]) Egészségesen. [2]) Cod. hibásan: nagyo*b*.

jámbor apátur, ki megholt vala, feltámadott volna, nem lén továbbá mit mondani, de töredelmességre esék, es nagy sirással megbáná tött bínét, es mind hozjá tartozóval megkeresztölködék, es valami ereksége, jószága lén, mind eladá, es felét az ott lakozó jámbor fratereknek adá, felét kedég szegényeknek osztogatá: ennenmaga kedég szerzetségben [1]) őtözék [2]), es urunk Jézusnak, asszonyunk sziz Máriának es sziz szent Katerina asszonnak [3]), míg éle, ajojtatussággal szolgála, es annakutánna nagy jó életben múlék kive. Az jámbor apátur-és haza méne conventéhöz, es megbeszéllé mint jártak volna, es, míg éle, ő-és nagy tisztösséggel es ajojtatussággal szolgála szíz szent Katerina asszonnak. Szent Sabinus pispek kedég, mikoron minden békességgel haza jött volna Mediolánban, egybehivatá mind szegényeket bódogokat, es felállván előttök, nagy mondhatatlan szép es bölcs predikációt tén elettek [4]), kihöz hasonsonlatust [5]) soha nem hallottanak vala. Es

---

[1]) Monasterium. [2]) Öltözék. [3]) Cod. : asszon*t*, hibásan. [4]) Előttök. [5]) Cod. : hasonlatus, hibásan.

megbeszéllé őelőttök mint jártanak, es mené [1]) jót ővelök dicsőséges sziz szent Katerina asszon [2]) tett volna, es miképpen az ennen nyelvét neki adta volna, ki olyan bölcsön szólana, beszéllene, kinek az volna bizonsága, hogy mikoron kimúlnék, nyelvet szájában nem találnának; es miképpen szent Katerina asszon ennen gyérüjével [3]) magának választotta volna szeretőül, kinek bizonságára megmutatá előttök szent Katerina asszon gyérüjét. Az köz népek azért mind elyen csoda dolgokat hallván, nagy hálákat adának rajta uristennek es szent Katerina asszonnak, es nagy sokan tekélletesök lének ez [4]) nemes szent sziznek szolgálatjában. Szent Sabinus pispek kedég tiz esztendő beltelvén, nagy jó életben múlék kive ez világból, sziz szent Katerina asszonnak mondása szerént; es mikoron nyelvét keresnék szájában, meg nem találák, mert hinni való, hogy szent Katerina asszon magának vette volt; az szép aran gyérűt kedég, es az cartha-levelet Mediolánnak

---

[1]) Mennyi. [2]) Cod. : asszon*t*, hibásan. [3]) Gyűrüjével. [4]) Cod. : es.

egyházában mind ez mai napig nagy öröklye [1]) gyanánt tartják ez szent pispeknek dicsőséges emleközetire. Ime azért, szerelmes atyámfiai, ismerhetjek [2]) ez [3]) nemes drágalátus szent sziz asszonnak hatalmát, tehetségét az ő mondhatatlan nagy érdeme szerént. Valaki ő szentségének szolgál, bizhatik mind életében mind halálának idein, hogy el nem vész; kinek en-és ajánlom lelkömet, testömet es ez világi életömet, es kérem, hogy ő szent dicsőséges méltósága végye jó nevön ez mastani irásomat, mukámat [4]) es fáradságomat, ki légyen uristennek erekké való neve dicséretire, es asszonyunk Máriának, mind az mennyei szentökkel, szent angyalokkal koronkéd való méltó emleközetjekre, minekönk kedég binünk bocsánatjára, halálunknak oltalmára, lelkönknek erekké való idvességére Amen.

Finis apparet in die Clementis 1527.

---

[1]) Ereklye. [2]) Ismerhetjük. [3]) Cod. : es. [4]) Munkámat.

SZENT KATALIN ÉLETE

TELEGDI MIKLÓSTÓL.

E szent Katalin asszony alexandriai szüz volt. Gyermekségétül fogva, tanulságra adván magát, oly bölcs es tudóssá lön, hogy tizennyolc esztendős korában akarmely tudós bölcscsel is meg merészlett vetekedni. Midőn látná hogy Maxentius a keresztyéneket sokképpen gyötrenéje [1]) es kénzanája [2]), hozzá méne, es nagy bátorsággal megfeddé az ű kegyetlenségét, es megbizonyéttá előttc, hogy a Krisztusban való hit nélkül senki nem idvözülhetne. Azon megbusulván Maxentius, es csodálkozván a szüznek bölcseségén, mindenfelől sok tudós embereket gyüjte rejá, hogy megvetekednének Katalinnal, es a Krisztus hitit vélle megtagadtatnájak [3]). De abban semmi nem kele [4]). Sőt az ötven bölcs philosophusokat, kik üellene vetekednek vala, meggyőzé a szüz, es a keresztyén hitre teréte.

---

[1]) Gyötrené. [2]) Kénzaná. [3]) Megtagadtatnák. [4]) Nem sikerült.

Kiket Maxentius megölete. Ezeknek utánna szép hizelkedő beszédekkel es sok igéretekkel késérgeté ütet Maxentius. Es mikor az sem fogott volna rajta, megveretvén, a tömlöcbe tetété. Holott meglátogaták ütet Faustina, Maxentiusnak felesége, es Porphyrius hadnagyja [1]); es hallván ütülle az evangéliomot, a Jézusban hivének, kinek neveért halált is szenvedének. Azonközbe kihozatá Maxentius Katalint a tömlöcből, hogy az ű testét egy kerékkel, melyet éles fegyverekkel megfűzetett [2]) vala, mind foltonként [3]) szaggattatnája [4]). De a szüznek imádságára a kerék pozdorjánként szakadoza. Kit látván sokan a pogánok közzül, keresztyénné lőnek. Végezetre megkeményedvén a gonoszságban Maxentius, szent Katalinnak fejét véteté. Kinek testét az angyalok temeték el a Sion [5]) hegyén.

---

[1]) Hadnagyja = hadnagy, mint országgyülése, névmássa : országgyülés, névmás értelemben. [2]) Ugyanezen kifejezéssel él e helyt a Debreceni cod. Katalin-legendája is; l. a 249. lapon. [3]) Darabonként. [4]) Szaggattatná. [5]) Javítsd : Sinai.

PEST, 1855.

NYOMATOTT LANDERER ÉS HECKENASTNAL.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár